

УР Универзитетска
РИЈЕЧ

СТУДЕНТСКИ
збор

НОВИ СВЕТ

Student
list beogradskih studenata

кода је 2^{ле}
TRIBUNA

UZ OVAJ BROJ

Lepa tradicija izdavanja jednom godišnje zajedničkog broja studentskih (odnosno univerzitetskih) glasila povodom 25. maja, na stavlja se. Pred vama je rezultat truda redakcije: »Bota e re« i »Novi svet« iz Prištine, »Studentski zbor« iz Skoplja, »Univerzitska riječ« iz Titograda, »Tribuna« iz Ljubljane i »Student« iz Beograda. Poslednji navedeni je odigrao ulogu domaćina sa kompetencijama ne većim od proste »inicijacije i koordinacije«.

Naviknuti da pri svećarskim raspoloženjima zaboravljamo na eventualne brige i dileme, ne sumnjamo da ćemo tako postupiti i ovog Dana mladosti. Možda to i nije loše. No, praznovanje će proći, a ostaće pitanja na koja još nismo uspeli da pružimo pažnje vredne odgovore. Kakva je i kolika u tome uloga mladih (specifično: studenata) možda će jasnije pokazati budućnost. Ali, delati treba u sadašnjosti, da bismo se uopšte smeli ičem se nadati. I izdavanje ovakvog lista je — delanje, i to na nečemu što je za nas čini se, presudno. Tako i primite ovaj zajednički broj, uz sve uočljive sličnosti i razlike, ali i sa dobrom voljom, koja ni nama u radu nije nedostajala.

»Bota e re«: 1968 — 1983.

do tē vijnē pas nesh ...

Eshtë mirë që ne, gjenerata e sotme me timonin e »Botës së re« në dorë, ta pranojmë: do tē vijnë pas nesh djelmosha e vasha tē vysëm, më punëtorë, më entuzistë... »Bota« e tyre do jetë më e mirë se jona...

Në kohën kur doli numri i parë i gazetës së studentëve »Bota e re« (në maj të vitit 1968) ne, gjenerata e sotme me timonin e kësaj gazete në dorë, s'dinimin gjë tjetër pos përëndrrat e embla fëmijënore.

Dhe, shkuhan vitet!
U bë një decenje e gjysmë!

Në herontjë tē atyre ëndrrave fëmijënore, u tritëm ashtu si u rrit edhe gazeta. Tash, edhe pse ende fëmijë në gazetari, ne ecim bashkë me »Botën«, me tē vetmin qëllim: ta çojmë »Botën« përparrë, se »Bota« duhet tē ecën — ajo s'ka tē ndalur në udhën e saj historike... Sa fjalë e madhe kjo: historike Po cka janë këto nesëmbëdhjetë vjetët që sot po i lë pas »Bota«? Po, cka janë ditët që po vijnë e nëpër të cilat »Bota« do tē ecën edhe më ballëhapur, edhe më e fortë e gjithmonë — e re, përkundër vjetëve që po i shthoen pahetueshëm...

Megjithkëtë do tē vijnë pas nesata që (sikur tash) s'do tē dinë kah t'ia fillojnë kur tē lapsin për tē shkruar për vietët e »Bota« e saj — tashmë tē siguri — përsë. S'ka kah t'ia fillosht! Të duhen faqe e zete për t'i numëruar tē gjitha sukseset i gazete tē parë në gjuhën shqipe përtët e Kosovës. Dhe, njëmend, kah t'ia fi-

Le tē na kujtohet Zenuni (Çelaj) kryeredaktori i parë i »Botës« dhe e gjithë ajo armatë gazetarësh që dolën nga »Bota« e që sot janë shylla të gazetarisë kosovare. Le tē na kujtohen gjithë ato lajme, informata, komente, reportazhe, vjersha, tregime e edhe fejtone. Pse jo! A tē flasim pak edhe për librat që nxorri »Bota« me edicionin e saj botues, apo për gjenerata shkrimtarësh që sot kanë emër në letërsinë tonë. Ndoshta nuk eshtë tepër tē na kujtohen edhe ata emra studiuesish që kaluan nëpër »Botë« e që sot i kemi nëpër institucionë shkencore, arsimore e kulturore.

Sot në redaksinë e »Botës« eshtë Faruku (Tasholl), Tahiri (Desku) Liriu (Loshi), Ganiu (Gërguri)... Tre tē parët kanë edhe libra me vjersha, i katërti eshtë prodekan në Fakultetin Ekonomik. Edhe tē tierët e kanë shënuar emrin diku — në »Botën e re« — edhe për këtë do tē përmenden nijë herë tjetër.

Megjithkëtë, do tē vijnë pas nesh ata që do t'a kaloinj gjeneratës sonë. Në pastaj do tē mburremi me ta — suksesin e tyre do ta marrin si tonin. Pse jo — »Bota« duhet tē shkojë përparrë...

Pra: dilema a janë pak a shumë pesëmbëdhjetë vjetët e »Botës« këtu nuk ka vend! Kryeredaktori i sarë i »Botës« e pranon disfatën: »Bota« sot eshtë më e mirë se në kohën kur ishte ai! Sigurisht edhe unë, si kryeredaktori i »Botës« në këtë kremte tē 15 — vitorit, nesër do ta pranoj disfatën: »Bota« do tē jetë më e mirë se sa eshtë sot... Sepse, do tē vijnë pas nesh...

● behxhet haliti

добровољни прилог »новог света«
за заједнички уводник

немогуће писмо за могуће читаоце

Aleksandar Ganić

Драги моји и драге моје,
Упућујемо вам „врјућ“ уводник из Приштине (продаје ли неко ер-кондиши?), налажући се да бар ви имате где да се расхладите. Препоручујемо вам да га чувате на сувом и хладном месту (читај: хладнокрвном), тј. у „Студенту“.

Хвала на питању, „Нови свет“ је више чега добро. Као и до сада, вазда се у себе и своје новинаре. Ту су и обавезне приколице, тј. сарајници. И једни и други су сасвим обични, а ипак некако свечани, с обзиром да не славимо сваког дана петнаестогодишњица листа. Имамо тренуту, јер смо преко ноћи постали толико популарни, да нико ових дана не може без нас. Тако нас походе и телевизија, и радио, и сва старосветска штампа. Добро је да нас се сете бар у оваквим слављеничким приликама. Али, зашто вам ја ово уопште причам? Чак нисам сигуран да вас то нешто посебно интересује, јер код нас бар има тих прослава на претек.

Дакле, читаву збрку направио је наши новинар који је право из „Студента“ бавио у „Новом свету“ и још с вратом нам пренео све могуће београдске поздраве. Успут је поднео извештај, пошто смо му великолично дали реч на састанку. Тако смо сазнали две важне ствари: да се от нас очекује десетак текстова и да се у „Студенту“ на окупу нашла стара клапа, па се ми скрушило питамо — где су остали? Шта је са њима? Зар не воле да се држе, па макар и једном годишње? У сваком случају, нама преостаје да задовољимо своју заједничку свјету на традиционална начин — путем текстова „Студента“ (овог пута врлог домаћина), „Студентског збора“, „Универзитетске ријечи“, „Bota e re“, „Новог света“ и „Трибуне“. Неко ће рећи: па шта хоћете, зар то није доволно? Е, виши да није, јер смо ми млади, лепи и згодни, па није на одмет да нас таквих има што виши.

Овакве згодне прилике морају се искористити, за било шта. За самохвалу, самокритику, критику, преслишавање, саслушавање,

прозивку, олала... за све што ти је на души и поред ње. Претпостављам да главни и одговорни муку муче да саставе нешто типично, ново и оригинално за тај ЗАЈЕДНИЧКИ уводник. То није лако, мајке ми, јер ако напишеш нешто добро, прогласиће те оличењем промашеног шефа или вазуратором са моуправљањем. А ако напишеш нешто у симпли comsi-comsa, тешко теби, почеће да те тренирају као милиција строгоћи. Према томе, лепи моји, не очекујте много, да би испало бар нешто. Пашто је сваког госта на две шлађне дosta, да пожурим и да вас обавестим о следећем:

Овде је све по старом. Чак и људи. Нама је преостао још само један број до дугог, топлог лета. Због тога нисмо срећни, јер ко ће да дочека септембар и почетак нове радне године. Шта ћете, навикили смо једни на друге и баш нам је тако лепо. О томе више ни речи, добијте па видите. Ако будете читали наше текстове, понашајте се сасвим мирно и спокојно. Не вједамо (сем по погребу), не галамимо (сем кад нас нико не чије), не изазивамо главобољу (вколико то није предлазно), не тражимо гужву (вколико пре тога нисмо „зглжвани“). Обожавамо да се рекламирамо, као већ неће нико други. Страживо смо упорни у тражењу наших љупких жртвица, тј. читалаца. Немојте да мислите да је код нас све идеално. Ни говора. Свако од нас има своје убици, у чему предијаче поједини сарајници, што је веома опасно по средине. Да ли је тако и код вас?

Драги моји и драге моје, искрено се надам да вас „Нови свет“ није удавио, а ако и јесте, не замерите (о слављеницима само најлепше!). Ми свој добровољни прилог завршавамо новосветским поздравом младо Југославији и поруком: кад смо скупа, нико нам ништа не може.

● душница познановић

në vend të hyrjes ose pse dalim bashkë

dilema nuk ka: këta jemi ne

Sa herë vjen Maji, muaj i dashur i rini-sé, gazetai studenteske nga mbarë vendi ynë takohen në një numër tē përbashkët. Shkruajnë tē rintjtë tanë. Nga tē gjitha viset e ketij trolli. I qesin në letër tē ato preokupime që i kanë në gjallërimin e tyre tē përditshëm. Gjëj-në kohë edhe atëherë kur u duhet tē vrapijnë në ligjëratë ushtrime, pas nënshkrimeve. Dhe c'është me më rëndësi edhe atëherë kur u tillovala e provimeve. Si kjo tash! Në muajin e lulëkuqeve...

Dhe c'është për tu kënaqur kur sheh se si u qasen problemeve. Pa abstarkione tē tepruara. Pa shabllone tē caktuara. Me gjuhën e argumenteve dhe tjeshtësinë më tē madhe tē tjalës. Sintetizohen në këtë numër tē përbashkët: përshtypje, preokupime, propozime, kritika, iniciativa e tē tjera. Me gjuhën e tē barabartëve. Ashtu siç jemi në jetën tonë. Secili në gjuhën e vet shqiptor problemi nga midisi i tij. Dhe, kuptohet se ka dallime aty-këtu. Se edhe këto janë tē lidhura me kushtet tjera tē gjithmbarshme shoqërore e ekonomike...

Edhe ky numër i përbashkët c'është shprehje e punës sonë. E svinimeve tona tē qarta që tē bashkëjetojmë sa më shumë mes veti. Që tē nijhemë sa më tepër sepse vetëm këshu do tē duhemë edhe më tepër. Do tē jemi edhe më tē

fortë. E kjo c'është bazë e sigurtë që tē ecim përparrë. Ashtu siç na mëson dialektika. Siç na nxit dhe frymëzon ajo që e rrissim dhe ushqemë përhershë në zemrat tona: barazia dhe vëlla-zërit — bashkimi.

Pranverë e tetëdhjetëtreshit! Prapë së bashku. Edhe n'jetë e përditshme tē tillë jemi! Dilema nuk ka: këta jemi ne! Rini që si çdo jetët sjell jetë tē re...

● gani gërguri

student

List za društvena, kulturna i politička
Prvi broj STUDENTA izšao je 15. marta 1957. godine. Pokretač je Ivo Lola Ribar.

Ukazom predsednika Republike država Tit, STUDENT je 4. aprila 1968. godine odlikovan ORDEROM BRATSTVA I JEDINSTVA SA ZLATNIM VENCEM povodom trideset godina izlaženja.

VRSILAC DUZNOSTI GLAVNOG I
ODGOVORNOG UREDNIKA:
Zoran Milijatović

List izlazi sredom u letnjem i zimskom semestru.

Adresa redakcije: STUDENT Balkanski 4/IV, 11000 Beograd, p.p. 692, tel. 686-997.

Naziv i broj žiro računa: UK SSO Beograd (za STUDENT) 80806-678-10719.

Stampa GRO „Glas“ Beograd, vlajkoviceva 8, telefon 340-551.
NASLOVNA STRANA: MIROSLAV ZELJUG

студентски збор

Весник на студенчката младина на

Универзитетот и вишите школи во
СРМ, — Новинско-издавачка организација
„Студентски збор“ — Скопје —

Директор Настас Стојкоски —

Уредувачки колегиум —

Главни и одговорни уредник Tome

Gruševski — Редакциони уредници

„Студентски збор“ ул. Цар

Грчески б. б., барац број 5 праштанс

ки фах 484 91001 Скопје — жиро

сметка 40100-678-997 „СОК Скопје“ —

Печатница „Нова Македонија“ Бу

ловар ЈНА бр. 38 91000 Скопје.

TRIBUNA

Časopis Studentov Univerze Edvarda

Kardelja v Ljubljani. Izdaja UK

ZSMS Ljubljana, Trg osvoboditve 1,

II, soba 86 telefon 214-372

UREDNISKI KOLEGIJ

Aleš Debeljak — главни уредник

Marcel Stefančić — одговорни уредник

nik

Лист Универзитета
„Вељко Влаховић“ у Титограду

Излази петнаестостотини

Главни уредник

Јанко Брајковић

Одговорни уредник

Павле Булатовић

Адреса Редакција „УР“ П. фах 123

Никшић (81400) тел (083) 31-328.

2 društvo

PROMENA(DA)

I pored sâvrsne odluke o zamrzavanju cena one su porasle za 26 odsto! U isto vreme »troškovi živote« porasli su za 29 odsto. Neka vas ništa ne brine, možemo mi i bolje.

Da zavirimo u cene nekih namirnica (u novim dinarima): polubeli hleb dinara 8, jaje (komad) 2,90; mleko 7 dinara, kiseća voda 4,10 dinara, šećer 13,25 dinara itd. Da ne budu zabune: ovo »zavirivanje« odnos se na 1980. godinu. Meso je (junece) koštalo 92,30 dinara a do tada je bio 29,30 (novih dinara).

Treba pamtit sve što je lepo. U cilju stabilizacije i spomena (a i kontinuiteta radi) treba ustanoviti: Dan polubelog hleba, Dan jaja, Dan mesa i Dan kafe (o ostalim danima predloži se mogu uputiti najbolji mesnoj zajednici ili SSRN) kada bi se pomenuti artikli delili narodu po nižoj ceni i bez bonova.

Samo ako ne zaboravimo ono što je bilo možemo biti spremni za ono što će biti.

Kad smo već kod kafe: iz Brazilia stižu radosne vesti o rekordnom rodu kafe! Tako stručnjaci procenjuju da će ovogodišnji rod biti skoro dvostruki nego prošle godine. To znači da će ovaj proizvod još pojediti na svetskom tržištu i da će mnogi koji su imali problema oko nabavke — odahnuti.

Kao i uvek svetske cene i tržište ne treba da nas brinu. Zatraženo je novo poskupljenje kafe a neće je biti ni na vreme. Mi nepokolebljivo idemo svojim putem i niko nas u tome ne može omesti i iznenaditi. Uostalom, naše kalkulacije donose se bez ikakve veze sa rodnom kafom pa ova elenčica uopšte ne utiče na domaće tržište. Ne uzbudujte se, kafe neće biti!!!

Sibenik je za kratko opet u centru pažnje. Naime, u ovom gradu košarka i košarkaš pred prvičarske praznike cene mesa povećane su i do trideset odsto! Tek dve nedelje kasnije reagovala je Takmičarska komisija, pardon tržišna inspekcija i vratile stare cene mesa, smanjeni su opet imali svoja objašnjenja: poskupljenje se uklapalo u opštedruštvenu intenciju o smanjenju potrošnje!

Smanjenje potrošnje najbolje je postići na dva načina: ili ukinuti meso u apsolutnom smislu ili njegovu cenu povećati za dvesta osam deset odsto. Malim ulaganjem se ništa ne postiže.

U Zagrebu cveta privatna praksa. Ništa čudno, za to smo se zlagali. Međutim, nisu u pitanju lekar i stomatolozi već — pogrebni. Konkurenčiju zagrebačkom »Pogrebnom preduzeću« čine (za sada) 14 privatnih ali je trend u porastu, tj. zbog unosnog posla biće ih i više.

Da sve bude čudnije izgleda da je u pitanju »vrzino kolos«: privatni se »potrošnji dobrinai snabdevaju iz »Pogrebnom preduzećem« od koga su skupljili između 30 i 70 odsto, u zavisnosti od slučaja do slučaja. Kao aktivan subjekt pominju se i radnici u botničkim mrtvačnicama.

U aktuelnom životu više se ništa ne isplati. Dokle će nam trajati »mrtvi kapitali«?

Da je smrt skupocena utvrdili su i naučnici koji su proučavali cene mrtvih vojnika kroz istoriju. Na svakoj ubijenoj stranci u vreme Julija Cezara gubilo se 1,75 maraka. U devetnaestom veku cena smrти protivničkog vojnika bila je oko 6900 maraka (DM) a u I Svetskom ratu 48300. U II Svetском ratu je povećana na 115000 istog valutu, dok je svaki ubijeni Vljetnamac koštao Amerikanice (u vijetnamskom sukobu) oko 690000 maraka.

Iz ovoga je jasno:

1. Samo bogati mogu da ubijaju siromašne (ovi nemaju ni za sebe a kamoli za druge)

2. I za smrt su potrebne devize.

Kako u ovo vreme krize i bladnog rata da se potencijalni mrtvi otkupe? Čime — kad nemaju devize?

Sad se sve zna o Mahmutu Bakaliju. I da je zatrovao omladinu na Kosovu i da je živeo kao plejboj, da je lompovao i provodio se sa devojkama u Dubrovniku.

Kažemo, sad: ali, ko je onda smeo sumnjati u plejboju?

Esad Cimić, na savetovanju »Omladina i društvene krize«: SADA SE NE RADI O TOME DA DRUSTVO KOJE IMA OMLADINU IMA BUDUCNOST, VEC DA DRUSTVO KOJE IMA BUDUCNOST IMA OMLADINU!«

Gost iz Čehoslovačke, glumci popularne serije »Bolnica na kraju grada« bili su tri dana u našoj zemlji i lepo su se proveli. Sestra Ina, Blažej, Dva Sovi...

Stara dobra vremena se vraćaju. Juna ove godine navršiće se petnaest godina kako je našu zemlju i naš glavni grad posetio Ben Kuk.

U Beogradu nema dovoljno vode. Apelujemo na svest građana da ne piju vodu, da se ne kupaju i da ne povlače vodu u nužnicima. Treba jednom za svagda raščistiti sa tim neprijateljskim stavovima i ponasanjem.

Ko nije za stabilizaciju — taj je protiv nas.

U Politici od 7. maja 1983. ožalošćeni braćani Bata i Ranko, snake Milica i Svetlana, unuka Radimila i Maja, oglašavaju da je njihova draga tetka Vukosava Borđević, tetka Vuka iz Mutapova 22, preminula u Beogradu, 5. maja u 87. g. života i da će se kremacija obaviti u subotu 7. maja... U politici od 8. maja objavljen je oglas sledećeg sadržaja: Prodaje se stara kuća zasebna sa zajedničkim dvorištem veličine 52 kvadrata. Kuća se može pogledati danas od 8 — 15 h. Ulica Mutapova 22, Beograd.

Htel smo da te oglaše klijširamo za stranu humoru i satire, ali nam se ideja učinila suviše morbidnom. Možda ipak više ništa nije smešno.

Fronašli smo naftul Uskoro ćemo se svi voziti u rolls-rojservima i zidati mermernе palate najfantastičnijih oblika. Naučeni primerom naftom bogatih zemalja Bliskog istoka nećemo imati mnogo problema da se novonastaloj situaciji prilagodimo. Uostalom, na neko providenje smo i računali. Inače...

Samo se plâšimo jednog: da-u trci ka što uverljivijem imitiranju Šeika i zemaljka im i mi ne poćemo da se kitimo njihovom nošnjom, sa karakterističnim detaljima — burnusima i crnim načatima. Jer, time možemo ozbiljno ugroziti samosvojnost i nacionalne osobnosti naših naroda i narodnosti. A time i vekovima gradeće kulture... Zato, porazmislimo pre no što naftu stvarno i pronađemo.

Beograd zimi nema struju, a leti vodu. Struju ili vodu uvek imas. Situacija je stoga zadovoljavajuća.

Demokratizacija naša štampe: sve članci, obične, socijalističke, samoupravne (stotine hiljada) proglašimo za nekompetentne i automatski ih otpisemo kao merodavne za bilo kakvo procenjivanje, a onda, na konkretnom listu odgovarajućem političkom nivou, oformimo telo koje proglašimo za reprezentanta opštedruštvenih interesa, koje je automatski, jer je politički i jer nije obično i jer je na nivou — kompetentno, pametno, u sudu jedino ispravno. Javno mnenje? Glupost! Štampe može procenjivati samo onaj ko ma zna gde je grešila, a to može samo onaj ko ima sve informacije pa na osnovu njih može procenjivati i greške i uspehe, i prikrivanja i otkrivanja... A to je... U svakom slučaju ne demokratizacija ili podruštvljavanje iako god hoćete informisanja!

O izvoru vseh težav

... če člani Zvezde komunistov in delovni ljudje nebi razumeli v čem je bistvo nastalih težav, oti jih pripisali samemu bistvu družbeno-političnega sistema. To bi peljalo k zugubljanju perspektive in zaupanja u temeljne vrednosti našega socializma, odpiralo bi prostor delovanju raznih oposocijskih anti-samoupravnih sil in zmanjševalo mobilno pripravljenost delovnih ljudi, da vstopijo v bitko za prevlado teh težav. (Josip Vrhovec)

Nekaj je gotovo: »razumevanje« težav jih, samo po sebi, ne bi odopravilo. Zdi se, da politični vrhovi bolj igrajo na drugo kartu, ki nam jo pojasni znamenito francosko rekle: Vse razumeti, ja, vse oprostiti. Komu oprostiti? Kaj oprostiti?

V nekem specifičnem razumevanju zgodine, ki si vedno postavlja vprašanje izvora, neomadeževanja začetka, ničelnih točk, je najnaj zastavitev vprašanja po IZVORU vseh naših sedanjih težav. Kje je pravih vseh težav, s katerimi se spopada socialistično samoupravljanje zadnje 4 do 5 let? Kajti ne pozabimo na 7 let deljih krav, ko so se pokazali vsi naši uspehi, vsa naša prednost pred vseimi sistemom, najsibro vzhodnimi ali zahodnimi!

Odgovor na zastavljeno vprašanje se galantno cepi v odvisnosti od pozicije govorca ONI, ki je na pozicijah socialističnega samoupravljanja, ki razume, v čem je bistvo vseh nastalih težav, ki torej ne izgublja perspektive in zaupanja v temeljne vrednosti našega socializma, vestno odgovarja:

Za naš težave ni krivo samoupravljanje, marveč ravno to, da se samoupravljanje ne izvršuje, da samoupravljanja ni -oz, ga je premalo.

Oni drugi, ki niso razumeli bistva naših težav, ki so stopili na okope vseh mogočih idejnih zabiljek, seveda trdijo:

Samoupravljanje je krivo za vse težave.

Prvih lahko očitamo inkoharentnost: zgolj v znamenitem razrepu teorije in prakse (naši politiki tako ljubega rekle) drži njihov odgovor. (Tu sem se takojo prilepi še naslednji odgovor: sistem je dober, toda ne realizira se ga tako kot je potrebno. Odgovor, ki seveda predpostavlja pravilnost, celo znanstvenost sistema, predpostavlja tudi, da gredo tvorcem sistema (=političnim vrhovom) vsi predikati dobrega, pravilnega, znanstvenega itd. Izvajalcem (=državljanom) gre temu primerno zgorjel prediciranje ničnega). Ce se ju namerimo (teorijo in praksu) bojil trduo spojiti, pa je odgovor lahko en sam:

Za naše težave ni krivo samoupravljanje, marveč ravno to, da se samoupravljanje ne izvršuje IN ZATO je za vse naše težave krivo ravno samoupravljanje.

Teorija ne obviš več v megli aplikacije na praksu.

Drugim je očitak vsebovan že v samitrdivji prvi. Nekaj, kar ni realno eksistira, pač ne more biti krivo za vse težave.

Ce je samoupravljanje krivo za vse težave, RAVNO ZATO ni krivo za vse težave, saj ga vendar sploh ni!

Zdi pa se, da bi vprašanje bilo potrebno zastaviti drugače, manj metafizično — izvozno težeča. Odgovor bi se pokazal seveda mnogo bolj racionalno: vsa zgodovina samoupravljanja je en sam razcep (ki ga eksplikirata zgornja dva odgovora), ki se zapolnjuje, rešuje, le s tem, da se še poglablja. (Torej zgodovina ne poteka na način, ki bi dovoljel, dopuščal neki izvor, prvotno nepotvorenje stanje (NOE), ki bi se prek dialektičnega obratovanja finaliziral na višji stopnji razvoja, t.j. na tem mestu u komunizmu. Na tem mestu izvora je že v pisan razcep, neka razlika).

Trenutek zaostrovanja, ko se razmerje sil in gospodstva (to je: razmerje sil v politični avtokraciji) v družbi pokaže bolj transparentno kot sicer, (kar se ujemja s krizami svetovnega kapitala, torej s popolnom heteronomnim elementi) je trenutek, ki se ga dâ izkoristi za fantastično, iz čistega uma porajajočo se strelo pijene spekulacije, ki pošlje razvoj samoupravljanja naprej v boj za nove zmage. Za prikritje realne bede je potrebna seveda naravnost nebeska glorioa, ce naj bo unikovito in uspešno nadaljevanje sistema (smo najbolj demokratični na svetu; imamo največjo stopnjo samoupravljanja; naš ugled na svetu je najveći).

Pozove se na primer na stabilizirane družbe (kot da se ne bi stabilizirali že trideset let), kar se sprevrne v pravi feticizem nekaknega boja za izvoz itd., ki mu neverjetno uspe zakriti realni neuspeh in odgovornost.

Pozove se na primer stabilizirane moupravljanja, ki mu uspe prikriti realno-materialno nemožnost kakršnegakoli samoupravljanja za dobo vsaj naslednjih desetih let (glej podatke o razpolaganju delavcev z dohodom).

Pozove se na skupnostno družbeno gradnjo olimpiade, ki ji uspe iz ze tako izkoriscenega delavca izčrpati še dodatne »prostovljive« prispevke.

Na ta način se torej razcep želje in realnosti, sistem in njenogovega udejanja, težav in bistva družbeno-političnega sistema vrtoglavo dviga v višave: da se razcep prikrije, ga je potrebno nadomestiti še z večjim razcepom, ki mu presenetljivo uspe ravno zato zakriti predhodnega. Od tod je možen en sam sklep: samo upravljanje se bo še nesluteno razvilo.

● Jane Marinko

питалице

да ли има неко против?

ун ССММ-спрје

организација што го губи значењето

Во последно време не стваруваат дискусиите околу карактерот, значењето и организирањето на Универзитетската конференција на ССММ. Упатете за време на сдружувањето на последниот македонски Конгрес во нашата Република, беше донесено решение за ново постапување на УК ССММ. Членот 43 одредбата обврзува конференцијата на ССММ со посебна одлука. Фактички во ваквата одлука лежи интенцијата УК ССММ да прерасне во Акционска конференција, а ОО ССММ според локацијата на факултетите да бидат застапени со свои делегати во соодветните општински конференции на ССММ. Меѓутоа, спроведувачот на ова решение доцни до сега, заради неможноста УК на ССММ и Студентската комисија на РК ССММ, да најдат искос заедничко решение. Со тоа неизјето на Одлуката за новиот начин на организирање УК ССММ значи како организација правно не постои. Но, како и да е, онака како што денес се оддават активностите — УК ССММ не даваат некои забележителни резултати.

Причините за ваквите состојби во УК ССММ, може да се разгледуваат од позадински аспекти. Едно од ступтишните признања што ја стопира работата на УК ССММ како координатор на акциите, е слабата организираност на ОО ССММ со сведува само на состаночене со затворени содржини кои што не нудат никакви решенија. А, и кога се дојде да има некакви решенија тие остануваат само на хартија, без некогаш да да се измислат ОО ССММ е, че сало се реализираат. Ова со што би требало да подговараат на заклучоците, туку поизгледајќи што се занимаваат и со она што е реализирано. Кога би се извршила таква анализа, ќе може да се заклучи со што се занимаваат ОО ССММ. Факт е, дека ОО ССММ во последно време, како и да не можат на најдат соодветни содржини за работа со младите, така што голем дел остануваат настрана од работата. Најнакрај се поставува и прашањето што се му нуди ОО ССММ на малкиот човек? Можности сигурно се големи, но од друга страна пак за бележливо е дека макта на ОО ССММ е слаба, да се покаже активна во разрушувањето на проблемите. Има и една друга тенденција во работата на ОО ССММ на Скопскиот универзитет. Имено, се работи за тоа што од една до друга тенденција поодделни ОО ССММ јакнат во својата работба, а веќе следната година спаснува активноста.

Во таква ситуација Универзитетската конференција на ССММ не може никако да придонесе за зачувувањето на ОО ССММ на факултетите. Таа е само одраз на она што се случува на целиот Универзитет. Напорот на прераснување на таквата ситуација што се вршат во УК ССММ до сега не води до плод. За оваа ситуација сведочи тоа што веќе по вторпат се одлага Тематската конференција на УК ССММ и тоа на тема, која што помалку или повеќе ги интересираат студенчите.

На друга страна пак и оние организации што работат на остварувањето на ступтишките проблеми, е покажуваат никаков интерес за помогнување во ситуацијата. Најчесто се слушаат гласови дека младите не покажуваат никаква организираност и јалово се во реализацијата на акциите. Колку помогнуваат со таквите ставови е прашање без одговор. Со таквите ставов

omladinska organizacija je ispod mogućnosti generacije

su društvenog odlučivanja. Nema te snage koja je potrebna društveno-političkoj organizaciji kao subjektu društvenog razvoja. Više je stavljen u ulogu objekta, a ne aktera, i kao takva životari na marginalijama. Omladinska organizacija ovakva kakva je danas ne može mobilisati najšire mase mladih na nekim društvenim veoma značajnim akcijama, a kamoj da ima neki značajniji društveni uticaj u smislu promene svega što koči brži društveni razvoj na osnovama socijalističkog samoupravljanja. Po mom mišljenju, društveni uticaj omladinske organizacije ne možemo svesti na procenat mladih u udruženom radu, u delegacijama u društveno-političkim zajednicama, SIZ-ovima itd. Mnogo govorimo o ORA. One imaju veoma značajno mesto, ne samo u radu omladinske organizacije već i vrše jednu vaspitnu i socijalizacijsku ulogu ali — one ne mogu i ne smiju da budu alfa i omega u aktivnosti SSOJ-a.

Društveno-ekonomski položaj mladih je veoma težak. Da li društvena uloga omladinske organizacije zavisi pre svega od tog društveno-ekonomskog i političkog položaja mladih?

Svakako da društveni položaj mladih i mogućnost njihovog uticaja na donošenje odluka o značajnim društvenim pitanjima u mnogo čemu određuju (ali je to i odraz) mesto i ulogu SSOJ-a u našem društvu. Setimo se šta je Kardelj zapisaо u »Pravcima razvoja...« — »... Omladinska organizacija je ispod mogućnosti generacije a pogotovo ispod interesa društva.«

Koja je najveća opasnost za omladinsku organizaciju?

Muslim da je to njena sopstvena birokratija. Danas smo, po mom mišljenju došli do jedne prekretnice, ili radikalnog preobražaj sačinjeni omladinske organizacije ili, kao alternativa, životarenje na rubu društvenih zbivanja što bi vodilo u krah.

Preobražaj omladinske organizacije u jednu demokratsku masovnu organizaciju mladih je neminovan. U protivnom — imaćemo jednu elitnu omladinsku organizaciju, birokratsku, otuđenu od svog članstva. Imaćemo omladinsku organizaciju sada da bismo rekli da je imamo ali bez svrhe, bez uticaja, bez smisla...

Da li nekome odgovara ovakva anemija, mirna, poslušna omladinska organizacija?

Sigurno da odgovara. Svima onima koji imaju socijalističko samoupravljanje, koji ne podnose činjenicu da su im ugrožene stečene privilegije i pozicije. Znači — svima koji koči. Odgovara onima koji rade po statom, koji se boje svega onoga što donosi novo, napredno, koji se boje dalje demokratizacije ekonomskog i političkog odlučivanja, koji se boje da radnici ne preuzmu u potpunosti vlast u svoje ruke.

Zato im i te kako odgovara neka anemija, poslušna, omladinska organizacija koja se bavi samo svojim stvarima, koja samo raznosi pozive za sastanke, koja priprema proslave, krasne dvorane i sl. Odgovara im omladinska organizacija koja će samo organizovati manifestacije a neće uburkavati vodu. A ima mnogo te ustajale vode. Puno žabokrećine. I ako bi omladinska organizacija tu, kao štuka, malo uburkala vodu bilo bi još opasnije za sve te snage koje rade po starom, koje teže da i dalje zadiraju stečene pozicije i privilegije.

Nekako se je usidrilo uverenje da je omladinska organizacija samo vaspitna — što je posebno naglašeno i u određenju karaktera organizacija — mada su u stvari sve društveno-političke organizacije i vaspitne. Tako se od neuglavnom očekuje da će smirivati i učevati buntovnu omladinu.

A razmišljanja da je potrebno ukinuti omladinsku organizaciju jer ništa ne znači idu u prilog osvim ovim snazama i tendencijama, mada svi nemaju stvarni interes da je ukinut zbor zadržavanja stečenog položaja.

Ima misljenja da je omladinska organizacija samo produžena ruka Saveza komunista!

Sigurno je da ima primera kad organizacije i organi SSOJ-a rade kao transmisija SKJ. To ne treba sakrivati.

Ina i bice još takvo rada u omladinskoj organizaciji toliko duvo dok SKJ bude radio više u sredini ovim snazama i tendencijama. Ali često i sama rukovodstvo omladinske organizacije žele tu transmisionu poziciju. To ih rešava brige o odgovornosti samostalnog delovanja i donošenja odluke. Najlakše i najsigurnije je preuzimati, podržavati i prepisivati već poznate i verificirane stavove.

Kad sam rekao da treba ostvariti samostalan omladinski organizacije nisam mislio sebno naglašeno i u određenju karaktera omladinske organizacije deluju kao transmisija SKJ, nego i na sve primere zavrsnosti od bilo kakvog tutorstva pojedinaca ili organa. Ima mnogo tih tutora. A oni, u mnogo čemu, daju glavni pečat radu osnovne organizacije. Ima veliki uticaj, recimo onaj činovnik koji određuje koliko novca će biti dato. Akо nemaš para ne možeš ni raditi. To je suštinsko i političko pitanje.

Ja mislim da samo samostalna omladinska organizacija može biti revolucionarna. Da se razumemo — ne mislim tu na apsolutnu samostalnost jer ona i ne postoji. Omladinska orga-

nizacija je deo Socijalističkog saveza kao našeg demokratskog fronta svih socijalističkih snaga i tako treba i da se ponosa. Tu se sve te snage povezuju, uskladjuju svoj rad i utvrđuju sve funkcije u zajedničkoj akciji. Tako bi bar trebalo da bude.

Na poslednjem kongresu bukнуло je pitanje gornje granice starosti omladinskih funkcionera...?

Pitanje »27 godina« nije najvažnije. Po mom mišljenju, to je samo jedan simptom ne dovoljno demokratskih odnosa u našoj organizaciji, simptom nedovoljnog uticaja širokog članstva kod utvrđivanja i vođenja kadrovske politike i donošenja kadrovske rešenja. To znači — otuđenost kadrovske politike od širokog članstva. U omladinskoj organizaciji imamo mnogo primera donošenja kadrovske rešenja u tim uskim grupama.

Za mene pobuda, koja je bila data na kongresu — da se nakon navršenih 27 godina ne biraju mladi u organe SSOJ-a znači na jednoj strani i protest mladih protiv takve kadrovske politike, protiv delovanja omladinskih rukovodilaca koji su zaboravili da su ih mladi izabrali i da moraju zato mladima *polagati* račune svoga rada.

Rukovodstva su suviše odvojena od članstva i zato su izgubila senzibilitet za autentični interes mladih. Onda, rukovodstva rade kabinetски. Telefoni i dopisi su nam najčešći oblici rada. Rekao bih da su takve pojave frekventne što se više penjemo po toj hijsarskoj lestvici u SSOJ-u.

Kad sam rekao da pitanje »27 godina« nije važno nisam mislio da mu ne treba pridavati neku ozbiljinu pažnju. Naprotiv — ima ono svoju težinu ali ne u tehničkom smislu, kao pitanje starosti, već kao suštinsko pitanje demokratičnosti naše organizacije.

U tom smislu mi nemamo ništa promeniti ako samo rešimo da biramo rukovodstvo mlađe od 27 godina a ne promenimo o suštinu i način našeg rada. To je meni slično pitanju mercedesa, fotelja...

Koliko je SSOJ u toku događaja koji su veoma burni i sudbonosni za naše društvo?

Ja mislim da nije dovoljno prisutna u praćenju i razrešavanju naše aktuelne društvene problematike. Ne samo nedovoljno već veoma malo, mada se u poslednje vreme malo više angažuje jer nam je ekonomska kriza podsticala da bolje i drugačije radimo.

To je sasvim razumljiva i prirodna posledica sadašnje omladinske organizacije da ne prati dovoljno, da nije u srži u centru događaja.

Omladinska organizacija još uvek nije ravnoptorna sa drugim društveno-političkim organizacijama i ima veoma malu uticaj kod do nošenja odluka o tekucim zbivanjima a i o dugoročnom društvenom razvoju.

U poslednje vreme mnogo se čuje o tome da je sadašnja kriza situacija sana za mlade da se dokažu, da pokazuju svoju revolucionarnost i opredelenost za socijalističko samoupravljanje... Čine se tu usporede i sa NOR-om. Znači — sad imate priliku da promenite tok nepovoljnih privrednih i društvenih kretanja!

Ja mislim da je kao odgovor na takve izjave reakcija mladih u stilu — Hvala vam lepo, kostac i uključimo u sve te procese u društvu. Pre toga nismo bili dorasli da se uhvatinimo u Bili smo samo budućnost društva a danas, kada je došlo do krize, mi smo vam veoma važna društvena sadašnjost. Druga reakcija je — mi nismo doveli društvo u krizu i zato su odgovorni svi oni koji su nas do ovoga doveli pa neka sada i čupaju kako znaju.

Mislim da nije jedna ni druga krajnost nije dobra, jer znači pokušaj otrešanja sopstvene odgovornosti za sadašnje stanje i dalji razvoj i prenošenje te odgovornosti na nekoga drugog. Mi mnogo govorimo o odgovornosti na žalost suviše upošteno, apstraktno.

Za neposrednog proizvođača je odgovornost dobro određena. Sisvinjansko se zna da treba i kako odgovara. Sto se više penjemo u toj društvenoj piramidi toliko više je odgovornost zamagljena i nejasna. Meni veoma smeta kad neko kaže — svi smo podjednako odgovorni što smo došli u sadašnju krizu i zato su odgovorni svi oni koji su nas do ovoga doveli pa neka sada i čupaju kako znaju.

Na trecoj sednici Predsedništva Konferencije SSOJ-bilo je govor o nužnosti da omladinska organizacija kaže svoju reč i o međunarodnu SIV-av, mada to nisu preneta zvanična sredstva informisanja?

Mi moramo jednom ostvariti svest u našoj omladinskoj organizaciji da ona nije organizacija koja će brinuti jedino o sprovođenju u tih mera, koja će reci da su sve mere dobre — nego da je SSOJ društveno-politička organizacija koja mora da daje svaće mišljenje o svakoj meri i pojavi, o radu svih institucija. Svakako — vrlo konstruktivno.

All, kada ih kritikujemo nama se prebacuje da sami moramo da damo neke druge, bolje... To svakako nije u redu. Nije prihvatljivo. Nije naša uloga da donosimo mere ekonomski politike nego da se kao društveno-politička organizacija opredelim za predložene mera, da li su životne ili ne, i ako ih prihvatišmo — da ih sprovodimo kroz političku mobilizaciju radnih ljudi i građana, a time i mase mladih.

• zoran čulačić

»Samo menjanjem postojećih odnosa možemo prevazići sadašnje stanje i izgraditi kvalitetnije odnose. Kriza nije nešto subjektivno. Ne zavisi od toga jesmo li voljni da je priznamo ili ne. Kriza je objektivan društveni pojam.«

Podimo od samog početka — šta je to omladinska organizacija?

Pitanje je krajnje jednostavno ali odgovor, na žalost, nije. Možemo reći da je to organizacija mladih ali — šta je sad mlada generacija? Koja je to kategorija? Šta je to omladina...? Tu ima mnogo definicija ari, čim mi se ni jedna ne određuje dovoljno jasno to pitanje.

Mislim da je omladina istorijska kategorija koja nije fiksno određena. Varira. Svako društvo na osnovu svog vlastitog stava, prirode odnosa, potreba i društveno-ekonomskih odnosa određuje poziciju i strukturu omladine.

Postavlja se pitanje — koliko mladih je zainteresirano u aktivnost SSOJ-a? Iako nam nije sada najznačajnije pitanje koliko članova imamo — u smislu prebrojavanja, jer nam je važnija borba za suštinu organizacije — ta (ne)značajnost je ipak pokazatelj sadržine rada organizacije jer je to u velikoj međusobnoj zavisnosti.

Očito da omladinska organizacija kakvu danas imamo ne znači mnogo mnogim mladim ljudima. Ona im ne pruža mnogo. U njoj ne ostvaruju svoje interese pa ne vide zašto bi radili u toj organizaciji. Ne vide razloge, svrhu i — na kraju krajeva — ne smatraju tu organizaciju svojom.

Šta predstavlja SSOJ?

Već samo pitanje — tako kako je postavljeno — izražava još uvek preovladujući odnos prema omladinskoj organizaciji. Ona se još uvek pojavljuje kao neka klasična, predstavnička, politička organizacija čiji forumi samostalno izdvajaju, selekcionisu i zastupaju interes svog članstva u svakodnevnom političkom životu.

Omladinska organizacija mora da omoguci mladima da organizovano sami izražavaju i ostvaruju svoje interese. Mladi treba da budu aktori a ne puki objekat u čije će imeti, sad, forumi omladinske organizacije da govore.

Da li omladinska organizacija obuhvata sve mlade?

Ne,daleko od toga. Ona je, sa još mnogim elementima te klasične političke organizacije, daleko od interesa mase mladih, kao i od potreba društva. Cista politika za mlade ne znači ništa. Cista politika za mlade i ne postoji. Dokaz toga je i područje ORA koje je zbog svoje konkretnosti interesantno za mlade. Mislim da o mnogim drugim društvenim bitanjima u našoj organizaciji govorimo veoma apstraktno. Sve ostaje više ili manje kod reći — socijalističko samoupravljanje, rad, produktivnost, bratstvo i jedinstvo... Mnoge od tih naših vrednosti postale su puke parole. Ne znamo sasvim konkretno da ukažemo na zadatke i ciljeve i na tome mobilisemo i angažujemo mlade. I onda da preko tih pojedinačnih interesa sprovodimo široku akciju, te šire interese društva. A ne da sve to svedemo samo na apstraktne parole koje zaista ništa ne znače mladima.

To ne znači da su mladi protiv socijalističkog samoupravljanja već da u toj apstrakciji parola ne vide skoro ništa. Ne vide ostvarenje svojih svakodnevnih interesa.

Da li si ti lično zadovoljan XI kongresom SSOJ-a?

Moram veoma otvoreno da kažem da nisam u potpunosti zadovoljan. Mnogo smo očekivali od ovog kongresa.

Možeš li objasniti bliže šta podrazumevaš pod pojmom — »kriza omladinske organizacije«?

Mislim na to da kao društveno-politička organizacija nema nekog velikog uticaja u proce-

**lidhja e komunistëve të kosovës-dy vjet titov fond crne gore
pas ngjarjeve armiqësore**

verifikim i unitetit dhe pjekurisë politike

Tashmë dy vjet Lidhja e Komunistëve të Kosovës dhe forcat e tjerë të organizuar progresive janë në ofensivë të zhvillueshme politike. Ngjyrat kontrarevolucionare të pranverës së vitit 1981, që eskalatorët nga pozitat e nacionalizmit dha të irredentizmit shqiptar turbulluan në mase të madhe rrjedhat politike në Krahinë, solli luhajtje të heuteshme, ndërnacionale dhe tentuan që shqipërinë, komet e kombësitet e barabarta të Jugosllavisë socialistë, ta shpajnjë në një rrugë të mbërprapshët, të errët, të cilës moti kohë ia kemi myllur shqiptar. Vetëm nacionalistët e të gjitha ngjyra nuk shohin ose nuk duan të shohin se gjatë këtyre këtë decenieve të rritës në socializëm dha në vetëqeverisje, u arrit shumë, bashkimi e vellazërimi i kombeve dhe kombësive që, qëshët e mbetet baza e vëmte e prosperitetit të mëtejshëm të akilët komb ose kombësi që jeton në trollin e Jugosllavisë. Për nacionalistët - frytet e revolucionit janë gjera pa vlerë, përfshirë vëllazërimi e bashkimi i të gjithëve në këtë vend, i cili brenda pak dekadave kapërcen shkujt në zhvillimin e gjithmonë, qëshët kuptim abstract. Të verbët dhe të shurdhët para së tanishmes, nacionalistët dhe irredentistët shqiptarët u përpochen që shqipërisë t'i jepin një kahje tjetër - në thelb reaksionare. Më e keqja, tashmë dihet mirë, qëndronte në faktin se këtyre zërvare të nacionalistëve iu bashkangjitet, "në mënyrë të pavetëdijshme, kur e kur edhe të imponuar, një pjesë e rilindë shkollorët dhe studenteske. Ajo u mashtrua. Nuk që në gjende të dallojë farën e idhët të nationalizmit, i cili, në esencë, kurrë nuk ka pasur, e nuk ka as tash, përfshirë qëllimin zhvillimin e lirë të popujve një vendi. Për më tepër, qdo nacionalizëm, më së shumti i sjell dëm kombit të vet, por edhe të tjerëve që jetojnë në bashkjetesë e bashkharmoni me të. Nacionalistët dhe irredentistët shqiptarët këtë të vërtetë markstikët e hodiën në prashpime dhe të verbëruar trumbetonin përfshirët - Kosovët etnikisht të pastëre, e cila sëshët gjë tjetër veçse një parullë reaksionare.

Megjithatë, ata e panë se në çfarë gjykmit të ashprënsin në popull. Mbëtët të vërtetët si këto dy vjet, të betejës së gjallë politikë, qëshët e pamoueshme. Për më tepër, këto rezultate LK i ka kuptuar si nxite përfshirët e mëtejshëm më energjik. Gjatë këtyre dy vjetave të luftës kundër nationalizmit dha irredentizmit shqiptar, LK e Kosovës, tregoi unitet dhe pjekuri politike. U punua, të thuhu, natë e ditë. Por, kjo nuk u kuptua asnjëherë si vetëkënaqësi. Përkundrazi, në qdo injedis gjallërin politike qëshët prezantë. Zatën, me një vrull të tillë politik në Krahinë po përshtohej të gjitha aksionet.

nazmi misini

UPOREDNI RECEPT

od obećanja do besparice

Krahas përfshirët përfshirët politik të rrëthanave në Krahinë, LK e Kosovës zhvilloi lufthë të vendosur edhe përfshirët stabilizimin e ekonomisë. Ndonsë akoma gjendja e shëtë e ndërlidhur, ecuritë ekonomike në fund të vitit të shkuar, edhe këto të tretimjave të parë të këtij viti, janë shenja optimiste se prodhimitaria në Krahinë po tregon indikatorë positiv.

Duhet shkuar se nuk u la anash as përtirja e organizatave të LK të Kosovës me anëtarë të rinj. Të dhënët tregojnë se vtin e kaluar në LK të Kosovës u pranuan 3334 anëtarë të rinj. Më së shumti u pranuan studentë (666), produhesh individualë bujqësore (604), pastaj vijnë nxënësit punëtorët etj. Këto ecuri të pranimit dha një strukturë e tillë sociale, dëshmorët e rinia kosovare, ajo studentëske dhe shkollorë, qëshët jetështështë e lidhur përfshirë kursin e LKJ. Kësioj, tanj nga gjithsej 93865 anëtarë, sa ka LK e Kosovës, mës 36 vjet janë të rinj deri në moshen 27 vjeçare. Ç'detyra e presin LK të Kosovës në të ardhmen? Duhet shkuar se stabilizimi i rrydhave të ekonomisë qëshët detyrë historike. Ajo kërkon mobilizim të vazhdueshëm të komunistëve, jo vetëm në punën e bashkuar. Altësimi i OTH të LK në punën e bashkuar që vët te jetë përgjegjës dhe të thirrasë konkretisht në përgjegjësi të gjithë atë që nuk angazhohen përfshirët realizimin e konkluzioneve dha qëndrimeve të miratuar, kujtimi, se qëshët një dobësht akoma prezantë në LK të Kosovës. Me një fjalë, përdërsa ekziston unitet i fortë ideor, uniteti aksional i sikur ka mbetur më prapa: nuk realizohet gjithmonë e me kohë ajo që veprohet unanimi. Ka akoma oportunitetë në Lidhjen e Komunistëve të Kosovës. Njerëzit që i trubojnë verbalisht aksionin nuk hidhen në të, ata, të cilët gjithnjë paraqiten si "urtakë" e të "dëgjueshëm" duhet të thirren konkretisht në përgjegjësi. Me të tillë Lidhja e Komunistëve duhet t'i qërojë hesapet. Dhe, sa më parë.

Thënë shkuar, ajo që qëshët arritor në këto dy vjet, të betejës së gjallë politikë, qëshët e pamoueshme. Për më tepër, këto rezultate LK i ka kuptuar si nxite përfshirët e mëtejshëm më energjik. Gjatë këtyre dy vjetave të luftës kundër nationalizmit dha irredentizmit shqiptar, LK e Kosovës, tregoi unitet dhe pjekuri politike. U punua, të thuhu, natë e ditë. Por, kjo nuk u kuptua asnjëherë si vetëkënaqësi. Përkundrazi, në qdo injedis gjallërin politike qëshët prezantë. Zatën, me një vrull të tillë politik në Krahinë po përshtohej të gjitha aksionet.

Titov fond Crne Gore došao je na grane veresije, do pozajmljivanja. Njegovi stipendisti nerijetko zaborave kad su posljednji put primili novac. Sve to zahvaljujući neodgovornom i nesavjesnom odnosu svojih članova prema obavezama na koje su dobrovoljno pristali.

Titov fond kao institucija koja pomaže skolovanje mali radnika i radnicke djecu sve je popularniji. Njegova popularnost, zapravo, nijednog trenutka nije ni dolazila u pitanje, već je stalno rasla i u potpunosti opravdala ideju majdanpeških rudara. Ali? Izjašnjavanje, za cijanstvo u Titov fond je jedno, kasnije obaveze, prije svega uplata sredstava - nešto sasvim drugo. Od samog čina pristanka i toplu pozdravljene ideje se ne živi, već od para. To najbolje znaju sami stipendisti, njih 817 ove godine.

život na veresiju

A kako stvari stoje na tom planu? Titov fond Crne Gore došao je na grane veresije, do pozajmljivanja. Njegovi stipendisti nerijetko zaborave kad su posljednji put primili novac. Sve to zahvaljujući neodgovornom i nesavjesnom odnosu članova ove institucije prema obavezama na koje su, istina, dobrovoljno pristali.

Popularnost Titova fonda Crne Gore postepeno se, evo, pretvara u politički problem. Jer, bez sredstava ne može postojati ova institucija, a onda polako bliži i njena funkcija i sve one odlike koje je godinama sticala. Kretnimo s podacima: Titov fond Crne Gore ima 29.932 člana, 889 kolektiva i 29.043 individualna. (Uzred rečeno u Republiku je zaposleno blizu 140 hiljadu radnika.) Oni mu danas duguju ništa manje nego 14.224.945 dinara, ili, govor devet mjesecišnih primanja svih sadašnjih stipendista Fonda. Stoga je ova ustanova (koja radi s parama) zapala u nezapamećeni besparicu. Stipendije za januar isplaćene su tek početkom proslig mjeseca. Kad će se februar, mart, april, maj i naredne, veliko je pitanje.

Kakav komentar dati svemu tome? Mora se poci od opravdanog pitanja: sa čime se graniči epitet drustvene i političke popularnosti neke institucije? Da li je dovoljno, kao što je to u ovom slučaju (i ne samo u ovom) izjasniti se i ostati na tome. A onda glavni posao, izvršenje obaveza, kao što to često biva, jednostavno prepuštiti zaboravu. Takav "zaboravni" odnos prema uplaćivanju sredstava u Titov fond, pored ostalog otvara i pobude niz novih pitanja, dilema i pravirjenosti iz rada ove ustanove. Na samu o stipendiranju mlađih radnika već i šire. Naravno, najvažnije su one koje se tiču (neodgovornost) prema društvenim obavezama, po onda redom do nekih vitalnih pitanja kadrovske politike, stipendiranja i zapošljavanja, za šta Titov fond daje velike mogućnosti.

Bez obzira na mnoge dobre rezultate koje je postigla u desetogodišnjem radu, institucija Titovog fonda nije još toliko sazrela da bi mogla samu da rješava sve probleme koji joj stoje na putu. Njena aktivnost zavisi od mnostva faktora, počev od prikupljanja sredstava, izrade kriterijuma za stipendiste, do njihovog usavršavanja na tražena zanimanja. Gotovo u svemu ovome udruženj rad stoji po strani. Znači, kriva je i u jedinica i u drugima, jer radi se neplanski, neodgovorni i odvojeno, svako za sebe, zavljajući inertnom i formalističkom odnosu udruženog rada, kao i društveno-političkih zajednica i organizacija, ova ustanova je poprimila uglovnu socijalnu odliku, sto joj nikako ne bi smjela biti slavna karakteristika.

Sve to dovodi u pitanje društvenu i idejno-klasnu liniju, gi i znaci Titovog fonda: da li je on u pravom smislu riječi ustanova za stipendiranje radnika i radnicke djecu? Bez ikakvog utsticanja možemo reći - nije. Odnosno - sigurno nije ono prvo. Od, koliko rekemos 817 stipendista, ove godine je svega sedamnaest mlađih radnika. Slaba kadrovska politika u organizacijama udruženog rada, posebno privrednim, kao da se ordje najčešće odslikava. Sve ono sto se zove prekvalifikacija, doškolovanje, usavršavanje ili dalje skolovanje uglovnom je prepušteno ličnim željama i ubjedjenjima. Tu je, u stvari, i odgovor za tako mal broj radnika, stipendista fonda Crne Gore. (U procenitima to je svega 1,7 odsto. U Jugoslaviji on je preko devetnaest, a, recimo, u SR Hrvatskoj preko pedeset).

To ilustrativno povodi i o izolovanosti Titovog fonda Crne Gore, njegovoj prepuštenosti samom sebi, pa bi se najveći dio izraženih, ali ne i nerješivih problema, mogao pripisati njemu samom. Sprovodenje gotovo svih akcija dato je opštinskim savjetima koji su se u najvećem broju slučajeva zatvorili u kancelarije i uveljavom svoje aktivnosti iscrpljuju u sjednicenju i proradi materijala koji stižu sdogo, od viših organa Titovog fonda Crne Gore.

dogovaranjem do rješenja

Uz malo više dogovaranja, razumijevanja, otvorenosti i odgovornosti našao bi se zajednički lezik po mnogim pitanjima: skolovanje mlađih radnika, a problemi kao što su mirovanje radnog staza za vrijeme skolovanja, zatravljeno i socijalno osiguranje uže porodice, obaveze stipendista, po završetku škole imali bi svoje konačno rješenje. Sa stipendistom, na primjer, u svojim radnim kolektivima ne mogu da riješi ni pitanja ferijalnih praksa, izradu seminarских i diplomskih radova a kamoli druge, značajne probleme. Da ne govorimo o tome kakve sive sanse Titov fond pruža za skolovanje mlađih radnika u rad.

Titov fond Crne Gore se ne može poohvaliti ni sa nekom većom, masovnošću svojih članova. Još je veliki broj osnovnih organizacija udržavljeno radnika i samoupravnih interesnih zajednica i mjesnih zajednica koje nisu njegovi članovi. Posebno je malo pojedinaca, jedva svaki peti zaposteni u Republici. Sve se to može pripisati onoj inertnosti opštinskih savjeta i osnivača, čime se ne umanjuje samo moštvo članstva i količina sredstava, već i stoga učinkovitost društveno-političke uloga i idejna snaga ove institucije. Ne može se reći da je to odraz neschvatljiva znacaja Titovog fonda kod radnih ljudi i građana, već se prevashodno radi o nedovoljnoj organizovanosti i neodgovornosti. I jedino tome.

Ova i druga (nepomenuta) pitanja upućuju na zaključak da smo olakšim ponisanjem prema značajnim društvenim obavezama dosli do te da samo sto neka životna pitanja Titovog fonda Crne Gore ostaju bez rješenja, već donekle dolazi u pitanje i njegova radničko-klasna osnova i značaj koji je stekao i koji ima u našem samoupravnom obrazovnom sistemu. Stoga je Savez sindikata, omladine i Savez komunista u opštinama, osnovnim organizacijama udruženog rada i mjesnim zajednicama morali konačno rješiti pitanja da stave na svoje dnevne redove, što do sada uopšte nisu činjeli, ili su to radi površno. Situacija za to je možda i prezrela. U kasama Fonda trenutno se nalazi svega sedam miliona (starih) dinara, a stipendije mnogi očekuju ...

• b. i m.

tito, stafeta, maji, rinia...

збрната на ССО

miliona zemra betohen rrugës së tij

„nevještata“ објашњења (не)активности

Maji, Muaji i gëzimeve, i festave dhe i dashurive tonë. Muaji i kuq i punëtorëve e i simbolit më të madh të të rinjve të vendit tonë — Stafeti së Rinisë. I Ditëllindjes së strategut, revolucionarit, heroit të shumëfishtë e i mësuesit tonë më të dashur — shokut Tito. Përketi më 25 të këtij muaji, mbushen 91 vjet nga Lindja e Joshe së vogël e Titos së madh në Kumrovicin legjendar të Kroacisë. Këtu e 91 pranvera më parë u lind aji për të krijuar dhe vepruar 88 vjet e për të mos u harruar me shekuj.

U lind për të mos vdekur më. Këshu e kanë njerëzit e mëdhenj. Gjithherë të patundur e konsekventë shkojnë shtigjet e revolucionit Në Lidhjen Metalikëve të Zgjedrit, në betejën e Neretvës, po edhe më 1948, në Jugosllavini e qiruar... Po këshu nga ky udhërrëfyesi i ideja e themelimit të një bote të re, e cila ka synim paqen dhe marrëdhëniet e barabarta midis shteteve — Mosintakadimit. I tillë do të jetë Tito edhe në vdekje, ku në varrin e tij do t'i bashkojë shumë burrështetës dhe përfaqësues të vendeve të botës, e edhe të atyre vendeve me marrëdhënien 18 prishur dhe armiqësore. Këshu t'a njoftin vizionarin tonë të paqes edhe epokat e ardhshme. Epokën e Titos...

Gjithherë, të gjitha kombet e kombësitsë e vendit tonë i mbetën borsh udhëheqësit të tyre legjendar.

Këshuqë, rast imediat për organizimin e manifestimeve ishte Ditëllindja e Shokut Tito, më 25 Maj të vitit 1945. Atëbotë, Komiteti Qendror i LKJ, më 11 prill, merr vendimin që për herë të parë në firi, të festohet Ditëllindja e Shokut Tito. Me këtë rast u organizuan një mori vrapimesh me stafeta, në të cilat ishin të ngjitur urimet më të zjarrta për mareshalin tonë. Këshu, veprohet përvit...

Në vitin 1956, Stafeta e Titos e bartën një milionë e dyqindëmë të rinj e të reja në një rrugë të gjatë prej 63 mijë kilometrash. Në manifestimin qëndror në Beograd, të shtatë stafeta kryesore u dorëzuan Shokut Tito, i cili i impresionuar nga urimet dhe përshtedjet që barteshin me të tha: «Edhe pse kjo ditë shënon Ditëllindjen time, mendoj se duhet ta quajmë me një emër tjetër: Diti e rinisë sonë, ditë e sportit, ditë e gjeneratës së re dhe e zhvillimit të saj të mëtejme shpirtëror e fizik...». Të rinjtë tanë, pjesëtarë të të gjitha kombeve e kombësitsë të vendit tonë, me admiring e pranuan dëshirën e shokut Tito. Një vit më vonë, Stafeta e Titos, Stafeta e Rinisë, u nis nga vendlindja e Shokut Tito, bartës i parë i të cilës ishte

Vilim Brozi, ndërsa autorë të saj qenë Vlada Petroviqi dhe Boshko Koranoviqi.

Stafeta jubilare, më 1971, u nis nga Kosova dhe atë përkësht nga Landovica heroike e heronjeve Boro Vukmirrovic dhe Ramiz Sadiku. Me rastin e 80 — vjetorit të lindjës së Shokut Tito, më 1978 Stafeta e Rinisë u nis nga miniera e Stari Tërgut të «Trepçës», bartës i parë i të cilës që xehtri i ri Rahim Mehmeti. Ndërkohë, e fundit e cila isë dorëzoi për së gjallë Titos Stafeten e Rinisë, më 1979, që studentja nga Prishtina, Sanije Hyseni, e cila në shqipet, pos të tjerash tha: «I dashuri shok Tito, nga duart e mijëra të rinjve u bart kjo Stafetë deri te Ti. U bart nëpër rrugët e atdheut tonë të bukur e përshtkuar nga dëshirat me të sinqerta nga të rinjtë dhë njerëzit punonjës të kombeve dhe kombësive të vëllazëruara të cilat jetojnë si një, nga zemra ta urojmë Ditëllindjen e 87...».

Stafeta e Rinisë e vitin 1980 — Simbol i amshuar i besnikërisë së popujve tanë, u nis nga Novi Sad. Kjo Stafetë jubilare ishte piozë dashuri dhe dëshira më të zjarrta, por edhe me shqetësim të thella për shërimin sa më të shpejtë të kryetarit Tito. E, këto shqetësimë së bashku me ne i ndante edhe e gjithë bota përparrimtare dhe paqdashëse. Emri i Titos ishte sinonim i idealeve më të larta të bashkësisë sonë socialistë — vëlqeverisësë, të vëllazërim — bashkimit tonë. Gjatë rrugës së saj nëpër Jugosllavi, Stafeta kaloi edhe pranë Qendrës Klinike në Lubjanë, ku shërhohej Tito dhe në emrë të të gjithë të rinjve të Jugosllavisë, ajo bartë lulet më të bukura dhe letren për Shokut Tito, me dëshira dhe shpresë të zjarrta mbi vendosmërinë tonë që në çdo moment, në betejat që do të hasim, ngulmërisht do të mbrojmë frytet e shoqërisë sonë socialistë — vëtëqeverisës. Ilinë, barazinë dhe pavarësinë tonë. Më 4 maj, në lajmin mbi vdekjen e Shokut Tito, Stafeta e ndërpren përmes moment udhëtimin e saj, duke mbledhur respektet dhe ngushëllimet më të thella të të gjithë neve. Me këtë rast, me tepër se kurrrë më parë, u shpreh besnikëria dhe dëshira për të vazhduar rrugës së Titos dhe për realizimin e porositës së Tij.

Aty e tutje, për çdo vit, e edhe sivjet, Stafeta Federative e Rinisë, udhëton anekënd vendit tonë, nëpër fabrika, shkolla, fakultete e bashkësi lokale, nëpër duart e qindra majëra të rinjve, punëtorë, nxënës, pionierë, bujqë, imjekë, inxhinierë etj, për t'u dorëzuar më 25 Maj në manifestimin qëndror kryetarit të LRSJ, me të vetmen porosi: Perspektiva e ndërtimit dhe e zhvillimit tonë të mëtejme është barazia, arija dhe vëllazërim — bashkim i bashkjetesa jone.

● hazbi gashi

Недостатак материјалних средстава и просторских услова често се истиче као проблем која отежава остварење активности организације ССО. Овакве тартиле су само јединим дијелом опрашивања, док врло често представљају нејасноте покушаја правдања неактивности основних организација ССО чији су стварни уроци сасвим другачији и далеко сложенији.

No, kako god bilo, садашње економске тешкотије кроз које пролази наша привреда и друштво условите су увођене стабилизационих мјера, које поред осталог представљају ограничење раста средстава за општу и заједничку потрошњу, што у практици значи да не срећта која су до сада трошила за потребе омладинских организација бити реално мања.

Ова ограничења су „погодила“ и умањила средства многим радијима организацијама, библиотекама, СИЗ-овима и другима код којих смо до сада били напукили да се обраћамо за финансијску помоћ при реализацији појединачних активности и који су благонаклони, са симпатијама и разумевањем гледали на студенчке активности и проблеме и увијек излазили у сусрет и финансијским помагали. У садашњим условима готово сви су остали без средстава за ове намјене, тако да нијесу у могућности да помогну и тако један врло важан извор средстава овим почине да пресуши.

стабилизација — право светло

Оно што нијесу факултети урадили отпочели су самите студенти. При студентским задругама и сервисима отварају се специјализована одељења која ангажују студенте појединачних факултета у пословима везаним за струку, за коју су студенти већ освојили. Поклало се да раздите организације имају велико интересовање за овакву врсту повременог и привременог ангажовања студената. Ваља ће они почетни резултати зати подстакти омладинској организацији да се на факултетима избори за учучавање свих чинија наставног процеса у пружање услуга удрžajnom раду, било кроз редовне активности, такле, укупљањем послова у наставне планове и програме као и по практичном усавршавању студената, било као допунске активности тимова на чијем челу би се налазили искусни професори. На овај начин би се остварили заједнички приходи који би послужили и за позајмљивање потреба студенатских организација.

Ово је једини прави пут у рјешавању материјалних проблема, јер досадашњи начин финансирања је испољно слабости које је управо стабилизација показала у првом смислу. Стварање олаксаја заснованих на доходним принципима у којима ће сми стичати средстава у зависности од сопственог радног додирноса историјски преосталог неисцрпаног простора, за дјеловање и ангажовање ССО и његово испољавање као носиоца идеја и тежњи младе генерације.

• дејан војиновић

6 društvo

udružena
beogradska banka

udružena
beogradska banka

**Udržena beogradska banka
čestita svim studentima Dan mladosti
i želi im da budu dobri studenti
i dobre štediše.
KO UČI ZNAĆE, KO ŠTEDI - IMACE!**

udružena
beogradska banka

udružena
beogradska banka

„КОСОВО С јесени богатије за тринаест хиљада брзочаша“

О утврђивању броја студената за упис у прву годину студија у школској 1983-84. години на Универзитету Косова, више пута је расправљано током прошле и ове године. Одлучно је да се настави са настојањима за усклађивање броја нових студената са одговарајућим капацитетима и, наравно, са потребама удруженог рада. Мора се сачувати однос између броја уписаных студената на природно-математичким, техничким и био-медицинским према друштвено-хуманистичким наукама.

Након неколико сезона Заједнице универзитета СР Србије, где су донети ставови о смањењу броја студената, и неколико потписивања Друштвеног договора на иницијативу Југославије, у Приштини је почетком ове године организовано разматрање могуће варијанте предлога за одређивање броја нових студената у школској 1983-84. години. У разматрању предлога су учествовали представници свих заинтересованих субјеката Покрајине. Из дискусије која је претходила донети су закључци да број нових студената који би се уписао на прву годину студија у наредној школској години у односу на прошлу буде мањи за око 8 посто.

Предлог за одређивање броја брузоша у наредној школској години размотрен је и Пословни орган Универзитета. Закључено је да се факултетима и вишим школама препоручи да они саставе свој предлог према наставним јединицама. Као критеријум препоручено је да се узму у обзир национални структуре становништва САП Косова и број матураната средњег усменог образовања у две три последње године.

На основу свега што је претходило, Покрајински СИЗ-у образовање је донео документ „Основи политике уписа нових студената у школску 1983-84. годину“ из кога доносимо делове коначне верзије плаца уписа брузоша на Универзитет Косова: у наредној школској години на Косову ће бити уписано 13061 брузош. Од тога ће 9436 брузоша бити предавана редовно, а 3625 ће стечи назив ванредних студената. Овај број је у односу на прошлу школску годину за 7,28 посто мањи. Језичка структура наставе ће бити следећа: наставу на албанском језику ће пратити 10107 студената а на српскохрватском 2954; однос је 3,42:1. Однос између броја уписаных студената на природно-математичким, техничким, пољопривредним и био-медицинским наукама, пре ма друштвено-хуманистичким на Косову ће ове године бити 65 посто, 35 посто у корист првих.

● ж. Јоксимовић

универзитет „ВЕЉКО ВЛАХОВИЋ“ У ТИТОГРАДУ

триста брзочаша мање

Титоградски Универзитет „Вељко Влаховић“ тек је објавио конкурс за пријем нових студената у школској 1983-84. години. Било је то са закашњењем од скоро мјесец дана у односу на остале југословенске универзитете, па је то повећало неизвесност црногорских средњошколаца у погледу определења гдје даље на школовање и било разлог најразноврснијим коментарима о „укидању“ неих факултета или стопирању, пак, уписа на њих.

Мебутим, сад су све дилеме скинуте. Конкурс је објављен 16. маја и практично доноси врло мало промјена у односу на проплну годину. Наме, Универзитет „Вељко Влаховић“ уписао ове године 1884 студената, што је за 298 мање него лани. Смањен упис ове године имаће Економски факултет, уписује 150 брузоша, што је за 30 студената мање него прошле године. Правни уписује само 100 студената односно 35 мање у односу на септембар 1982. док се на Машинском факултету очекује смањење брузошких мјеста чак за 80. (Ове јесени уписаће 150 нових студената). Електротехнички факултет прима 170 брузоша, односно 20 мање него лани, док је број студената на Металуршком, Грађевинском, Вишију терапеутској школи и неким одјецима Наставничког факултета у Нишкој остало практично исти. Нешто већи број студената ове године уписаће Културологијски факултет на Цетињу, око кога је било доста дискусије, -40), што је заса десет више него лани, а слична ситуација је и на Музичкој академији која уписује 30 студената, или 10 мање него лани.

И на Одјеску за ликовно васпитање Наста винчког факултета ове године ће се уписати нешто више студената него лани (26). Тако се изгледа опште определење за постепено смањивање броја расположивих брузошких мјеста полако спроводи у живот.

Што је посебно значајно, ове године политика уписа на Универзитет „Вељко Влаховић“ у Титограду добила је велики друштвени значај и о томе се живо расправљало у Скупштини Црне Горе, Извршном вijeћу РКССО, Централном комитету СК Синдикату и ССРН, а посебно у РСИЗ-у усмјереног образовања и на самом Универзитету. Тако је упис довољно димензије значајног политичког, педагошког и социјалног значаја. Тежи се томе да се обезбеди континуитет у већеву уписне политици, па су и дилеме које су се јавиле у овој расправи, углавном и биле разлог што се каснило и са објављивањем конкурса за ову школску годину.

● М. С.

proizvodna praksa i oko nje

dokle ćemo trpeti farse

Основни motiv za racionalizaciju visokog školstva — uskladiti broj studenata sa društvenim potrebama — svima je već poznat. Ipak, u mnogobrojnim raspravama i tekstovima o ovoj temi skoro da nije uočena suština stvari, što će reći da smo u odusvajajušem što konačno imamo konkretnu akciju zamenili uzrok i posledice.

Istina je da naša zemlja po broju studenata vodi na svetskim listama, ali nije u pitanju prevelika ljubav naše mladeži prema obrazovanju, već jednostavna činjenica da svršeni srednjoskolski, u većini slučajeva ne znaju šta bi drugo. Oni umiju jedino da uče, pa to i nastavljaju, jer ih škola (svejedno što je susmerena) nije naučila da rade. Proizvodna praksa je čista farsa kojom se, kao i tokom puta do sada, zadovoljava puka forma. A i da je tokom školovanja stečeno neko proizvodno iskustvo — gde ga primeniti?

Restrikcija broja brzochasa jeste potrebljana (čak neophodna), ali to je samo jedan korak čiji smo značaj precenili i zbog toga, izgleda, занemarili celinu. Smanjiti broj studenata je čisto tehnički problem, ali je veliko pitanje šta sa tim delom generacije koji ne može da dobije indeks. Imamo li za njih dovoljno radnih mesta? Pitanje je retoričko, jer je odgovor jasan i onome ko sasvim površno prati privredna kretanja kod nas u poslednje vreme. Dakle, racionalizacija visokog školstva za celinu društva nije rešenje problema nego samo prebacivanje sa jednog na drugi nivo, što u suštini ništa ne menja.

Razmotrimo još i motiv za takvo „rešenje“ — uskladivanje sa potrebama udruženog rada. Iako ne znamo šta nam treba, znamo bar što nam ne treba. Že mnoge stručnjake sa diplomama fakulteta društvenih nauka, a koji su vec na bioru, neće biti posla u narednih 10, 20 ili više godina. Pa, kakva je onda svrha rasprave hoćemo li ove godine školovati 200 ili 300 polaznika, politikologa i njima sličnih. Suština je u tome što ni same organizacije udruženog rada nemaju konkretne planove razvoja ni za narednu deceniju, a da ne govorimo o dužem periodu. A zašto i kako smo dosli do toga da udruženi rad nema motiv ni čvrstu osnovu za dugoročne planove — druga je (duga i tužna) priča.

● zorica dimitrijević

regjistrimi i studen-
tëve të rinj në univ-
ersitetin e kosovës

indeksi — gëzim i madh për maturantë!?

Shtatë shkolla të larta, nentë fakultete dhe Akademia e Arteve të Universitetit të Kosovës planifikuan të regjistrojnë këtë vit 13062 studen-
të. Prej tyre 9435 të rregullt, ndërsa 3625 me

Kur të kihet parasysh numri i nxënësve të cilët kryejnë maturën (rrëth 16000) del në pah e vërteta se „lufta“ për të fituar indeksin e Universitetit do të jetë e madhe. Aq më tepër kur dihet se në Universitetin tonë regjistrohet një numër bukur i madh edhe i studentëve ja-
shi Krahinës. Sipas disa gjasave do të ketë edhe maturantë pa indeks!

Të gjithë kandidatët me tretman të barabartë

Të gjithë atë që konkurenjtë për regjistrim në Universitetin e Kosovës do të kenë tretman të barabartë pa marrë parasysh prej nga vijnë. Kjo slet për dyert e hapura të Universitetit toshojë edhe shkallën e konkurençës për regjist-
rë, për të gjithë! Mirépo, kjo njëkohësisht do të rim e që më së tepërm reflektohet te kandidatët për mësim në gjuhën shqipe. Sepse, në Uni-
versitetin tonë vijnë për të studiar — prej së
jashtmi po aq studentë sa bie fjala regjistrion krejt Universiteti i Titogradit, ndërsa vërmash-
vën nivizuari kërkesen e madhe të kandida-
tëve për mësim në gjuhën shqipe të cilët vijnë
nga RS e Maqedonisë, RS e Serbisë dhe RS e Malit të Zi-vizë këto në të cilat nuk ka fakultete
për mësim në gjuhën e tyre (shqipe). Shmu-
nga që edhe lindin obligime serioze që institu-
cionet e shkollimit të lartë të Universitetit tonë
të kenë kujdes maksimal se kuji do t'i
„dhurojnë“ indeksin. Kuptohet, për më të mirët-
sido të ketë problem. Kriteret janë aq mirë të
precizuar sa do të matet se illi si në „peshoje
të barnatores“. Sepse, edhe atë të cilët do të
mbesin pa indeks nuk do ta kenë lehtë. Kur
kihet parasysh shkalla e papunësisë dhe (dez)-
orientimet jo fort i vogla në krahasim me ne-
vojat e punës së bashkuar atëherë vërtetë ai i
cili do të fitojë indeksin me siguri se do të
ketë arsy përgjithësia e gjithë maturantëve.

indeksi — edhe obligon

Sa u përket kritereve të regjistrimit vlen
theksur se ato bazohen në Ligjin për shkollimin
e lartë në SHLP dhe fakulteti i cili u jep
të drejtë regjistrimi të gjithë nxënësve të cilët
kanë kryer shkallën e katërt të përgatitjes pro-
fesionale të AMO-së për drejtme përkatëse,
ndërsa ata të cilët i kanë kryer vetëm tri vite
do të janë të detyruar t'i jepin edhe provimet
plotësuese ose të sjellin fletëshminë mbi për-
vojën e punës më tepër se dy vite. Vëtëm gjim-
nazistët do të kenë mundësi të pakufizuar të
zgjidhes se ku do të regjistrohen (të tjera
me siguri ua kanë lakmi!). Mirépo edhe atë të cilët
kanë sukses të përgjithshëm të shkëlqeshëm,
sukses në provimin kualifues, që janë bursi-
stë të Fondit të Titos si dhe bartës të ndonjë
mirënjohjeje të diturisë s'do ta kenë vështirë
për të regjistrohar atë që u fle në zemër. Dhe
jo vëtëm që u fle, por edhe që duan të kryejnë
sa më shpejtë dhe me kohë sepse është për cdo
lëvdatë iniciativa e FSHMN-së i cili do të bëjë
seleksionim e kandidatëve edhe po që se num-
ri i kandidatëve nuk plotësohet. Me të vëtm
qëllim oë secili të regjistrohet aty ku ka ati-
nitet dhe jo vëtëm sa përsy e faqë. Vlen niv-
ezuar edhe atë se sivjet struktura e të regjist-
ruarës është në favor të shkencave natyrore
(65%), ndërsa në Universitetit iashit Kosovës
(krvesisht të atij në Beograd) do të regjistro-
hen vëtëm 170 studentë! Sense ekonomia e Kosovës
përveç kuadrit oë shkollohet në Universitetin tonë
ka nevoja të mëdha edhe për kuadron
me kualifikime të larta nga lëmia e farmacisë,
veterinarisë, komunikacionit, tekstilit e tjetra.

Universiteti i Kosovës ka bërë të gjithë përgatitjet që brucoshët e rini t'i regjistrojnë në
mënyrë sa më të rregullt dhe t'i pret akademi-
kët e rini sa më organizuar. Prandai edhe për
ata të cilët do të fitojnë indeksin e katërt institu-
cionit do të jetë ndër dhe krenar që obileon:
të kryhen sa më shpejtë studimet! E ne që vë-
jemi në bangat e Universitetit atyre oë vijnë
mund t'u dhurojmë notën e parë dhe të dashur:
mirë se vijnë dhe gëzuar me sukses!

● gani gërguri

рационализација на високообразовната мрежа во сп македонија

без доволно конкретни решенија

Многу полемики и забелешки околу концептот за трансформација на педагошките академии. — Повеќе причини и тешкотии за забавената и неефикасната работа околу ра-
ционализацијата

Најексплоатирана тема за дискусија во универзитетските кругови па и пошироко година во СР Македонија беше рационализацијата на високото образование. Темата честопати имаше доминантно место и на страниците на дневниците и периодичните печати, на радиото и телевизијата. Дали к' се укинат, мируваат, трансформираат или интегрираат одделни факултети? По неколку месечини работи на работните групи формирани за таа цел, целосен и конкретен одговор на ова прашање се уште не може да се даде. Поради значењето на задачата и комплексноста на проблематиката се воочи дека претходно предвиденот рок е многу кус и тешко остварлив (јануари 83). Затоа се пријде диференцирано во разработка на елаборатите. Прави на удар се најдоа фармацевтичкиот факултет, и интердисциплинарните студии по новинарство, односно приспособување на нивната економска оправданост и трите педагошки академии во СРМ и нивната трансформација.

По многу известети, мислење и јавни дискусији на разни нивоа факултетите за фармацевтичка и новинарска општествено-економска пројекта. Тие и во наредните 4 години к' се залишуваат по 30 т. е. 25 студенти годично.

педагошките академии во фокусот на рационализацијата

За трансформацијата на педагошките академии концептот најмногу се кршеа, и моментно се во фокусот на рационализацијата. Концептот кој го предложи работната група, Општата и Републиканската СИЗ за насочено образование начелно го прифаќаат со тоа

што работната група се проширува и до 1 октомври треба да донесе коначен концепт по кој педагошките академии к' почат да работат од учебната 1984/85 година. Накуто, концептот нуди решенија со кој формално не, но практично значат укинување на академиите. Поточно, се предвижува укинување на наставните групи и шинко интегрирање со постојните соодветни факултети, со тоа што нивната работа продолжува како организација која формираат кадри за предучилишно воспитување и одделенски учител односно наставник.

Ова секако предизвикува многу полемики, забелешки, противаргументи па и отворени негошувања и револти од страна на педагошките академии. Како и да е, за три месеци би требало конечно да ја знаеме финансиската на педагошките академии во Скопје, Битола и Штип. Патем, само да споменем дека 2300 невработени наставници. Бројка која загрижува.

Во СР Македонија постојат економски факултети во Скопје, Прилеп и Штип, и Факултет за туризам и угощателство во Охрид. Мег'тоја работната група за приспособување на мрежата на овие историски организации нема изгответо некој поконкретен предлог. Засега се исказуваат мислења да се изврши поделба на дејностите меѓу економските факултети, да се отстранат паралелизмите во формирањето на профилите и да се намали нивниот број, и да се усвои принципот на повремено отварање — мирување на одделни наставници. Сето ова претставуваат незначителни промени, кои не значат никаква рационализација.

девет година универзитета „Вељко Влаховић“
у Титограду

МОРАМО БИТИ СВИ И ОРГАНИЗОВАНИ И ОДГОВОРНИИ

За протеклих девет година, од три факултета, двије више школе и три самостална научноистраживачка института, Универзитет „Вељко Влаховић“ се развио у високошколску и научноистраживачку организацију, која је по својим резултатима, ипак, премашила очекивања. Данас у његовом саставу има 11 факултета пет научноистраживачких института, Универзитетска библиотека, једна виша школа и НИО „Универзитетска ријеч“. Данас на 32 студијске групе студира 10.000 студената, а просјечно се годишње уписивало до 2.800 студената, док ће ове године бити мање 300 мјеста за бројаше у односу на прошлу школску годину. Но, и поред тога један студент овог Универзитета има на располагању тек од три до четири квадратна метра школског простора, иако се у развијенијим срединама то креће од 15 до 17 квадратних метара, али су захтјеви за отварањем нових универзитетских јединица и даље присутни, тако да се Универзитет налази на озбиљној прекретници. Ипак, политиком уписа се обезбеђује да се од 50 — 60 одсто студената спредају за производна занимања. Све то је био повод да разговарамо са професором др Милинком Шарановићем, ректором Универзитета „Вељко Влаховић“ у Титограду.

■ Девет година у животу једног универзитета није ни много ни мало, али у цијилогом прилукама то, ипак, много значи. Како би, стoga, по вашем мишљењу, могао да се оценије развој Универзитета „Вељко Влаховић“?

— Општи је утисак — каже др Шарановић — да смо у досадашњем развоју постигли резултате за које је у другим срединама било потребно и по неколико деценија. На пример, кад је прије десетак година почњао са радом наш Универзитет цијела Црна Гора је имала око 2.000 факултетски образованих људи, а сада годишње само на Универзитету „Вељко Влаховић“ дипломира око 1.000 студената. Исто тако, проценат пољопривредног становништва који је одмах након рата, решимо, у Црној Гори износио близу 80 одсто, данас се креће око 13 процената. Снажан развој високошколског образовања у нас огледа се и у стапном материјалном јачању и кадровском опособљавању постојећих високошколских организација, отварању нових, као и броју уписаног студената, иако се ту већ сада јављају одређени проблеми. На пример, преко 90 одсто свршених ученика основних школа наставља школовање у усмјереном образовању, а око 18 одсто генерације млађих од 19 до 24 године сада студира. Због тога имамо у Црној Гори највећи број студената у односу на број становника. Полази говоре да је то више од пројекта земље, а и од просјека у свим републикама и прокрајинама. Тако је, решимо, у прошлјој години на 10.000 становника у Југославији било 210 студената, у Црној Гори,

пак, 244, Македонији 234, Косову — 231, Србији (без покрајина) — 206, Војводини — 187, Босни и Херцеговини — 159, Словенији — 134, а Хрватској — 141 студент. У исто vrijeme просјек броја студената на 10.000 становника 21 земље Европе износио је — 175.

Ова инвазија на факултете у Црној Гори, како истиче др Шарановић, има више узроци, али он као један од главних истиче не-могућност укључивања у удруженом раду пољопривредног становништва који је одмах након рата, решимо, у Црној Гори износио близу 80 одсто, данас се креће око 13 процената. Снажан развој високошколског образовања у нас огледа се и у стапном материјалном јачању и кадровском опособљавању постојећих високошколских организација, отварању нових, као и броју уписаног студената, иако се ту већ сада јављају одређени проблеми. На пример, преко 90 одсто свршених ученика основних школа наставља школовање у усмјереном образовању, а око 18 одсто генерације млађих од 19 до 24 године сада студира. Због тога имамо у Црној Гори највећи број студената у односу на број становника. Полази говоре да је то више од пројекта земље, а и од просјека у свим републикама и прокрајинама. Тако је, решимо, у прошлјој години на 10.000 становника у Југославији било 210 студената, у Црној Гори,

како избеги досадашње грешке

■ У међувремену значајно је порастао и број стручњака са факултетском дипломом који чека посао на сизовима за запошљавање ■ Како зауставити и усмјерити даљи развој Универзитета у правцу стварних потреба удруженог рада?

— Тачно је, истиче наш саговорник, да је неконтролисани упис и неравномерност уписаних, у односу на стварне потребе друштва, имао као последицу и хиперпродукцију факултетских кадрова, који након студија не могу да се запосле. Према подацима Републичке СИЗ за запошљавање, у Црној Гори сада више од 1.000 лица са факултетском спремом тражи посао, а са више од 396, затим, професора разних струка — 137, економиста — 131, итд. Са завршеном ви-

шом школом најбољији су, пак, наставници — 357, па туристички радици — 99.

Међутим, у посљедње две године у извjesном степену заустављен је неконтролисани упис на студије. Ограничавање уписа и усмјеравање студената на техничко-технолошке студије дало је позитивне резултате, не само са становништва броја, већ и квалитета кандидата који се опредељују за техничко-технолошке студије, иако се и даље знатан број одличних и врлодобрих уписује на друге универзитете, а највише на Универзитет у Београду. Тако, овај проблем је и даље веома изражен! Јер још увијек немамо адекватно планирање кадровских потреба у удруженом раду, васпитно-образовни систем карактерише затвореност васпитно-образовних организација и друштвено-политичких заједница, посао на изради номенклатуре занимања још није доведен до краја, мрежа и структура школе средњег усмјереног образовања је нерационална и неприлагођена друштвеним потребама и моћностима, неодговарајући је концепт, тзв. прве фазе средњег усмјереног образовања, неразвијена је слободна размјена рада између школа, и осталог удруженог рада итд. Исто тако, евидентна је и програмска неповезаност средњег и високог образовања, па отуда недостају могућности за што радије укључивање младих у рад и усвршавање из рада и уз рад. Тако је: још увијек смо мало учили и на превладавању наслеђене свијести о томе како дјецу треба школовати за чиновнике, уносије и лагодије занимање, чemu, свакако, доприноси и неадекватно вредновање производног рада, као и нека законска решења, која омогућавају, па чак и стимулишу олако стицање „стручности“ и званичну путем приватних испита и преквалификације људи из производње за непроизводна занимања.

Наше оријентације, стога, истиче др Шарановић, иду за тим да зауставе даље ширење мреже школа и факултета који школују за занимања која немају перспективу за запошљавање, или за њих удруженог рада нема потребе за дужи рок. Предсједништво Републичке конференције ССРН Црне Горе је, на пример, препоручило да се смањи број студената које ове године треба уписати на Правни, Економски, Културолошки факултет, као и неке одсјеке Наставничког факултета у Нишкој (марксизам, српскохрватски језик и књижевност, историја и географија и др.) и Факултету за поморство (туристички и поморско-економски одсјек). Затим, такође тражи да се хитно оцјени могућност потпуног заустављања даљег уписа на струке и занимања у школама средњег усмјереног образовања којих у великом броју има на заједницама за запошљавање (економска, правно-административна, културолошка, трговинска, итд.).

Опредељења на Универзитету у овом смислу крећу се к томе да, иако желимо развој, да се одлучно супротставимо свим тенденцијама олаког оснивања нових катедри, облика и степена студија, који су, и поред јасних друштвених определења и упозорења да се то не чини без солидних претпоставака и истраживања кадровских потреба, и даље присуствују. Истину тај је пријеса у односу на, решимо, 1980. годину смањен у односу на, решимо, 1980. годину смо имали 30 захтјева за отварањем нових универзитетских јединица. Све нове иницијативе за оснивање факултета, катедри и појединачних облика студија треба да буду предмет најшире консултације и верификације у одговорајућим друштвено-политичким организацијама, самоуправним и државним органима, а нарочито у удруженом раду.

Слиједећи оваква опредељења наш Универзитет у нову школску годину треба да упише 1884 студента, што је за 298 студената мање него прошле године. Мање студената уписаће се, прије свега, на Правни, Економски Наставнички, али и Машински, Електротехнички факултет, док је на другим факултетима број бројаша остало исти, а на Културолошком факултету (Цетиње) и неким групама Наставничког факултета (Никшић) је повећан, али незнатно.

главобоља око ефикасности

■ Ипак, и поред свега, друже Шарановић, чини се да је ефикасност студената један од највећих проблема и нашег Универзитета?

Да, ми се хвалимо бројем дипломираних студената, али је процес завршавања студија још увијек неопростиво дуг на нашем Универзитету. На пример, прошле године на Универзитету је укупно дипломирало 819 студената, од чега 560 редовних и 259 ванредних. Редовни су дипломирани у просјеку за 5,8 године (на факултетима), а на Наставничком факултету (четвротогодишње студије) за 4,4 године, а на вишијој школи за 3,4 године. Најдуже, пак, студирају студенти техничких факултета. На Електротехничком факултету, решимо, врјејично трајање студија за дипломирање из 1980/81. износи 8,6 године, Машинском 6,9 док Правни и Економски факултет студенти завршавају за 4,9 године. Ванредни студенти се испитују дуже заједнички на студијама што било и при-

родно ако су у радном односу, но највећи број наших ванредних студената су били редовни, па је у томе велики проблем. Укупно гледано код нас 70 одсто студената на врјејично не завршава студије, но ако узмемо у обзир само редовне онда је прошле године 34 одсто од укупног броја дипломираних на вријеме завршило студије, што је, ипак, повољније него ранијих година.

Иначе, каже даље др Шарановић, иако квалитетом оцјене не можемо бити задовољни, то је још увијек највише шестица. Просјечна оцјена положних испита у прошлој години на Економском факултету је, решимо, 6,92, Правном 6,77, Електротехничком 7 и Машинском 7,0, Металуршком 6,70, Институту за математику 7,10, Наставничком факултету 6,85, Грађевинском 7,10, Музичкој академији 7,50 и Вишијој поморској школи 6,67.

Поред незадовољства студената, по рајонима доктора Шарановића, разлоге недовољној ефикасности и незадовољавајућем успјеху на студијама треба тражити и у благој селекцији пријемом уписа, недовољном броју наставника и сарадника ангажованих у настави, застарелом настављајућим технологијама и опреми, недовољном коришћењу материјалне базе, удруженом раду у смислу обављања практичне наставе, неповезаности наставних са државом, ниском нивоу студенстког стандарда, неизраžености наставника као систематски рад, слабој мотивисаности студената са обзиром на течкоћу запошљавања...

Све то говори да су узроци ниске ефикасности много бројни, а мјере за превазилажење веома сложене и не зависе само од Универзитета. Међутим, подвлачи ректор Шарановић, неопходно је на свим факултетима темељито и свестрано размотрити ово питање и још више заштитити обавезе и одговорности и студената и наставника. Овом захтјеву треба даље прилагођавати режим студија и ангажовати све субјективне снаге на Универзитету како би се трајање студија довело у нормалне временске оквире, јер су садашњи показатељи на Универзитету „Вељко Влаховић“ испод југословенског просјека!

како даље?

■ Како у таквој ситуацији, онда, оживити ангажовање Универзитета на научноистраживачком пољу?

— Има разлога и за задовољство и за недовољство, каже др Шарановић, јер је Универзитет постао незадовољив чинилац у даљем друштвено-економском и самоуправном развоју Црне Горе. У наставно-научном и научно-истраживачком раду сада је ангажовано 550 радица, од којих 172 имају докторат наука, а 125 су магистри. То је још увијек мало у односу на садашње потребе, јер код нас наставник долази на 26 студената, али и није, с колико смо кадра почели прије девет година. У јачању материјалне основе и кадрова стално се улаже, али средстава нема увијековољно да се подмире све потребе. Ипак, и то кадра што имамо није још увијековољно укључено у разрешење актуелних проблема и привредног развоја Црне Горе и отуда долази то незадовољство. Но, ми се трудимо да дамо колико се пајашње може иако се може рационализације и далеко организације радићи, јер је очигледна и извесна неповезаност између научних кадрова на Универзитету, Црногорској склопаштавајућим наука и удруженом раду. Испада да сада не ради на истом колосјеку, а то би требало. Зато ће наша даља настојања иницијатива да развијемо постојеће научне јединице на факултетима и да их програмски већимо за удруженом раду и његове проблеме. Ми на томе морамо бити далеко више ангажовани, удруженом раду од нас то с правом тражи. У племајам, истини, не оскудијевамо у средствима.

страх од „освете“

Што се, пак, тиче омладине на Универзитету „Вељко Влаховић“ ректор Шарановић је задовољан њеним укупним понашањем, иако јој замјера што боље не чини. То није аполитичка омладина, сматра Шарановић, али формализам у раду и недостатак слуха за студенстске проблеме највише, ипак, доводи до пасивизације студената, а прије свега комуниста. Међутим, један од израза што студенти нијесу говорили лежи и у стражу од „освете“ професора па се о њиховом раду још увијек не говори довољно критички. Професори често мисле да су све ријешили тиме што одрже час, истиче Шарановић али такав однос није друштвено прихватљив. За описан рада и професора има итекако потребе, јер за све поштије успјех у студирању на Универзитету „Вељко Влаховић“ не може се оптужити само студенти, као ни само професори. Задржавајући је, пак, што је све мање оних који жеље да раде квалитетно, а то је доказ како Милинко Шарановић, ректор, што још увијек нијесмо у потпуности склопили гренчак у коме живимо, што говори да смо и в остваривању програма стабилизације тек на почетку...

• м. стојовић
• брајковић

mjafton t'i përvjelim më ngët...

NE KONGLOMERATIN E FAKTOREVE PËR NGITJEN E EFIKASITETIT TË STUDIMEVE VEND TË MIRE ZE EDHE LIDHSHMËRIA E PJESES TEORIKE ME ATË PRAKTIKE NË KUADËR TË LËNDEVË TË NDRYSHME MËSIMORE. NË UNIVERSITETIN E KOSOVËS KESAJ ÇËSHTJEJE PO I KUSHTOHET RËNDËSI E POSAÇME. MIREPO, ME KREJT ATË ÇKA ESHTË ARRITUR DERI ME SOT NË KËTË RELACION NUK MUND TË JEMI AS PERAFERSISHT TË KENAQR. PSE?

Ku më shumë e ku më pak, por në të gjitha fakultetet dhe SHLP-të Universitetit tonë, janë disa lëndë të përbëra nga pjesa teorike dhe ajo praktike e ku nevojitet angazhim atërsisht i barabartë i studentit përpërvjetësimin e këtyre dy pjesëve, të cilat në fakt përbëjnë terësinë e provimit adekuat. Pika që përkisht për këtë, në kuadër të këtyre lëndëve është paraparë mbajtja e ligjératave dhe ushtrimeve në orarin e caktuar. Nuk mund të mos e themi faktin se në disa fakultete vajtja e studentit në ushtrime është fakultative, sikurse edhe në ligjérata, ndërkaq në disa të tjera (si në Fakultetin Teknik, të Mjekësisë, në FSHMN etj) ushtrimet janë të domosdoshme dhe përmos mbajtje të rregullt të tyre studentët vështirë ose fare nuk do t'i marrin nënshkrimet. Mbështetje, po kjo ka kushtëzuar që nga këto fakultete të dalin studentët më të afërt, më kompletet dhe më të gatshëm për sprovimin e njohurive të fituara në jetën praktike, si pranë makinave, pacientëve, nxënësve... Si mund të arsyohen disa raste në Fakultetin Juridik, bie fjala kur studenti arrin t'i marrë të gjitha nënshkrimet dhe ta vërtetojë semestrin edhe pse si student i rregullt (vetëm me indeks, natyrisht) nuk do ta ketë dëgjuar asnjë ligjératë e nuk do të ketë vajtur në asnjë ushtrim! E quditshme, madje e pabesueshme, por fatkeqësisht e vërtetë! Ndoshëna ky shembull ilustrimi në këtë fakultet është vetëm rast, por edhe si i tillë është shqetësues. Dhe, si bën të përvidhen kësot rastesh? A thua a mund të jetë studenti i rregullt në dy fakultetet? Në bazë të rregullores universitare jo, por studentët të këtillë ka. Dhe, a mund t'i përcjellë studenti ligjératet dhe ushtrimet ta zëmë edhe në Fakultetin Teknik e edhe në atë Filozofik? Ata që studioninë vetëm një fakultet nuk mund të përgjigjen në këtë pyetje, por po themi ne se një gjë e tillë vështirë ose fare nuk është e mundshme. E, kur mungon korrekësia e profesorëve në punën e përditshme, siç është mbajtja e evidencës së studentëve prezantë në ligjérata e sidomos në ushtrime është e mundshme si jo, edhe dhënia e nënshkrimit në indeksin e studentit, të cilin kurrrë nuk do ta ketë parë me sy!

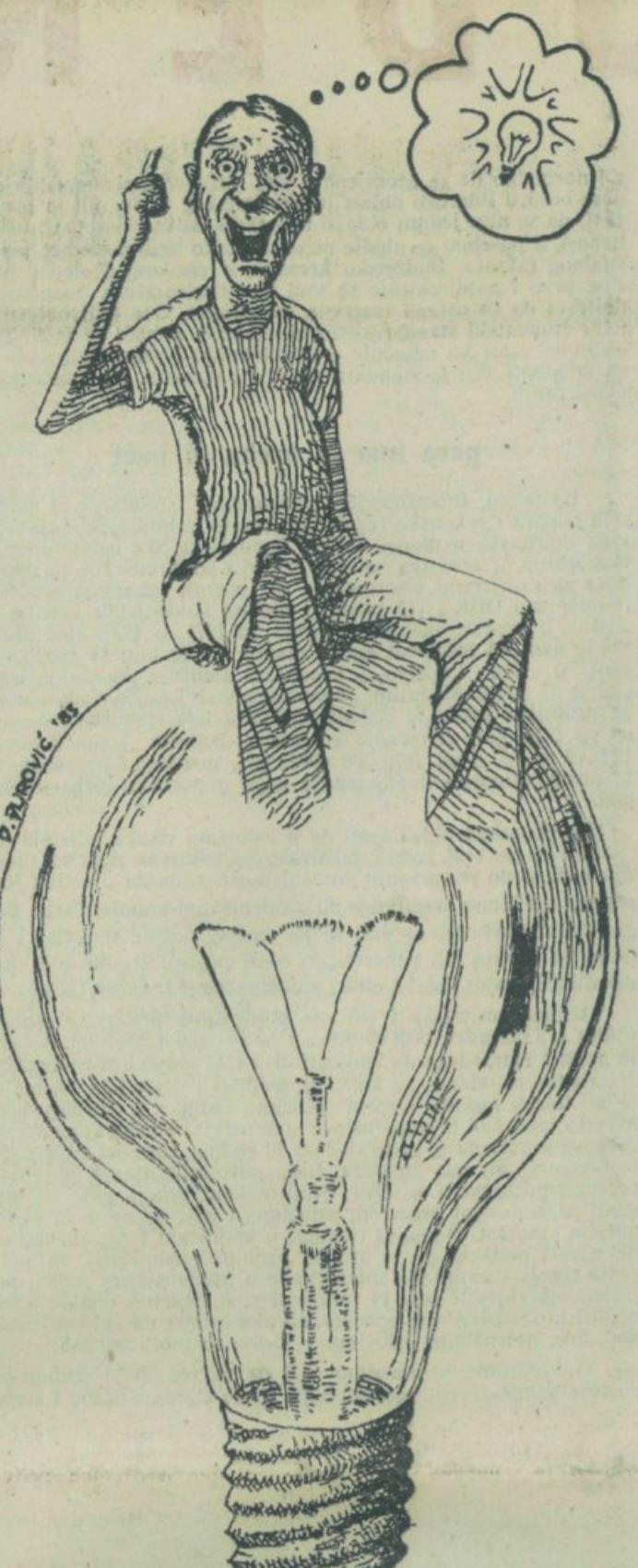
Dhe pas gjithë kësaj që e thamë më lart, çfarë mund të konkludojmë për kujdesin e studentëve dhe të personelit arsimor (u mor vesh vetëm në disa Fakultete dhe SHPL) ndaj proçesit mësimor e në veganti, ndaj pjesës praktike të disa lëndëve me rëndësi të dorës së parë? E s'do mend se lëndë të këtilla ka në të gjitha fakultetet dhe SHLP-të tona.

Pas mbarimit të vitit akademik, gati në të gjitha Fakultetet dhe SHPL-të e Universitetit të Kosovës, ekzistojnë disa lëndë jo në të gjitha vitet e studimeve, përfundimisht janë të obliguar që gjatë mësimi të verës, diku 15 ditë e diku një muaj të plotë (si është rasti në disa lëndë të Fakultetit të Mjekësisë) ta mbajnë praktikën feriale.

Gjatë atyre ditëve studentët kontaktojnë të thuash në mënyrë direkte me profesionin e tyre. Studenti i mjekësisë mëson të përcaktojë praktikisht diagnosten e pacientit dhe krahas kësaj edhe dhënien e terapije përkatëse, ai i ndërtimitarës mëson metodat përkatëse përditshme e objekteve etj. Çka është më mirë, gjatë mbajtjes së këtyre orëve janë të caktuar edhe disa profesorë ose ekspertë në përfundim të cilët do t'u demonstrojnë studentëve pjesën praktike të gjithë asaj materje mësimore që është realizuar brenda ligjératave dhe ushtrimeve në fakultet. Dhe, sikur krejt kjo të shkonte këshut, qdo gjë do t'ishte në rregull. Mirëpo, e vërteta është se një pjesë fare e vogël e studentëve janë të rregullt në praktikën feriale. E vërteta është edhe kjo se të gjithë studentët marrin në fund vërtetimin përmes mbarimin e këtyre orëve praktike! Kjo nuk do të duhej të ngjante, po ja që ngjan. Në njëren anë vët studentët përtotjnë të merren me "pune të dorës së dytës" (!) sepse afati i shkatitit i përfundon përfundimisht me studentët!

Ndoshëna, në disa fakultete do të duhej të bëhet një përpilim më i mirë i orarit, përkatësish i kohës së mbajtjes së praktikës feriale. Ta zëmë në Fakultetin e Mjekësisë, studentët që kanë mbaruar ligjératet dhe ushtrimet e vitit të tretë duhet ta mbajnë verës praktikën feriale në kuadër të sëmundjeve të brendshme, lëndë kjo e cila dëgjohet gjatë vitit të tretë dhe të katërt. Kjo, mbështetje, nuk është e mundshme që studenti i cili e ka dëgjuar vitin e tretë e nuk e ka dhënë as Fizilogjinë e vitit të dytë (e përmes provimit e vitit të tretë as të mos flasim) ta cojë rrash një muaj në praktikën feriale, madje mu në kohën kur qdo odo duhet të jetë e planifikuar si orë mësimi në lëndët pa të cilat nuk arritet kushti! Mbështetje, nuk këtë drejtum organet vëzqeverisës së fakultetit duhet të bëjnë diçka konkrete në kuadër të transformimit të reformës universitare. Ndryshtë studentët mbezin në dilemë se çfarë të bëjnë. T'i lënë anash provimet e të shkijnë në praktikën feriale, apo ta lënë anash të dytë përfundimisht përmes mbarimin e praktikës feriale mund të gjenden edhe lehtë bile kurse përfundimisht përmes rrugës së parës. Dhe, dilema është me arsy se përfundimisht përmes mbarimin e praktikës feriale mund të gjenden edhe lehtë bile kurse përfundimisht përmes rrugës së parës.

Është me rëndësi të themi se në kuadër të "bashkëpunimit të Universitetit të Kosovës me disa universitete të vendit dhe të botës së Jashtme, ekziston edhe marrëveshja përfundimisht e studentëve në praktikën feriale. Përvje përfundit nga përvjeli e të tjerëve brenda këtij këmbimini arritet edhe forcimi i bashkëjetesës, përkatësish krijuimi i shoqërive të reja në kuptimin individual po edhe më të gjérë. Mirëpo, edhe këtu ekzistojnë disa dobësi të natyrës organizative, siç është dërgimi në botën e Jashtme i disa studentëve shumë më të dobët nga ata që refuzohen. Kjo, dihet fare mirë, nuk ndodh përfundimisht përfundimisht përkatësish kryetarët e komisioneve përfundimisht e studentëve në botën e Jashtme me qëllim të kryerjes së praktikës feriale, nuk e kryejnë gjithherë si duhet misionin e tyre.

dejan r. autovic

студентите и студентското самоуправување

само точка од дневниот ред

Реформата, (ах таа реформа)! на високошколското образование со својата константна актуелност не престанува да ги попираат на висниците и посебно а младинскиот печат. Се чини дека овој процес, се разбира обусловен од зачоните на општествениот развој и барем декларативно тесно поврзан со практиката не може да ја постигне својата цел без учество и ангажирање на најбројниот и основниот фактор — студентите.

Не можеме да се отргнеме од впечатокот чекајќи го тоа — студентите, кои треба да бидат носители на квалитативните промени во високото образование, се чинат на маргините на зборднувањата, без некое поголемо и позабележително влијание врз нив.

Тоа се покажува пред со во една од најзначајните областите на нивното учество во работата и решавањето на најсуштвените проблеми — студентското самоуправување. Студентското самоуправување — во најширока смисла на зборот се сфаќа како расправање и анализирање на проблемите кои студентите ги имаат во текот на студирањето и учество во работата на сите тела кои постојат на Универзитетот. Мегутоа што се случува. Како што покажа досегашната практика, попутати што на некое испитот дискутирање не се оди. Навистина штета, зато што на некои од состојаците, на пример на собирите на години се слушаат такви идеи и размислувања за кои најмалку што можеме да кажеме е деска се нов квалитет, како по својата оригиналност, така и по својата зрелост и афентичност.

Но тоа се најчесто исклучоци кои го потврдуваат правилото дека студентското самоуправување постои само како точка од дневниот ред на состојаците на младинските организации, било на оние на ОО СК.

Тоа се покажува основната болка од која боледува овој базичен процес на студентското ангажирање: недоволната информираност и незainteresiranost. Тоа се главните фактори преку кои студентите намерно или непамерно се апстрагираат од својата стварност. Првото проблем на кој к'е се наиде, првата тема точка во знаењата и познавањата и тоа е доволно да се дигне рапе од понатамошното сознавање и анализирање на проблемите.

А тоа се несомнено битните услови за подлабоко навлегување во суштината на проблемите и се разбира, она што е најважно — нивно правилно поставување и решавање.

Творечката фантазија и интуицијата во скопјо на активното ангажирање во сите состојби кои баарат подлабоко работење врз нив се кријат зад класичното, закоравеното сфаќање дека некој друг треба да ги решава нашите проблеми. Таквото сфаќање, воедно ги гуши сите онине искрења на младешки студенчки ентузијазми.

Можеби овие реченици се премногу општи, но можат со сема конкретно да се применат и на ситуацијата на Скопскиот Универзитет и каде овде лежи вината? Во општествено-политичките организации на факултетите кои покажуваат слабости во решавањето на состојбите или пак во недоволното ангажирање околу информирањето, обединувањето и спроведувањето на студенческите заеднички акции? Во некои "велики младински кариери" од кои многумина, како што велат губат болја за работа? Но сепак, сите тие се студенти и ги чинат студенти.

Значи, неопходна е широка акција за учество на што поширок круг студенти во поддржачето на самоуправувањето и тежењето тоа да прерасне во општа, секојдневна појава во совладувањето на заедничките препреки и постигнување на одредена насока за остварување на своите цели.

На тој начин постапките на студентите к'е претставуваат смислена дејност на мнозинството и со тоа к'е добијат на тежина и ангажирање. Само така тие можат да станат голема преобразувачка сила која к'е го води напред не само школството, туку и пошироко нашето социјалистичко самоуправно општество кон напредок.

• жанета скерлев

(не) наплаћено школовање

Недавно је на огласој табли Наставничкото факултета "осваница" објавијест да се за сваки пријавувањи испит у наредном року плаќа петнаест (истина, стари) хиљада, па макар студент и не изаша на испит. Није нам циль да расправљамо о томе кој е и када дојно такву одлуку, односно због чега је она таква, јер док ово пишемо немамо при руци никакве званични податки и информации. У меѓувремену сваки пријавувач испит е посебним знаком обележен у индексима студената овога факултета.

Прима незваничним реакцијама на све ово, осјетили смо да су студенти незадовољни овом одлуку. Да ли оправдано и у колико мјери, то је посебно питање. Остављамо да на њега читаоци према својој свијести и савијести сам да одговор.

Најмногу, не тако давно, на истом факултету је донесена "одлука" да се тек трети пат плати назначени износ, наводно због слабе пролазности на готово свим одсекима овога факултета. Знalo се да се на уписану петнаest хиљада. То су сви схвачали и признавали Али, ето, враг! Као да се заборавило на то усталено, старо добро правило, па се преизначује, по неким рекла бисмо (макар) веќини студената непознатим аршинама. (У веќи ове одлуке, бар како се сјења, автор овога текста и сам омладински "руководилац", није војена никава расправа у студентској организацији, неко се не тиче никога конкретните него ње сам!) Поставља се питање, ради ли се више о "бесплатном" школовању закону, запртаном или бар у актима који су важеци? Може ли се студент кој је спријечен болжију, породичним или неким другим објективним проблемима да изјави на испит у једном року наплаќивати како да је па на испиту? Може ли студент да не изјави на испит само због што је у истом датум имао два испита, што је на жалост врло чест случај при правењу распореда испита! Може да лакове, студент да не спреми испит спријечен неким од најстепени или неким другим разлогом а да га је пријавио не предвидјевши догађаје? Може, наравно. Све то, а и много тога ненабројаног, овде, треба узети у обзир када гледамо разлог због којих застапувамо ово мишлење.

Меѓутим, "новац" и овде има другу страну. Студенти су сами кривци за "потребу" доношување оваква одлука. Признали ми то или не, било је студената који су годинама "прескакачи" рокове пријавувајќи испите и не излазеат на њих. Губење стрпљења, од стране управа факултета је стога размилна и из та перспектива исправна. Колика је њена исправност, то је, као што је речено, посебно питање. Студенти су, дакле, требали да се запитају чему води то пријавување испита и прескакање испитних рокова.

Вратимо се одлуци о наплати сваког пријавувањеног испита. Без обзира је ли се на њега изашло или није. У обавјештењу на тој одлуци стоји да се пријава може повеќи. Рок за повлачење пријаве е три зана пријава испита. Што са пријавата које нијесу повучене и студент би имаја на испит али му се ведајќе, деси негодија у путу, умре му неко у кујни или родбини и сл.? Јесу ли доносачи ове одлуке и на го мислили? Чини нам се да нијесу. То се, восталом, њих и не тиче, али се тиче студената, које нико и није питао слажу ли се са овом одлука. Исплаза: "ми вам кројимо капу, а ви тражите главу за коју оловга".

Но, како је одлука донесена у присуству студентских представник, с правом се можемо загитати чији су интереси ти представници застапувај? Јесу ли и они сами студенти и познају ли они доволно, материјално и други ситуации веќине својих колега? Друго, коме имају студенческите паре у тој ситуацији? Професору — испитувачу не сигурно. Студент још и маје, јер их, восталом о и заје! Је ли, можда, и то студенчки допринос економски стабилизацији. Односно, не би ли тај допринос могao бити изразен у другом "облик"? Из свага овога изводи се зајувачак о потреби чубје анализирајќи потеза, нарочито ако је везан за економске издатки у времену, осјетното падање на студенческите стандарди. Треба бити свестан да су крејити и стипендијите студената јељва толку да попирајат потребите смештаја — исхрана у студенческом дому за мјесец дана (то је најјефтији смештај). А шта са оштима који живе у пријавленом смештају? Размисла ли се згомотикоје што студената "способно" да на вријеме упише гојну и без ових ограниченија. Сада, меѓутим, студент не смеје да пријави ни ово што је хтио пријавувајќи исплазен се да не падне на испиту... А је ли се ико запитајаш шта за студента значи пронущтаје једног или можда више испитних рокова, зато што унапријед, "зна" за нече пол жити?

Ребала би се оваква и сплици питања још туго. Није нам циль па на њих неко одговори, већ само подсећамо да их је требаје питање у виду, када је поништена ова одлука о којој ће, вјероватно, бити ријечи када се виде њени ефекти, или

KAJ STORITI

Zahteva po afirmaciji študentskega vprašanja zadnje čase zopet vstopa v ospredje, kar je glede na ekonomsko recesijo oziroma politično regresijo nekako samoumevno; zahteva se ne pojavlja samo na raznih »svobodnih katedrah«, pač pa sotene dence prisotne, če je temu verjeti, tudi v mladinskih študentskih organizacijah — forumih, kjer so nekateri, ki se imajo za študentske predstavnike, spoznali, da ne zastopajo nikogar razen svoje majhne niceve eksistence. Njihova nicedost jim nemara s tem ravno zagotavlja bivanje v forumih, gotovo na ne zagotavlja življenja študentske populacije, ki je danes razobiljena bolj kot kdajkoli prej. »ZAHTEVA PO AFIRMACIJI« kaže sama na sebi na neki pregled, v kolikor ne gre za popolno nevednost, kar ne bi bilo nič čudnega, pretekla ga, pozabljenevga v zadnji instanci, če že hočete, tudi zamolčanega; oziroma, kaže na neko ne vraldično sedanje stanje, za katerega bi precej hitro našli soglasje, da ni kaj prida. Zato velja, vsaj v grobem, narediti rekonstrukcijo nekaterih elementov, ki pogojujejo ta spregled, ki je spregled ne-vrednosti in ki se naime kratevno kot nekaj aposteriori, predvsem na nas zanima, kako se ti elementi imantno artikulirajo »tukaj in sedaj«, kakšna je njihova vloga oziroma narava. V tem kontekstu, velja ravno tako zastaviti vprašanje — odnos do nekaterih ideoloških postavk, ki opredeljujejo mašinerijo univerzitetne ureditve oziroma samo vedenje o tej mašineriji.

študentsko vprašanje:

Pri opredelitvi študentskega vprašanja ne bi smeli pozabiti sledenega:

1) da študenti izhajajo iz različnih družbenih okolij (mesto-vas, socialne razlike), kakor tudi to, ne glede od kod prihajajo, da so idejno heterogeni populacijski

2) da vstopajo v študijski proces, katerega programi so prav tako heterogeni in da ravno to heterogenost pogojuje različne artikulacije. Seveda pa so po drugi strani, oz. bi morali biti ti programi univerzalno naravnani; omogočajo tako refleksijo študijskega predmeta kakor tudi same refleksije udeležencev v študijskem procesu (fukaj bi kazalo uočevati vso tradicijo, kulturo, norme, ki pogojujejo znanstveno disciplino v njeni imantni reflektiranosti).

Idejna heterogenost študentske populacije, nemara, onemogoča oblikovanje oziroma opredmetenje študentskega interesa, vendar je po našem mnenju problem ravno nasproten: stvari v tem, da se razlike hočijo homogenizirati ali pa poenotiti, pač pa je težava v tem, da se te razlike sploh ne morejo izraziti in kot nadomešek te nezmožnosti pride nato do veljave neki skrajno modifirani enoten interes, ki živi na račun tega, da isključuje vse, kar je različno od njega. Do takšnega sklepa tehtko predemo tudi drugače, in sicer, ali ni ravno razparceliranost, oziroma izoliranost študentske populacije tisti moment, ki kaže na to, da se kot študentski interes uveljavlja zgolj tisti par-

cialni interes, ki ima že po definiciji status le-gitimnega študentskega interesa, to je preko raznih forumov, kot n. pr. UK ZSMS. In na ta način je študentski interes legalno inkorporiran v totalitaristični obrazec. Posledica tega so med drugim ravno neuspešne zahteve za zboljšanje študentskega standarda, izobraževalne oziroma študijske zahteve..., po drugi strani, pa so te zahteve že tako samonasebne, tako splošno znane, tako inertno prisotne, da se ravno zaradi tega tako težko spreminja, če se, še ionbolj po zaslugu raznih »imaginarnih« subjektov. In ravno zaradi te splošne samoumevnosti se vsiljuje sklep, da je Univerza ena izmed zadnjih instanc pri ustoličevanju težno-birokratice elite, kar živi ravno v nemožnosti lastne refleksije, lastne nevednosti na eni strani ter vedno večje inkorporirnosti v politično-birokratiski diskurz na drugi strani. Gledano v tej luči, dobri pojem študentskega vprašanja drugačno barvo!

socijalno-ekonomski struktura:

O socialno-ekonomski strukturi študentov smo pisali v Tribuni (5-6) in tam smo empirično dokazali, da je le-ta zadnjih 10 let praktično nespremenljiva ob dejstvu, da je izredno visoka (ne)normalna visoka) sa sistem, ki se ponosa z avro samoupravnega socializma. Spremembe v šolskem aparatu, ki so se dogajale zadnjih 10 let, gledano s tega vidika, so bile bolj ali manj neuspene in glede na obstoječe trende (ekonomski recesija, politična regresija, demokratična digresija), je pričakovati, da se bo ta trend najmanj ohranil, če še ne kaj več. Ravno zaradi tega, in zato ker bo politika potrebovala alibi socialne pravičnosti lahko čez čas pričekujemo »zopet« sprostitev vpisa na Univerzo.

Seveda pa visoka socialno-ekonomski struktura sama na sebi ni dovolj za odsotnost »študentskega vprašanja«, prej bi rekli, da nas ta podatek lahko zapelje... denimo pa, da ugodno vpliva na vzpostavljanje praznega prostora, kamor se investira zloglasna pasivnost oziroma inertnost študentske populacije, ali drugače rečeno, diplomat Univerze ima potencialno (pa tu je dejansko) »še vedno« ugodnejšo možnost za poslovne, družbene afirmacije (ker je sola element družbene promocije), kakor izobrazbeno nižji družbeni sloji; iz tega bi mogoče lahko potegnili sklep da je odsotnost zahtev za kakšnokoli spremembe znotraj Univerze, kakor tudi izven nje, »normalni« nasledek tihega etabliranja večjega segmenta študentske populacije v vladajoči ideološki okvir težno-birokratice elite.

leto 1975:

Leta 1975 je bil sprejet na področju izobraževanja »Zakon o visokem šolstvu«, ki je vpljal do takrat neznan pojem, ki se ga je označevalo s sintagmo »sprotni študij«. Vsebina te

ga pojma je da je mora študent tako ali drugače sproti opravljati svoje študijske obveznosti: kolokvije, vaje, seminarje, izpite... cel dan ceperi na fakulteti, s tem, da je potencialno za ostale aktivnosti zmanjšovalo časa, ker je dan, klub vsemu, še vedno dolg samo 24 ur. Kajpak, da ni sporna zahteva po večji intelektualizaciji Univerze, nasprotno, v kolikor se je to mislilo pod pojmom, vendar so še vse tendenze ravno v nasprotno smer, kar se je rezultiralo v tem, da je študent **absolutno** nemara ve del že več od prejšnjih generacij, nikako pa te za ne bi trdili v **relativnem** smislu. Za naravno-slovensko-tehnične usmeritve je to empirično dokazano, z vedno manjšimi deležem znanja v mednarodnem merilu, medtem ko je šlo pri družboslovnih disciplinah za empatično antiintelektualne tendenze, ki so dobivale veljavno tako znotraj Univerze, še bolj pa zunaj nje. Univerzitetna oligarhija si je pridobivala pozicije na podlagi ideološke pravovernosti, kar je na drugi strani sovpadal z izrazitim diskvalifikatorskim odnosom do kritičkih tendenc znotraj Univerze, ki so opozarjale na inertnost, konzervativizem študijskih programov in temu ustrezena tudi pasivnost ter konformizem večjega dela študentske populacije, katere posledice najbolj občutno »tukaj in sedaj«. Študijski proces je bil in je še dejansko v funkciji reprodukcije obstoječih odtvorenih — izkorisčevalskih odnosov, katerih sastavni del je bila skupaj s študenti in profesorji tudi Univerza. Postavili bi trditev, da se je težnja po racionalizaciji in funkcionalizaciji študijskega procesa sprevrgla iztekel — in s tem večji uporabnost potencialne delovne sile, kar ji zagotavlja tudi večjo menjalo vrednost — v utilitarianizmu, ki ga je producirala zahtevala vladajoča politična konjunktura, v funkciji zagotovitve lastne hegemonije. Trend idejno-politične diskvalifikacije oziroma antiintelektualnega trenda je bil pogojen oziroma je sovpadal z nekim drugim trendom: z relativnim ekonomskim blagostanjem (relativnim pač zato, ker so bili revni malo manj revni, pa zato še vedno revni, oziroma drmače rečeno, če ne bi bilo revnih, bi bila ta dežela »res revna, tako pa...«). Ekonomsko blagostanje in s tem vsiljena politična brezkonfliktnost, je bila vzdrževana v glavnem preko akumulacije tujega kapitala in je bila, kakor to danes ocenjujemo, predvsem v vlogi opravjevanja, afirmiranja, apologije nove ustavne concepcije (1. 1974) in pa kasneje sprejetega Zakona o združenem delu. Protivslonost dveh na novo vpeljanih normativnih aktov se je udejstvajala na način izobčenja drugačnega mišljenja, z njegovo potlačitvijo, čeprav pa se je vo drugi strani v tem obdobju »afirmiralo« načelo pluralizem samoupravnih interesov katerega uveljevanje na zadnje čase vse bolj spodbija neki kunjukturno-politično-žargonski pojem, ki se mu reče, idejno-politična diferencijacija (1).

Neustrezna poraba tuge akumulacije je pač povzročila, da so protislovja bruhnila s še večjo silo na površje, kot bi sicer. In kakor kažejo razni podatki, se kljub splošnemu padcu življenskega standarda socialne razlike vedno bolj povečujejo. (N. pr.: vse večji razpon med mednimi delavci v naftni industriji (kapitalno-intenzivna dejavnost) in delavcem v tekstilni industriji (nizka organska stopnja kapitala).

Nekatere neustrezne sistemske rešitve, ki so bile prej zastre, so pač sedaj toliko bolj v oči bijoče.

delegatski sistem:

Poglejmo si n. pr. organiziranost študentske populacije oziroma samo obliko te organizirnosti, (ki določa tudi vsebino), natančneje, gre za delegatski sistem znotraj Univerzitetnega prostora, v katerega je inkorporirana tudi študentska populacija. (Z nekaterimi majhnimi spremembami bi naše izvajanje lahko razširili na izvenuniverzitetni prostor, v katerega je vključena na ta način, paradosalno, da je pravzaprav izključena iz delegatskega sistema, da živi pravzaprav na njegovem obrobju, kot videz ki naj bi določil vsebino).

Postavimo hipotetičen primer: če bi študent hotel uveljaviti interes na najširši osnovi, mora najprej sprožiti to v svojem setniku, nato eventualno v okviru celotne fakultete (ali preko ZSMS ali preko organov), nato potencialno poteče pot na UK ZSMS ali do Univerzitetnega sveta. Nato od UK ZSMS na MK ZSMS ali RK ZSMS in potem potencialno lahko pride do skupščine, seveda preko SZDL, kot najširše fronte vseh delovnih ljudi. Realno sledano je nemogoče, da bi kdo, kdajkoli, kjerkoli vsaj približno lahko uveljavil svoj interes. Namreč ravno te široke možnosti artikulacije interesov niso možnosti, pač pa se sprevrnejo v svoje

nasprotnje, v ovire, blokade, ki zavirajo uveljavljanje interesa najnižjih družbenih plasti, in obratno, hierarhično višji sloji — kategorije ravno preko teh vmesnih instanc, blokad vzdržujejo svojo hegemonijo. In z novimi delegatskimi sistemom so se množice namesto da bi se politizirale, depolitizirale. Interesi množic, ne pa tudi same množice, ker so te dejansko izključene iz samoupravljanja, so inkorporirane v posamezne instance. Ravno to je tisti momenti, ki študentsko populacijo v osnovi blokirajo, da bi lahko aktivno samoupravljala; tako pa so študenti skoz v skozi objekti upravljanja nekega imaginarnega subjekta. In če imamo v Jugoslaviji 2.500.000 delegatov, je nemara to res lahko znak demokratičnosti družbe, lahko pa je tudi pokazatelj, kako se s temi ljudmi privatizira oziroma manipulira. Iz neustreznosti delegatskega sistema izhaja nezmožnost študentov, da bi vsaj približno lahko sodelovali pri odločanju o bistvenih stvareh: stipendiranje, izobraževalni in raziskovalni proces, gradnja študentskih domov...

S tem pa zopet dobijo prostor »drugi subjekti«, ki pod videzom samoupravnosti sprejemajo vse pomembnejše odločitve.

Drugi bistveni moment pri delegatskem sistemu na Univerzi, ki je supliracija zgoraj na vedenemu, pa je izoliranost oziroma atomiziranost študentske populacije. Namreč vse te vmesne instance — za katere sicer ni nujno, da zavestno povzročajo blokado — študentsko populacijo, v kolikor jo ne razobiljijo t. j. depolitizirajo, jo razdelijo na posamezne dele, tako da je uveljavljanje kakršnegakoli skupnega interesa že v osnovi nujno spodeljelo; kot nadomešek lahko eksistira zgolj nekakšne sofisticirane študentske interese, ki nastopa pod masko prvega študentskega interesa. (2) Ta razdeljenost študentskega interesa pa zopet povzroča prazen prostor, kamor se s svojimi interesi investira nekdo tretji, ki izvaja funkcijo, ki mu ne bi smela pripadati. Na ta način je študentska populacija vključena v totalitaristični obrazec birokratice mašinerije tako, da je predpostavka njenih navidezne vključitve dejanska izključenost.

V zvezi z dosedaj rečenim bi predlagal glede sprememb na Univerzi sledenje: ob upoštevanju vseh dobrih in slabih strani delegatskega sistema v praksi, bi se le-ta moral oblikovati drugače in sicer tako, da bi študenti imeli skupno konferenco delegatov, po možnosti tudi kar se le da je fleksibilno in sicer zato, da bise predvsem neaktivni delegati brez dolgotrajnih, zamudnih procesualnih postopkov, zamenili, na ta način bi se po našem mnenju tvoreje — uspešnejše vršila kohezivna in integrativna funkcija študentske populacije, kar je prepojil za kakršnokoli skupno artikulacijo interesov. Take spremembe bi terjali tudi spremembe v sami organiziranosti UK ZSMS, ki je v sedanjem trenutku popolnoma neustrezena, tako da bi ta novi organ dobil potencialno večjalede študentske populacije in posledica tega bi bila n. pr. to, da bi se pritishti vršili od spoci navzgor, ne pa, kot sedaj, od zgoraj navzdol!). UK ZSMS je previsoko, da bi lahko vršil zruževalno funkcijo glede na študentsko bazo in pa prenizko, da bi uveljavil kakšne svoje bitne interese. Luknja, ki tukaj nastopa je pa konstitutivna da depolitizacijo razobiljajo študentske mase na eni strani in za uveljavljajo odtvorenih uzurpatorskih interesov na drugi strani. Studentska delegacija bi morala biti s tem direktno vključena v skupščinski sistem na temi republike pa tudi v druge najvišje samoupravne organe; kajpak da ustrezone spremembe v delegatskem življenju na Univerzi zahtevajo spremembe tudi v drugih segmentih delegatskega sistema, s tem pa se tudi postavlja zahoda po odpravi nekaterih privilegijev, ki obstajajo v vrhovih skupščinske piramide, predvsem pa bi se proces odločanja prenesel bolj v »bazno« natančneje: vmesnim instancam bi se omejila, čeprav se s tem še ne bi odpravila, cenzurna vloga, ker bi študenti-delegati — izražali, oblikovali svoje interese neposredno, v prostoru, kjer se vsaj potencialno lahko doseže kakšna sprebomba. Seveda s tem ne trdimo, da bi bila stvar idealna, bila bi pa vsekakor boljša kot je sedaj, če že ne zaradi drugega, pa zaradi tega, ker je sedaj precej klavarna.

marko zorman

Opombe:

- 1) Ta pojem je svojevrstna birokratska tloskula; kaj to pomeni, da se bomo razdelili na dva tabora, ko pa je jasno, da vsak birokrat sveto prisega na samoupravljanje.
- 2) Primer, čeprav ne najboljši, bi našli pri študentskih društvih, ki se identificira z samim taborem, ko se pulijo za denar.
- 3) Tribuna je ravno zaradi te izveslosti imela in ima še toliko težav.

**остали су,
али
до нада?**

Исљавање са Косова је још увек наша стварност са којом се морамо сукочити и ухватити у кошти. Једна забрињавајућа чињеница која је присутна у животу Приштинског универзитета јесте одлазак професора и сарадника. Колики је то губитак за косовске факултете, није потребно говорити. Не само што су изгубљена материјална средстава која су улагана у стручно усавршавање дотичних наставника и сарадника, већ је неоспорно, умногоме, окрњен углед и пољујан положај Приштинског универзитета у нашем друштву. Штетност одлaska наставничког кадра са факултета је вишеструка, а највише се огледа у томе што настава на спрскохрватском језику остаје незаступљена и што се знатно смањио број студената који су желели да студирају на косовским факултетима. Све ово ствара простор разним антисоцијалистичким снагама и националистима за гајење наде да ће реализовати тенденције о етнички чистом Косову.

Међутим, борба против таквих и сличних тенденција никако не сме да буде само ствар чланова Савеза комуниста.

— Дужност је сваког члана Савеза комуниста — рекао је Републикански — неоспорно и сваког самоуправљача да до краја остане доследан нацији политичким опредељењима и да води класну борбу против свих тенденција које су усмерене против нашег заједничког живота, рада и наше перспективе.

Неоспорно је да ће све свесне социјалистичке снаге са Савезом комуниста на чelu убудуће бити будније и енергичније у сузбијању таквих тенденција, јер такав настап је узел пред прогресивних снага штамало није слаб и безазлен. Само једном широком и свеобухватном акцијом потиснуће се у заборав оно увредљиво питање:

— Па шта ови на Косову раде?

Међутим, погрешно би било ако би се овај процес посматрао као производ наше салашности, тачније, да се почело одвијати неки контроверзни догађај на Косову. Одлазак наставног кадра са Универзитета Косова почeo је још 1976. године са отварањем Универзитета у Нишу, факултета у Крагујевцу и у другим већим градовима ван терitorije Покрајине. Још тада је овај проблем морao имати одређену политичку тежину. На жалост, изгледа да је било потребно да се нешто озбиљније додоли, па да се спознају последице таквих и сличних тежиња и да се схвати да је њихово сузбијање заједнички интерес свих нас који на овом национално шароликом поднебљу живимо.

Кадровско питање на приштинским факултетима се збога не може решити преко посајнице наставника из других универзитетских центара. Постојећи кадар се мора задржати на Косову и мора се тежити његовом проширивању и подмлађивању. У циљу задржавања стручњака покренuti су и разговори са Заједницом универзитета СР Србије о тој могућности. Што се тиче подмлађивања стручног потенцијала, то је, пре свега, дужност и морална обавеза искрчких професора. Превасходно се од њих очекује да подију и оспособљавају младе стручњаке за наставу на Универзитету Косова.

Међутим, мора се водити рачуна о томе колико ће новопримљени оставници и сарадници, као и они који ће тек бити примљени на овај Универзитет остати на косовској средини. Нама доиста нису потребни стручњаци којима би наши факултети послужили као добре одсекачне даске за даље напредовање у сопственој каријери, стручњаци којима су лични интереси изнад друштвених. Примање нових наставника и сарадника мора бити уско повезано са компонентом који ће они остати на Приштинском факултету. Другим речима, мора се морамо определити за стручњаке који ће бити и физички присутни на овом поднебљу, а што је од велике важности за даљу и бољу стабилизацију политичко-безбедносне ситуације на Универзитету и у Покрајини.

Одлазак професора и уопште сваког високообразованог стручњака представља озбиљан проблем наше збоге који умногоме отежава процес стабилизације. Свако сазнавање да је отишao овај или онај професор, инжењер, лекар, дosta неповољно утиче на шире масе радних људи. Оно у њима изазива немир и неповерење у акцију Савеза комуниста. Свакако да одлазак високостручног кадра не представља само уларац привреди Косова, већ и један тежак уларац стабилизацији општег стања на Косову. Савез комуниста и остале самоправне оријентисане прогресивне снаге се морају ухватити у кошти са свим аномалијама у друштву и морати још у изданку сачећи сваки, па и најмањи наговештај за одлазак са Косова. Само тако ће победа над реакционарним снагама бити потпуна.

● зоран марковић

за единство на образовните содржини

Познато је дека досега во нашата земја секоја република и покраина самостојно изготвува свој план, програма и концепт на средното насочено образование. Разликтите во плановите и концептите се не мали и забележливи. Така па пример, за некој да стане бранар, во СР Словенија се насочува веднаш по завршувањето на првата година од средното насочено образование, во СР Србија по завршувањето на втората година, а во СР Македонија насочувањето благо започаува од почетокот на првата година (со изборна настава), а се применува во трета и четврта година од воспитното образовниот процес. Истиот бравар во една република учи по три часа математика во трета и четврта година, во друга република по два часа во три учебни години, а во трета којизнае како.

На ниво на федерацијата, од овие принципи, од подамна се разговара и се разбоги врз донесување на единствена образовна содржина на средно насочено образование во республиките и покраините. Тоа би требало да се постигне со донесување на заеднички програмски јадра. Единствен је ставот дека со донесувањето на заедничка јадра треба да се поднесе правилот чекор кон изготвување на заеднички планови и програми за средно насочено образование. Заедничките образовни јадра би требало да содржат детален претпоставка на бројот на предметите што ќе се изучуваат и нивните наставни содржини, во која година ќе се изучуваат, и со скокови број на часови. Оваа би требало да доведе и до изготвување на заеднички уџбеници. Ваквиот став то подржува и стручната група од Републичкиот завод за насочено образование на Македонија, сметајќи дека не постојат причини за искашта срдук или затумачување некакве нове едукативни или сл.

Општественот совет на СР Словенија, а делумно и на СР Хрватска, се против ваквите заеднички јадра. Тие сметаат дека треба да се спази меѓусебната структура, употреба на заеднички програмски јадра. Впрочем, нешто што се чува не е донесено неможе никого да обврзе. Но, се донесувањето на ориентациите јадра, не ќе настанат ли па некој изменет на штотуку измените работи, на кои се употреби се првичните.

● весна анчевска

usmereno obrazovanje — zajedničke osnove

RAZLICITI U ISTOM

»Још увек се чују питања шта су заправо zajedničke osnove i шта је циљ njihovog uvođenja. Cuju se mišljenja da je krajnja konsekvenca — unitarizam. Pošto se obim zajedničkog gradiva pokušava kvantifikovati i, bez insistiranja na savršenoj preciznosti, izraziti procentima, militantni protivnici kvalifikuju ovaj projekat kao potragu za »zajedništvo u procentima«.

Све развијенија комуникација у свету, све већа повезаност светске производње, условљава и у светску интеграцију процеса образовања. Тако САД и земљи Комонвелта чине напоре да направе zajedničke програме образовања, посебно у области природних наука. Скандинавске земље, земље различитих језика и културних традиција, имају zajedničке наставне програме и џак zajedničke уџбенике. Ово омогућава већу сарадњу међу националним научним кадровима и лаку покретливост образованите од једне у другу земљу. То, истовремено, омогућава лакши наставак школовања у другој земљи, а и запошљавање ван националних граница, ако на предвидивом тржишту стручних знања у једној земљи дође до хиперпродукције одредених профила радне снаге. Нисе потребно горовити колико овакве »зажедниčke osnove« значе за напредак и сарадњу у науци, а посебно колико зnaće за слободу сваког pojedinca.

balkanizacija

У тим истим земљама развијеног света постоји један застрашујући термин — balkanizacija. Он означава делjenja, сукобе, сепања, на националној основи. Наша савремена balkanska nacionalna slika kao da pruža direktnu подршку тајујућим снагама, а и узрокује један на другу. Posledice su potpuno suprotnе светским trendovima sve širih integracija. Preć iz jedne republike u drugu, na primer, u nižim razredima osnovne škole predstavlja strašnu muku, jer se dva pisma ne uče u isto vreme. Prelazak u srednjim školama je џак i teži, jer se gradivo još više razlikuje. Gotovo je lakše nostrifikovati неколико разреда srednje škole iz inostranstva, negо preći u drugu sredinu u istoj zemljiji. Pokretljivost radne snage sve je мања, па су »nacionalne radničke klase« подлоžне законима понуде и потражње у својој републици или покрајини. Начине сарадње између републиčkih centara je веће мање, а и zajednički istraživački projekti, pogotovo iz области društvenih nauka, први су председник.

Medurepubličko-pokrajinska komisija за реформу образовања, уочивши ове процесе деинтегрисања, још пре четири године предложила је да се за предшколско, основно-школо и средњошколо образовање уведе такозвана zajednička jezgra, или zajedničke osnove наставних планова и програма у целој земљи.

Prvi rok za »uvodenje zajedništva« који је дала Komisija istekao је пре две године. Ni ove godine nije postignuta saglasnost za uvođenje zajedničkih osnova. Treći rok je 1984. ali kako

је на револуционарите придобијени на НОБ и конгресните најави за револуцијата. Мајтурс, не постоји единствено толкување за тоа какви треба да бидат заедничките програмски јадра, па че донесување работат стручни групи при Републичкиот завод за насочено образование.

Од една страна стоји ставот дека со донесувањето на заедничките јадра треба да се направи првичен чекор кон изготвување на заеднички планови и програми за средно насочено образование.

Сметаме дека договорањето околу тоа што треба да бидат заедничките програмски јадра би требало веќе да се заврши, бидејќи секое одложување создава нови проблеми. Поради поделените мислења роковите за донесување на заедничките програмски јадра неколику веќе се пролонгираат. Во нашата Република поради тоа се создаваат проблеми, бидејќи при донесувањето на новите изменени во насочено образование, може се оправдати да се оправдати да се измени на заедничките јадра. Поради тоа се создаваат проблеми, бидејќи при донесувањето на новите изменени во насочено образование, може се оправдати да се измени на заедничките јадра.

Општественот совет на СР Словенија, а делумно и на СР Хрватска, се против ваквите заеднички јадра. Тие сметаат дека треба да се спази меѓусебната структура, употреба на заеднички програмски јадра.

● весна анчевска

треба да се имаат во предвид при донесување на наставните планови и програми, и да се одредат заедничките цели и задачи. Врз основа на нова секоја република и покраина и понатака самостојно да ги донесува наставните планови и програми, сметајќи дека поголемо заедничко обединување на содржините, бидејќи најлошот штета на сегашната организација на работата на средните училишта.

Сметаме дека договорањето околу тоа што треба да бидат заедничките програмски јадра би требало веќе да се заврши, бидејќи секое одложување создава нови проблеми. Поради поделените мислења роковите за донесување на заедничките програмски јадра неколику веќе се пролонгираат. Во нашата Република поради тоа се создаваат проблеми, бидејќи при донесувањето на новите изменени во насочено образование, може се оправдати да се измени на заедничките јадра. Поради тоа се создаваат проблеми, бидејќи при донесувањето на новите изменени во насочено образование, може се оправдати да се измени на заедничките јадра.

● весна анчевска

republičko-pokrajinske granice, federalizaciju unutar partije, parcializaciju društvenih interesu uopšte, zatvaranje nauke i kulture u nacionale granice i, ne bez posledične veze sa svim, oživljavanje nacionalističkog duha, doveo je do situacije u kojoj svako skoro ka zagovara zajedništvo i jedinstvo, čak i sa najvećom racionalnošću, može biti proglašen za unitaristu, a svaki program koji smera na postizanje jedinstva u zemlji za unitaristički. Pošto je program koji predviđa delimično zajedničke osnove obrazovanja za celu zemlju u skladu sa zahtevima vremena u kome živimo, vremena svetske integracije kulture i proizvodnje, smatramo ga racionalnim i pozlenim. Oni koji ga kvalifikuju, kao unitaristički posez za ideološkom etiketom koja slabo šta govori o samom projektu, da se diskusija sa njima ne može u toj ravni prihvati, niti se te primedbe mogu shvatiti kao nešto više od načina da se zaštite neki priveničeni interes.

Videći u programu uvođenja zajedničkih osnova projekat koji zaista smera na zajedništvo možemo mu staviti i neke spoljne zemere. Tako se možemo upitati da li oni koji brinu za zajedništvo zaista misle da se ono može ostvariti samo uvođenjem zajedničkih osnova u obrazovanje. Jer, svetski, spontani procesi integracije idu obrnutim pravcem. Najpre po stoji visok stepen zajedničkih ekonomskih interes, zatim se javlja pojačana naučna i kulturna saradnja, a jedinstven obrazovni sistem je, kao što vidimo, i tek u procesu formiranja. Sigurno je da bi otpora u republikama i pokrajinalama, povodom uvođenja zajedničkih osnova u obrazovanje, bilo manje kada bi postojale pretpostavke da se takve promene dozive kao neophodne, a to su jedinstveno jugoslovensko tržište i veći stepen jedinstva političkih interes.

forumi — kočničari

Nesuglasice i u ovom slučaju jasno pokazuju korene nejedinstva. Prema rečima dr Potkonjaka, na javnim raspravama o zajedničkim osnovama delegati profesora i javni radnici izrazili su veliku zainteresovanost za što skorije uvođenje naставnih planova i programa. Oni zaista i nemaju nikakvog interesa da se za lažu za otpunu »specifičnost« i »samostalnost« svojih sredina, jer bi time ugrozili obrazovne svesi svojih učenika.

Prepreke prave forumi — kaže dr Potkonjak — »Predstavnici pojedinih republika se pre zajedničkih sastanka sastaju u svojoj sredini, dogovaraju o stavu koji na sastanku treba da zastupaju. Kada se dođe na sastanak sa takvim čvorstvom i nepromenjivim stavovima, ne ma ništa od dijaloga i sporazumevanja. Otuda razgovori traju tako dugo.«

Jasno je, dakle, da se odgovrađenjem sa uvođenjem zajedničkih osnova u obrazovanju štite samo interesi prilično uskog kruga ljudi. Odgovrađenjem se čuvaju granice, nacionalne ekonome i političke samodovoljnjenosti.

Svak pokušaj да se проблеми школства решат административним путем, било у federaciji, осуден је на неуспех док се не prevaziđe dublja društvena parcializacija. Школство је најмане криво за nejedinstvo u zemljii.

● branislava katic

zajedništvo ili unitarizam?

Sticaj društvenih okolnosti који се може sagledati kroz sindrom zatvaranja ekonomije u

полубаун полуокруглији полуокруглом или једноставније врзино коло

Можда се просечни, несташници пратиши, гравани и може убедити (када би га то заиста занимало) како не постоји више (проширене — вишица, средња и низка) култура да би постојао неко доволно предузимљив да се окуша у њој. Међутим, како да проћемо такву особу када су тренутно скоро сви заокупљени и право доказивањем супротног и то у крајње замршеним односима дефинисане мешавиненичега из нечега, а све то у историјском „формирању“ жалосних феномена по кодексу кафанске понуде и потражње.

Балкан посебно показује свету своје утврђено откриће по коме пари врги где никадар оружје неће. Званични бардови културе самоупражни заузимају ставове ко којима једини они имају право рећи да је тачка кључана воде на 100 степени Целзијуса.

Добро јутро!

Пошто смо доволно дуго слушали како сваки народ (народи) има своју културу, то смо и мы напокон ослучили да у оквиру овог покојења (поштијући или не достигнућа предака — већ према укусу) створимо тако нешто. Због тога што су нас из угла дочекали нови царнички прописи, па о увозу наше могло бити ли говора, одлучено је да се култура произведе у земљи уз којишће властите технологије и властитих материјала.

Како су се само помамши иноватори... Од узвикивања „еурука“ није се могло спасати.

Говорити генерацијама одраслим под вефекторима гимназијско-мјузикола по принципима фрустрираног балканског шоу-бизниса о неким естетским комуникацијама (притом те уопште не позивајући на веично светли пример царствујуће Вијене) значи несопствено увредити трговину генетског поноса нације.

Тако су успели да пролефишу и остану нама у сећању, не по оном што су божјом вољом стварно требало радићи већ по нечим сасвим другом (још једно правило — обратити пажњу) разни Чолићи, Погорелчићи, Лојиће, Бргеовићи, побеснели Минимаксеви, Штудићи, Брене и остали, бар што се музичке сцене као ајгласије тиче. Остали су такође ту и тамо покушавали (и углавном успевали) да своје профиле и чи-фаце накаче на насловне страни симаји нам потребних издања и при том зараде коју („коју“?) пару...

Успут су рекли нешто што ми нисмо знали. Да нас науче...

Рекли су како по двадесет месеци проводе у „Интерконтиненталу“ тек тако бркајући се у базенчију и примајући обожаватељке...

(То стварно нисмо знали).

Наиме, шта се ту догађа?

Срж повода се право налази у томе што су наведене категорије све време боравка ис пред нашим очима, које су увреда речено до коно посматрале шта они заправо гу раде, налазили су сходно и дозвољено да углавном именују, упозоре, увреде, исписују, омаловаже и отерају у п... материји све one који на овај или на овај начин задогају сметају њиховој историјској ујези. (Ми смо, наиме, упорно мислили како нас је донела рода и опустила у земљу Андерсонових бајки).

И то није све!

Одредена количина тих мисионара добре воље за задовољење елементарних потреба становништва у култури, субкултури, контракултури, антикултури и осталима као културама је, пошто се на естетско најрекулционији начин агузала и ватрала по јавним медијима, отишла у уверењу како је урадила нешто страшно незаборавно. А онда је испричана бајка о злим порезницима који су поје... појеји Лепу Брену.

Недавно вечно млади и вечно необрђани песник (!) и сексуално-идејно-естетски просветитељ највишег и умно неразвијеног нараштая (нисам могао поверијати да има тако лоше мишљење о начину...) дугогодишњи опозиционар у парламенту увјућен егзистенцијалне пристој... ти, Горан Ђорђевић запнушео рече како би све кла ичије културне институције требalo отгњем и мачем...

Горан Бргеовић...

Стара момчина...

Тробек озбиљно о томе размишљати!

Човек који је увек дошао у праву испуњава све услове да го буде и још једном. (Уосталом, то је управу тај и добије...)

Затворимо позоришта, запалимо оперескуће, побијмо композиторе, балетане, диригенте...

Имајемо само Бргеовића! Шта ће нам више?

(Ако неће Мухамед Бргеовићу, онда ће... Трешка. Требало би да стоји обрнуто. Немај је уобичајена ствар. Штаље је да ли смо то и заслужили.

П. С.

Сада када сам их овако лепо изврео, исписовао и исмејао, пружио сам доказ да сам и ја потпуно исти, а свима уштељео време управо око доказивања те тврђење.

Сви они и онако имају пречни послова.

• в. стојановић

полемине ове сезоне

на кога чаршија типује

У последње се вријеме у црногорском културном животу водило неколико веома жучних полемика. Полемици су угледни културни ствараоци, они ји су својим мишљењем, ријечју и дјелом, имали утицаја на развој културе у нашој Републици. Овога пута, међутим, исти су у својим полемичким текстовима показали сасвим друго лице. Јављали су се уврједено и изненада, као што им је и повод био што је изазвало неизбежне асоцијације, да је стање у култури идентично том нерасположењу, да одише стваралачком непреливошћу и интригама. Ово је изражено у прилазу начину и развијању веће полемике, док су и аргументи са којима су „скренули у походе“, најчешће са веома мало разлога, гледано са аспекта шта култура од њихове полемике добија. Аргумент је ту, у ствари веома мало. Више је то „лизане даме завјесе“. Па, ипак, се понешто сазнало.

О интелектуалној реконструкцији, психолошкој конституцији и моралној константи пољичара, решимо. Прво, могло се сазнати како су им амбиције, им све стоји на путу да их остваре, шта их нервира и жести, чиме распolažu, ко су им пријатељи у култури, са ким сарађују, какви су у одушевљењу и кад привидно добију, шта налазе да би оточили напад или одбрану, кога цитирају, где су највише концентрисани и камо ће „одапети“ стријелу. Све у свему, тајтина над тајтинама. У виљовим полемикама има обавезне нејасности, инсинуације, тражења „длаке у јајету“ и света ондје против чега би и сами требали да се боре. Пракса да се полемика отпремају политичким и идеолошким садржајима, најбољи је доказ, да код нас постоји врло широк простор између друштвених интенција и албиција појединача, и постојећег стања у култури. Другим ријечима, полемике које не третирају стручну потребу ка културним и умјетничким садржајима и промјенама које обећавају бољијак, не могу донијети ништа добро.

Полемика се јонекад развија од просвено-академске, преко официјално-чаршијске и па том путу скако у њу уноси по нешто свога. Чаршија, сад, лакако, воли рђаву вијест, а ова је по воли њихове психологије: још је ствари догађају, дакле, од њих. Све је реалитивно, све пада под исти интелектуални ниво. Што је најважније у свијести тога читаоца понекад као ехко остаје утисак да по лемичар који са толико жучи дискредитује онога са друге стране, то ради оправдано и аргументовано. Форбу која се води на подручју рада, требало би учинити још конкретнијом у смислу обавеза и одговорности, јер ће она тада имати одраз и на културу. У другим срединама појављује се међу културним радницима и доста контроверзних мишљења, па никомига. Све се то ради заради културе, јер се поштено и отворено мисли, без обзира да ли су увијек у праву. (И. Мандић, на пример). На тај начин он помаже да се развије коаструктивна полемика која има све услове да донесе нове моменте у културном приликома. Ешто се креће: у том циљу, па такве полемике имају своја оправдаља. За културу у нашој Републици ваљало би имати мјеру у полемикама и што је најважније интелигентно поштовају културне раднике, који ће бити над културним збивањима и у једном стваралачком заносу диференцирати вриједност од умјетничких промашаја. Можда ћи требало покушати са младима. Свједоци смо извјесног бутиња и пасивности марксистичке критике и поред свега тога што и нами образовану и даровиту генерацију.

Овога пута постављамо само једно питање: како ће већ једном чаршија бити осуђена да догађаје у култури посматра са кроз своју приズму и да сав садржај у полемици налази кроз синђелије што већег броја увреда који један од полемичара упућује другоме. Истраживачи су већ одавно рекли јавношћу рада, јавним мињем, културном свијешћу и атмосфером у којој интригантни не могу преућивати онима који предано раде свој посао. То се јостишке правом критичком ријечју, која ће бити речена на вријеме, ријечју која ће открыти нове односе у култури.

• миљорад ковач

kultura nē universitet

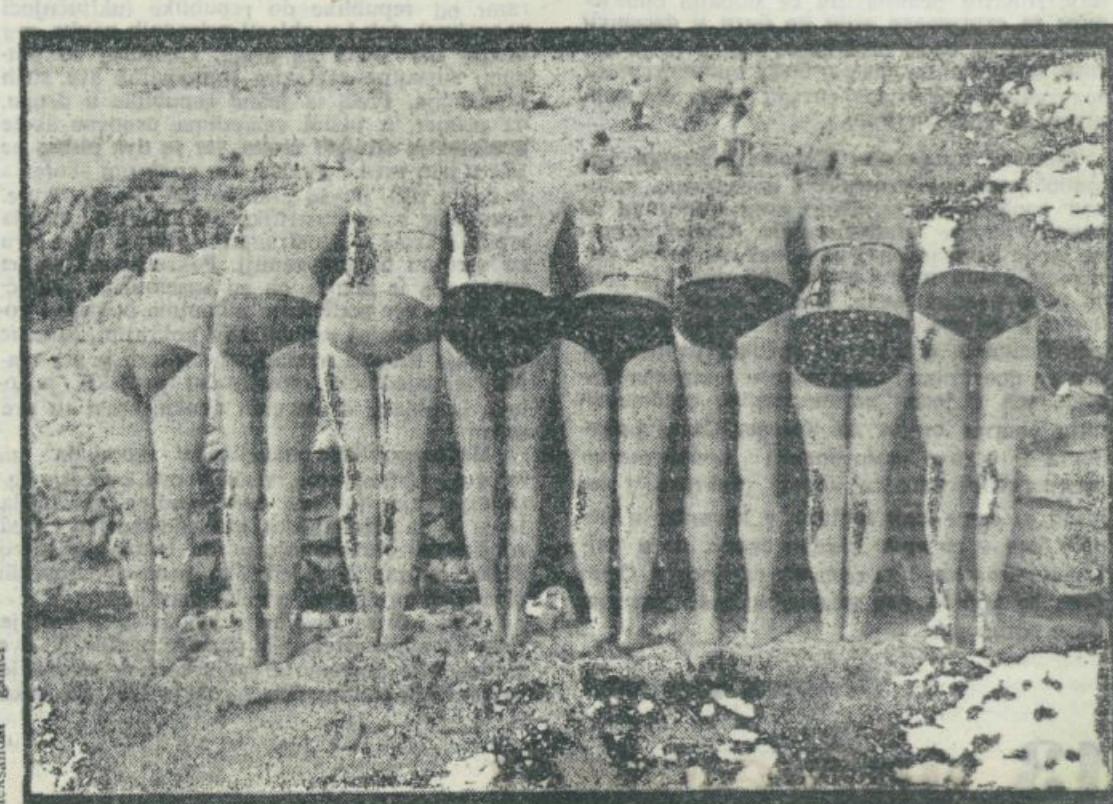

Нејасне сасвиме (кур је си дел кујији и газета) нјерезит јане тије прирур тије фасине сасвиме, тије афирмације ветим суксеси и тије лене мјенjanе тије метат дхе добијети (mbase кејшту и до пуну), меј оптимизм нје shpirt se koha ёште нје „притје“, и ђдо hap уніје прерара нје тије do тије ле вејра пеје respekt. Por, сидо qе тије Jeté, kur фасим пеје културен нје Universitetin e Kosovës, respektivisht pеје jeten kulturore нје тије, na duhet тије ndajme shapin prej shegerit dhe, aq sa тије mundemi тије фасим me gjuhën e realitetit тије pејditshmërisë sonë. E dinë: Universiteti i Kosovës ёшти еnde i ri. Por, kur kemi paravsh se tashmë ka hyrë нје витин e katembrijet тије punës, jemi deshimtarë se brenda кејш periudhe тије kaluar janе shnuar suksese e suksese, pеје që edhe disa hërrë nuk u tha kot нје gazetat tonia se vjetet mundën shkuj. Prandaj, edhe kur e shikojmë sferen e jetës kulturore нје kејt institucion тије lartë arsimor, pејperra na dalin sukseset e shënuara, që vërtet u benë shkallë besnikë qе тије ngjitemi мје lart. Eshë pеје ђdo mburri sot, se i gjithë potenciali krijuar нје Kosovë kryekëput ёште i studentëve тије talentuar нје fusha тије ndryshme тије artif, tије cilat kaluan njepr katedrat e Universitetit. Por edhe нје momentin e pikërishëm paralelisht me punë arsimore e shkencore, нје Universitetin e Kosovës, gjallëron edhe jetsi kulturore. Njepr-damarët e saj qarkullojnë studentët e talentuar, tије cilat jeten studentore e bëjnë мје тије begatshme, мје тије këndshme. Ta zëmë, SHKAA „Ramiz Sadiku“ e studentëve, me gjithë këngëtarët vallëtarët dhe instrumentalistë, нје mos

мје e mira, ёшти нје тије mirat нје Kosovë. Koncertet e suksesshme тије saj, pејveç paragjites së drejtëpërdrejtë para publikut, dukshem po zëmë vend тије meritor edhe нје programin muzikor тије radios e televizionit, e kështu me radhi.

Ndanë këtyre sukseseve, nuk duhet ienë a-nash edhe akvititetet letare, tије cilat edhe pse zhvillohen нје menyrë parciiale, po mbeten fryte тије mira тије punës së krijuarës тије rinj studenët. Kudo njepr faqet e revistave dhe gazetave, defilojnë vargjet e tyre, e herë pas herë edhe ndonjë libër poezish. Cilin ta permendim mje parë me këtë rast? Tahir Desku, Basri Capricin, Brahim Avdylin e Liri Loshin që botuan librat e tyre тије parë, apo ata që njepr faqet e gazetave, jo rrallë, botojnë punimet e tyre si: Seveme Fetiqi, Ragip Sylaj, Safet Krivaqa, Burbuqe Rushiti, Menduh Leka, Naim Fetaj, Enver Visoka, Mikremë Demiri, Osman S. Gashi e shumë e shumë тије tjerë тије cilët me guxim krijuar po hyjnë нје fushën e letërsisë, Ndërkëq, Universitetit të Kosovës, që jeten kulturore ta këtë begatshme, i duhet nđer tì tjerë edhe Qendra kulturore. Kur ta siguroj edhe këtë institucion atëherë për studentët do tì jetepeshin mje shumë programe artistike, qoftë tì përgatitura nga studentët, qoftë edhe nga tì tjerët. Duhet shpejtuar nđer këtë drejtëm, sepsë, potencial krijuar nđer mesin tonë studentor ka mijft. Çdo mosorganizim me kohë, padyshim, ёште shuarje e talentëve tì rinj.

• faruk tashollli

interview:

laibach kunst

TRIBUNA:

Po kakšnem scenariju LAIBACH postaja pri nas z golj moment premeščanj znotraj rock-scene?

LAIBACH:

Edine upravičene konstatacije v zvezi z razmestitvijo in definiranjem LAIBACHA so razvidne iz same LAIBACH produkcije; LAIBACH v svojem delu prevzema organizacijski sistem dela industrijske produkcije in identifikacijo z ideologijo. Vsako uvrščanje in determiniranje s pozicijo primarne tendencij: LAIBACHA je torej napačno in brez pomena, čeprav ne odklanjamo (še posebno pri vizuelni prezentaciji LAIBACH — Ideje) široke aplikativno označitve »transistoričnični realizam« kot pripravljalne faze z zmagoslavju monumentalne retroavantgarde.

TRIBUNA:

Obrat od črnih rudarskih uniform k poudarjujočemu militantnemu videzu razločno policijskega karakterja (Novi rock 83) je na nek način že anticipiral zadnje državne blagoslove, zdaj pa se ta ideološka orientacija kritično vpiše v nadvse značilno »psihično ekonomijo« tako, da organi družbenega gospodstva tam, kjer bi moral naleteti na neposredno kritiko, trčijo ob — same sebe.

LAIBACH:

LAIBACH KUNST je krepitev akcije v imenu Ideje; je princip zavestnega odrekanja osebnega okusa, razsojanja, prepričanja, svobodno razosebljanje in dobrovoljno prevzemanje vloge ideologije... (Umetnik je vojak ideologije).

Uniformiranje (prevzemanje vojaške tradicije) primarno deluje na emocije in spada v instrumentarij propagandne strategije, ki jo LAIBACH razvija in s katere operira.

Z mistično-erotično mitološko (zvočno) konstitucijo ambivalenčne strahu in fascinacije (ki na zavest ljudi deluje primarno), z insceniranimi nastopi ritualizirane demonstracije politične sile in z ostalimi manipulativnimi »prijetji« individue LAIBACH prakticira zvok-silo v obliki sistematskega (psihofizičnega) terorja kot družbenega organizacijskega prnika, z namenom efektivnega discipliniranja in vzbuditve občutka »totalne obveznosti« določene — revoluirane in odstojane publike, kar rezultira v stanju kolektivne afazije, kakšno zahteva princip organizacije družbe.

TRIBUNA:

Na tem vašem obisku »pri izvirih« ste se menda pogovarjali tudi o možnostih snemanja samostojne plošče pri neodvisnih založbah in obenem tudi o pogojih organiziranja nekakšne evropske turneje. Do kakšne faze so prispevali ti pogovori in do katere mere jih je sprožila eventualna blokada pri domačih založnikih?

LAIBACH:

Pomembnejše je, da v času vsespolne krize delujemo znotraj meja in pripomoremo k stabilizaciji družbe in države, kar pa ne pomeni, da smo popolnoma opustili organizirano delovanje tudi navzven. Pripravljamo nastop v Varšavi in v nekaterih okupiranih mestih zahodne Evrope.

Plošča bi prav gotovo bila dobročuša kot pomemben dokument LAIBACH — zvoka z visoko manipulativno vrednostjo. Neodločnost v definitivni odločitvi glasbenih založnikov o snemanju LAIBACH — plošče kaže na določeno nezrelost/nizko stopnjo zavesti in vprašljivo ideološko orientacijo subjektov, ki jim je zavzano upravljanje nad tovarnami ljudskega mišljenja, kakor tudi na njihovo nezmožnost dekodiranja našega sporocila in jezika.

TRIBUNA:

Kako s v družbenem neksusu prikazuje LAIBACHU funkcija rock-kritika v konstelaciji medijskih mehanizmov in njihovega informativnega učinka?

LAIBACH:

Funkcija rock-kritika v konstelaciji medijskih mehanizmov se formira v posredniški/prenosniški vlogi in skozi formuliranje pozitivnih vrednostnih sodb deluje kot neusmiljen dejavnik v oblikovanju javnega mnenja, v vzpostavitvi ustrezne masovne zavesti. Kritik mora vzpostavljati v usmerjati zvezce med idejo, izvajalcem in konzumentom, odkrivati vrednosti dela in z analizo pokazati vzroke in posledice njegove učinkovitosti. Tudi se ne sme batiti ideološkega spopada z mračnimi silami podzemja in odločno opozoriti na škodljivost zahodno-dekadentalnih vplivov. LAIBACH se zavzema za brezobzirno kritiko vsega, kar odstopa od začrtane

smeri ravoja političnega sistema in ideološke linije države.)

Objektivna kritika mora — kar je mogoče — zmanjšati moč osebne sodbe (depersonalizacija) in se ravnat po trdnih, stalnih, neosebnih merilih. Kot takšna mora tudi odgovarjati za svoje posledice in rezultate, in sicer: izvajalcu, ki ga lahko spodbuja ali svari, konzumentu, ki ga spodbuja in odklanja, ter državi, ki ji dolguje vse.

TRIBUNA:

Veljalo bi povleči potezo določene »metodološke strogosti« in razpršiti nejasnosti, ki so se nakopile okrog politične kategorije LAIBACHOVIH totalitarističnih poganjkov (fasizem...).

LAIBACH:

Nezadostno precizirane in definirane pojme je najlažje manipulirati in prilagajati tekoči politični uporabi (kar je osnova demagogije). Ta ko se skonstrira določen način mišljenja in konzumiranja, ki otežkoča razvoj kritične misli (afazija). Na tak način se doseže izenačevanje/uniformiranje mišljenja in ustvari podloga za fobijo proti negativni kritiki in svobodoljubni kritični misli. Vsaka takšna kritika je takoj označena kot kritizerstvo in diskreditirana s poudarjanjem začrtane poti ter mitologiziranjem vseobsegajoče Ideje.

LAIBACH stalno degradira vsakršno besedno komunikacijo v ideološko frazeologijo. Naše delo je idstrijsko, jezik političen, (Komunikacija v prekiniti komunikaciji!) Prepustna sposobnost konzumentov je omejena in odvisna od: a poznavanja simbola(ov), b razvojne stopnje konzumenta, c od tehnik zaznavanja (hitro branje).

TRIBUNA:

Devaluacija enkratnosti in neponovljivosti doživlja v glasbenem mediju neslutena razsežja in LAIBACH je razpadajočo umetniško auro, ki je slabotno sijala okrog velikih zvezd rocka, dotokel v prah z elektronsko modulirano zvčno strukturo in repetitivnimi formami, ki jih (vsaj pri nas) artikulira na izjemno intenziven način. Organiziranje specifičnega diskurza, ki ga prakticira LAIBACH, je torej potekalo v znamenju likvidacije harmonije, sterilne »čistosti« zvoka in pripadajoče impotence.

LAIBACH:

Ustvarjanje pri LAIBACHU ima cikličen karakter, primarna Ideja pa staticen, fiksiran, ne-evolutiven (LAIBACH izklučuje vsako evolucijo pravtne Ideje; prvotni koncept ni evolutiven temveč je entelehičen, predstava pa je z golj nekem med to staticno in spreminjačo se enoto); proces ustvarjanja/produkcije je — po obliki-dejavnosti kroženja okoli gibalne moči/Ideje.

Princip dela je docela skonstruiran (pri tem je kompozicijski postopek diktiran ready-made); industrijska produkcija je smiselnova, toda če iz tega procesa izločimo element trenutka in ga poudarimo, mu s tem naznačimo mistično dimenzijo alienacije, ki razkriva magično komponento industrijskega postopka. Represija nad industrijskim ritualom se spremeni v kom-

pozicijski diktat (in politizacija zvoka lahko postane absolutna zvočnost). LAIBACH v svojem delu prevzema organizacijski sistem dela industrijske produkcije..., se skozi njo oplaja, prevajajo in ponavljajo.

TRIBUNA:

Kakšno je razmerje med maso poslušalstva in LAIMACHOM kot izvajalcem, ki je zrušil že nekaj mej in se nemara loteva tudi klasično koncertne ločnice?

LAIBACH:

Vsaka družbena aktivnost učinkuje na maso; LAIBACH deluje kot kreativna iluzija stroge institucionalnosti (identifikacija z institucijo) kot soc-teater popularne kulture s centraliziranim programom (en oddajnik — mnoštvo sprejemnikov) in s komunikacijo skozi nekomunikacijo. Glasbeni pristop LAIBACHA je prestop na področje čiste politizacije zvoka kot sredstva manipulacije mase.

Naš izraz je večplasten, in preko enkratne konfrontacije z njim ni moguče v popolnosti dojeti njegove strukture. Spoznanje in identifikacija ni možna na nizkem nivoju, temveč na določeni intelektualni stopnji ali pa s pomočjo intuicije pri shizofrenem subjektu/razklanjenem osebku, ki spozna, da je v procesu družbe degeneracije in demoralizacije popolnoma odstavljen od družbe in od sebe (mobiliziranje izoliranih posameznikov). S samim izrazom in ideološko provokacijo LAIBACH irritira vse ostale (povprečnega poslušalca), ki nimajo potrebnih psihosomatickih predispozicij za rekonstrukcijo in sprejemanje LAIBACH sporočila. »Povprečen poslušalec«, ki pri našem izrazu občuti nelažnje in izraža gnuš/odbojnosc, je predvsem podrejen kontroli masovnih medijev in identifikaciji s proizvodji masovne kulture, ki so sicer najbolj razširjeni (vsa ostala rock produkcija itd.).

Dualizem v percipiranju LAIBACH sporočila, in v strukturi sprejemnikov, demaskira nevrotičnost družbe; LAIBACH zdržuje bojevnike in nasprotnike v izraz krika statičnega totalitarizma.

TRIBUNA:

Tik pred koncem: vsekozi sem uporabil termi »rock« in ga bolj ali manj natančno zvezal z LAIBACHOM.

LAIBACH:

Sistem rock kulture je kontroliran s svojo svobodo in kot takšen tudi sredstvo kontrole določene strukture družbe. Mi gledamo nanj kot na obliko represije, si skozi način svojega funkcioniranja mase odvrača v postranske, ne-pomembne rituale, ki miso nevarni državi, socialističnim kriterijem oblasti in politični zavesti; nadeva si zgolj modni videz ogroženosti, protesta in upora, deluje pa pravzaprav kot filtracijsko sredstvo, prikladno za kolektivni konzum, s katerim se mase odvrača od poglobljenega kritičnega razmišljanja. V tem smislu se medij rocka torej navezuje na LAIBACH, ki ga izkorisča kot instrument svoje propagandne strategije in manipulacije.

LAIBACH intervju: od 30. 1. 83. do 30. 3. 83.
vprašanja
• aleš debeljak

risi nē jetēn muzikore té rinisë sonë

depertimi i rock - muzikës

Zhvillimi i mëtejmë i këtij zhanri muzikor kërkon përkrahje dhe ndihmë konkrete

Kohët e fundit gjithnjë e më shpesh jemi dëshmitarë të depertimit të vazhdueshëm dhe të hovshëm të rock muzikës nē jetēn muzikore té rinise sonë. Për këtë më së miri flet numri përhershë më i madh i ansambleve vokalo-instrumentale në shkenën muzikore, koncerete gjithnjë e më tē shpeshta té tyre dhe shtimi i vazhdueshëm i numrit të adhuruesve të këtij zhanri muzikor.

Vlen té theksuhet se ansamblet ekzistuese, pos karakteristikave té përbashkëta, shquhen si përkah drejtimi i posaçem muzikor, ashtu edhe përkah mënyra e interpretimit. Këtë e dëshmioi edhe »BOOM« festivali i parë i parado-koshëm i rock muzikës kosovare, i cili u prit mjaft mire dhe me interesim nga té rinxhë dhe i kontribuoi afirmimit të disa AVI-ve në suaza më té gjera. Kur e themi këtë para së gjithash, mendojmë pér AVI-të: »TNT«, »ILIRET«, »MINATORI«, »TONIC«, »TRIX«, »GJURMET«, »MENKIS«, »ROCK BLUES BAND«, »FONNA« etj.

Sejciла nga këto AVI ka karakteristikat e veta specifike, drejtimi i posaçem dhe stilin e interpretimit. Kështu, bie fjala, AVI-të »ILIRET«, »Minatori« dhe »Tonic« i përkasin té ashtuquajtur Roc en Roll té pastër, ndonjësse edhe nē këtë pikëpamje ato dallohen ndërmjet veti. Deriso »ILIRET« dallohen me roek muzikë té frumëzuar nga melosi popullor, Avi »Minatori« anot më shumë kah Hard-Rocku (Rock i rënë). Këta dy ansamble tanë pér tanë janë edhe më produktivët.

Grup té posaçem përbëjnë AVI-të »TNT«, »Menkis«. Të udhëhequra nga instrumentalistët e shkëlqeshëm, siç janë Nexhat Macula dhe Menan Kiseri, këta ansamble kultivojnë té ashtuquajtur Jazz-Rock. Muzika e tyre nē shikim té parë, dukan se nuk eshtë komerciale por me mënyrën karakteristike té interpretimit, e sidomos me cilësinë e saj mund té konkurroj edhe nē përmesa Jugoslavje.

Prej AVI-ve té përmendura dallohen »Trix«, »Fontana«, »Aida«, »Eleonida«, »Fisnikët« etj.

Për muzikën e tyre nuk mund té themi se i takon rockut, por më tepér anon kah muzika e thjeshtë argetuese. Në këtë drejtim, së pari, u dalluan »Aida« dhe »Trix« at kurs, tanë per tanë, më aktív eshtë »Fontana«. Për »Eleonidën« dhe »Fisnikët« mund té themi se janë kopje té këtyre tri ansambleve té lartpërmendura.

Grup nē veti paraqesin »Gjurmët« nga Prishtina. Djelmoshat e këtij ansambi janë duke u përpjekur që té kultivojnë té ashtuquajturin New-Wave (vala e re, drejtimi i ri), i cili vitet e fundit arriti ekspansion té madh nē tregun bojtor té muzikës, por té ne nuk u përkrah aq shumë. Megjithatë »Gjurmët« arritën që me disa incizime té krijojnë rrëthin gjithnjë e më té gjërë té adhuruesve té vet té përhershëm.

Duhet theksuar se té gjitha AVI-të ekzistuese té rock muzikës te ne i karakterizon puna vëtemohuese entuziazmi i madh dñe dëshira e pashoqe që té arrijnë sukses, që té afirmohen nē përmasa më té gjera, që pér ta té dihet dhe té flitet edhe Jashtë Krahinës sonë, që ta gjejnë vendin e vet nē nënqelliun e muzikës bashkëkohore. Me një punë té këtillë, ato edhe po arrjnë sukses të lakmueshme, së paku nē mesin tonë. Në sajë té kësaj Rock muzika, ngadalë, por me siguri, po çan rrugën e vet té afirmimit gjithnjë e më té madh nē jetēn muzikore. Po gjenden si po dinë e mundën nē zgjidhjen e problemeve (mungesa e lokaleve té përhershme pér ushtrime té rregullta, instrumenteve té nevojshme, dhe e mjeteve té domosdoshme finançiare), me té cilat po ballafaqohen nē jetēn dha punën e tyre té përditshme. Ato, me té drejtë, presin mirëkuptim, përkrahje dhe ndihmë konkrete nē zgjidhjen e tyre.

Tiu ofrojmë këtë, sepse me punën e tyre té deritashme shumica e tyre, edhe e kanë meritor këtë. Më nē fund ky (zgjidhja e problemeve té përmendura) eshtë kusht themelor pér zhvillimin e mëtejshëm té këtij zhanri muzikor ndër nē dha afirmimit té tij nē suaza më té gjera.

mentor gjurgjiali

прапочето- кот на создава- њето

или демистификација на материјалот и просториот во творечкиот процес на Глигор Стефанов

Глигор Стефанов (1956), ликовен уметник-скулптор од Кавадарци, со силата на инвентивниот талент во себе, само за неколку години успеа да постигне евидентна кристализација на сопствениот творечки континуитет. Тоа повлече особен интерес од ликовната јавност, чии епилог е во доделувањето на највисокото признание за млади творци — на градата „Млад Борец“.

Со своите „Интервенции“ и „Инсталации“, прави обиди мислите и чувствата да добијат радикални реализации во ликовниот процес, а тоа пак резултира во нови приходи кон творечката креација. Штафелајт и материјалот не се искрлени — како што не можат нито да бидат. Штафелајт дивергира вонразен екстериерен — етеричен простор, или во студен интериер врз кого се интервира, а материјалот го подарува (бесплатно), недостигната и по богатство и по убавина природа. Значи творешот останува како рицар што треба да ја порази таинственоста, тиштината на просторот, или на галериската површина. Тогаш доаѓа на сцена сензибилитетот на творецот — Стефанов, кој пантомимата на своите чувства и расположби, внатрешни психодрамички грчеви и ритми, ги материјализира низ „Инсталациите“ со односите на рустиканата естетика на материјалот, или во „Линеарните интервенции“ (проектот е во тек, во Домот на младите „25-ти Мај“, во Скопје), који ја продолжуваат пантомимата, сега како ритам (говор), на просторот, во кој то следиме ширењето, прогресијата на мислата, расположението и сензибилитетот на уметникот во творечкиот процес. Просторот не е дефинитивно изменет, како што и неможе, но реализирани се нови контакти со него, кои ни овозможуваат полесно да го совладаме.

Што се однесува до материјалот (особено за неговите претходно реализирани „Инсталации“), Г. Стефанов се поштедува од осебени издатоци (вште една причинка повеќе за ваквата определба). Него го привлекуваат банални материјали-предмети: ководи сарги, обична грчарија и разни други пронајденни предмети (обично со етнографски значења), памукот со својата бела мекотија, тревата, сламата со својата линеарна енергија, и т.н. Очигледно Стефанов не е јасни може да биде против класичните вредности и материјали. Нити глината и текстилот, нити дрвото и металот се искрлени. Нивните вредности добиваат и се реализираат во естетски и уметнички значења низ инакви концепции. Всушност, просторот, ритмот и интересот за материјалот го означуваат неговото континуитет. Неговите промени (за спрек'а), се онаму кале што треба за една ваква творечка концепција: во плеата и сензибилитетот на неговата личност. А тоа пак говори оти естетиката во формата постои претходно како естетика на чистиот сензибилен и мисловен импулс. Тоа стон априори во „текстот“ на сопственото дело на Глигор Стефанов.

Сите негови дела говорат за просторот како предизвик ширејќи се и развивајќи се во него. Стравот е присутен или пропалегува од празнотијата и аморфноста на просторот. Тврка почнува битката за неговото создавање низ суштинската категорија — ритмот кој ја разбива неговата безличност. Всушност, просторот, ритмот и интересот за материјалот го означуваат неговото континуитет. Неговите промени (за спрек'а), се онаму кале што треба за една ваква творечка концепција: во плеата и сензибилитетот на неговата личност. А тоа пак говори оти естетиката во формата постои претходно како естетика на чистиот сензибилен и мисловен импулс. Тоа стон априори во „текстот“ на сопственото дело на Глигор Стефанов.

• Љубен Пауноски

модерна галерија титоград

са сликама о аутору и обрнуто

(IV пут) драгана караџића
поводом самосталне изложбе

Увијек су ми сумњиви били они који су те чини умјели да говоре о својим сликама, саопштавајући са онима који муцају пред њима уважавајући оне који нису...

Драган Карадžић стоји пред сликама као пред отвореним морем. Мислим, помало се плаши да ће га прекинути, неко ће тражити да му се објасни, а он, ето, не умије.

Сјетиш се приче којој је четири стотине деведесет девет ученика будизма изванредно знало шта је будизам, осим Хуј Хешита, који није знао ништа, а одређено да каже, али је једини схватио Пут.

Човјек „који пукотине у масиву шкриљаца преводи као да су хијероглифи“, личи на ту причу.

Чини се да су слике, онако у благом реду, вабене из мекоте плућа. И да се ово лагано помијерање унутар мене, које изазивају, заправо не догађа мени — него сликама.

Мора бити да је то тачка јединствености умјетника, дјела и онога који понима: та поимијешаност то разумјевање. Тридесет три уља на платну и исто толико остварених простора, „парчиди реалности“ или „предјела унутрашњих“.

У списку радова под редним бројем I. стоји јасно: „Бијела одабрана плоча“.

Дакле, на почетку свега.

Невиђено увођење је у игру.

Препознатљиво место „унутрашњи разлози“, јасно се очитавају на мјесту на којем је „бијела плоча“ најтврђа, судећи по јачини разлога.

Зар постоји бољи начин да се окуша већ на почетку снаге. „Он не настоји више да објављује, он се затвара у своју кулу од словеначе, жонглер са ритмовима, са бјелином сликарског платна или папира, које га фасцинира, гребе, побеђује...“

И заиста нешто се чудно догађа на платната (и у нама). Као да сви „трагови“ (платном, жути, визуелни, на фрагменту), сва присуства, „остаци вишеног“, воде до одређене слике.

Као ходочашће.

Као да нас засипа свјетлост из слике „Атина“. Пред њом је, чини се, могуће живјејте једнако као под сунцем. Она не тражи, наш суд о њој, она упуштају на суд о нама.

Аутор те слике је једном неком „раздозналицу“, који је тражио да му се све унапријед објасни, поклони боје, да себи објасни сам.

• анка секулић

о накнадном читању

Препуштени сами себи по свету блуде многи неупутили читаоци које само правило упутства накнадног читања могу спасити од тоталне изгубљености

Ако је некога узбудила чињеница да се код нас не чита, нека се умири. Поготову сада није време за губљење живица, па ма колико нам то сметало. Код нас се, наиме, чита накнадно. Та нова врста читања постала је једини начин читања. Од новина до књига и мемоара тек се накнадним читањем открива прави смисао текстова, тек се тако преопознаје права истини.

За правим читањем више нема потребе: то нека раде они који би да читају спонтано, без упутства. Тако се чита још једино на излету, крај реке у шуми, међу дрвећем и висибарама. Тако читају још једино људи — јажбе на дубинама већим од педесет метара, или, пак, исграђивачи у дубинама густе шанги. Али, зато они као такви често задутају.

Накнадно читање значи читати по налогу и по рецепту других који су вместо нас открили истину која им вероватно одговара па од нас траже да је и ми „сами“ откријемо. То значи читати по упутствима и остати неизведен од метафоре: ако смо читали и раније, сигурно су нам промакле важне ствари. Зато постоји неко ко све те наоко разбације ствари и као случајно обележене појаве доводе на праву меру и открива њихов прави смисао чак и у хаосу какав су такве ствари и појаве, same по себи, начиниле. И није важно да се чита накнадно: могу проћи године, десиције, а да неко накнадно не прочита суштину.

Накнадно читање указује на то да постоји и претходно читање које припрема ово друго. Претходни читаоци су веома способни људи, снадбевени литературом и енциклопедијама; њима не могу промаћи појмови и имена, они се сећају свих покушаја у тексту, под њиховим будним очима ниједна тренутна истина неће се заувек изгубити. Они су ерудите, прави апологети знања, живи компјутери са безбрдо комбинација забележеши у њиховој сложеној компјутерској гласници. Они накнадним интерпретацијама, доводењем у контекст, раскривају и појашњавају. Накнадно читање тако расправије све дилеме.

Остаје само тола истина — накнадна или наша и зато треба бити испуњен поносом. Зато добро пазите где и шта пишете и потписујете: накнадно ће се већ показати ко је и шта стајало из тога. Никада се не зна шта доноси ново време ни куда ќе нови свет.

Тек је продор накнадног читања указао на могућу опасност коју повлачи за собом слободно, неконтролисано читање. Зар не из гледа анархија кад неко чита шта хоће и како хоће, без претходног или бар накнадног знања о људима и догађајима, кад сам на основу тога покушава да донесе некакав суд. Препуштени сами себи, по свetu блуде неупутили читаоци које само припрема упутства накнадног читања могу спасити од тоталне изгубљености. Не избуђујте се тако ако нешто и промакните, ако се нека страница књиге отриче тумачењима и уведе нас у свет метафоре: неко ће већ све то накнадно прочитати.

• радија Јанков

естетичка лабораторија

дело за нас

Естетичката лабораторија при Катедрата за филозофија на Филозофскиот факултет прва од ваков вид во земјата је основа 1960. година проф. др Нава Вук Павловик со задача да компаративно естетички начин да ја истражува македонската уметност како и современата уметност воопшто. Во првата фаза од постоењето на естетската лабораторија се проучуваше зависноста на конкретното уметничко творештво од идеите на епохата, во втората фаза 1973. и 1974. година се проучуваше независноста на богатите идејни светови и идејни борби во XX век, со разновидноста и подемот на современата уметност. Всушност пред естетичката лабораторија беа поставени две подрачја на истражување: новите форми на уметничка продукција и аспекти на комуникацијата. Причините врз кои се одвиваше работата во естетичката лабораторија беа борбата против секторизацијата на светот и животот, земаје на уметничкото дело не само по себе туку и неговиот настан како основа и начин на неговата егзистенција, спознавањето за колективно творештво и проблемот на комуникацијата односно естетичката лабораторија се застапуваше и се застапува против сите видови на музејската естетика. Лабораторијата е дело на едно специфично колективно творештво во естетиката. Единствениот досега објавен манифест на естетичката лабораторија е напишан од двајца студенти, Милица Пајик и Ивица Цепаровски под наслов „Манифест на големото запознавање“ а во него се вели: Кога „народот“ к' ја запозна азбуката на уметноста к' је научи да го чита ракописот на својата вистина“. Ова што естетичката лабораторија го направи со Отворениот театарски универзитет со дискусиите за современите театарски тенденции; музиката на милионите; филмската трибина; ликовниот салон и архитектура денес е голем придонес во тајденцијата за едно ново современо свакајче на естетиката која најпрогорозно го поставува прашањето за елитизмот во уметноста. За што подобро да ја оствари својата цел естетичката лабораторија соработува со Македонската филхармонија, Домот на младите, Кинотеката на СРМ, Вардар Филм, Архитектонскиот факултет и др. За ваквот олесен кон уметноста и воопшто за придонесот во истражувањето од областа на естетика лабораторијата ја доби и Тринаесетосманска награда.

Следејки го своето спознавање дека Театарот претставува исклучително интересен и важен уметнички жанр за времето на социјалистичкото самооправување во естетичката лабораторија се здружува преку 30 студенти за да прават театар. Првиот обид беше повеќе од успех и јасна свест за тоа што треба да се направи стана доказ на уметничкото квалитет. Театарската работилница која произлезе од естетичката лабораторија продолжи да работи и тоа многу успешно соревнувајќи во една квалитетна експериментална театарска група чија основна цел е театарот како уметничко и составено реализирање „Зелената гуска“ од Галтијска, „Животилската фарма“ од Џорџ Орвел „Пепелашка во поправен дом“ се три најважни претстави со кои ја освоји публиката ширум нашата земја и добија многу награди и признанија. Но зајасно недоразбирањето околу тоа што треба да претставува театарската работилница што е неизјавна цел и основна функција доведа до одвојување на театарската работилница од естетската лабораторија, и нејзино понатамошно многу успешно постојување на Југословенско ниво за што се доказ најдадите од кој најзначајни се „Седумте секретари на СКОЈ“ втората награда на Театарскиот фестивал во Нова Горица и многу други.

Но сепак поводот за овој текст не беа настаните и активностите на Естетичката лабораторија пред тие или шест години. Ме интересираше тоа што се работи во неа. Еуфоријата со која некогаш се алегуваше и се тискуваше во естетичката лабораторија веќе е мината и се повеќе е присетен академскиот пристап кон уметноста и животот што не беше цел на оваа лабораторија. Дел од нејзините активности се усвојија и обединувају студентите и тоа се филмскиот и музичкиот отворен универзитет, чество во Денови на млади творци, повремено преведувачи итн. Всушност сега работата на естетичката лабораторија е сврелена на наставно научна дејност и е ориентирана кон компаративни истражувања на уметноста на начин кој е близок на уметноста. Естетичката лабораторија сега се наоѓа во нова фаза када треба да настапе сумирање на сите посветени спознавањија од сите области на уметноста и се предвидуваат големи активности на теоретски план што подразбира издавање на повеќе публикации во кои ќе се сопстви посветено искство на лабораторијата а воедно и публикации од областа на естетиката: позиции кон македонската естетика, естетичка резимирања на познатите на истовремене не смее да прекине да живее експериментот и естетичката лабораторија па прерасне во еден факултетски шаблон.

• Мирјана Гелевска

bijelo dugme u SKC-u

pozljata jednog dugmeta

U понеделјак 16. априла ове године »Radmil M« се поново наша у Београду. Овај пут се представљају публици у летњој басти SKC-a. И поново су »veseli Bosanci« на sjajan način prikazali Beogradu tu misterioznu Radmilu M. Bio je to koncert za uzdah, podignute ruke i dugo pamćenje. Bijelo dugme je još jednom pobralo sve lovorce i dokazalo da je... ali to se već odavno zna.

Odluka Dugmeta da mamutsku turneuju otkonča u baštji beogradskog SKC-a prilično je iznenadila sve poznavaoce naših roken-rol zbijanja. Bijelo dugme je kao i sve ostale velike grupe uvek težilo grandioznim koncertima, sestimo se samo Hajdučke česme, stadiona JNA, Sajmišta... Bijelo dugme u

Бев на училиште кога дојде белата кола. И те однесе. И кога се вратија пак, беше тутка. Засекогаш, брчка имаше на лицето. Кај секогаш. Ти никогаш не се менуваше. И последната промена оеше незначителна.

„И оваа?“

„Те молам подоцна.“

Многу прашаше се насобрала. Надвор пага зашилен град. И безмисно го учиштила родот.

„К' е слезам подоцна. Нема да умрем од глад.“

Потоа дојде црина кола со два коња. Црни. К'урк. Црина руба. Еден поп. Ме натераа да те бакини. Заплакав.

„Нели рекса деска набавиле нови топови за борба против градот?“

Ништо гласно не чув. Штетите се големи. И уште поголеми к'е билат. Може да се случи дрогодина да ни се празни амбарите. Да искрцаме како глувци.

Многу луге надодја. Цвета со Цветен.

Бане и Баноца. Леван и Леваница. Маруша. Сотир и Невена. Мафиловци. И тажно поседнаа наоколу. Те сакав. Гореше газиена ламба. И седумдесет и девет тажки свек'и и цела нок'. Уредента тетка ми истури бокал вода по тебе. И повеќ' никогаш не те видов.

„Не, не сум гладен.“

„Ви реков не сум гладен. Подоцна — да.“

На гробот ти имам дојдено двапати. И никогаш повеќ'е. И секогаш се прашуваше како се случи тоа. Кај Ламбо цела нок' кукавиша кукавиша. Дали тој има некоја тајна врска со г'аволот? Кај него никој не умре.

Ти секогаш се носеше во црво. Шамија купуваше од Митровден на Митровден. Да не се викаше мајка ти Митра? Парите ги чуваше во крличе. Под перника секогаш имаше трошлив деб. Креветот ги беше дрвен. И испрнет од шпоретот. Татко ми потоа од него направиши пици за горење. И цела зима поминавме са дрва. Ми купи палто. Ти благодарам за него. Камен пукаше таа зима.

Навистина треба да се исчисти пращина. Кај заседа сега пак жеништето? Треба рамките добро да се избршат. Напролет к'е ставам нови рамки.

„Секако тека е се' вред со мене. Нема потреба да се загрижуваате. Само мало средуванье на сеќавањето.“

Ванглица никогаш посебно не те сакаше. Јас открија дека била заљубена во твојот Китан. Ти кажуваш да знаеш. Да не решиш оти не ти кажаваш.

„Ве молам престанете со тоа викање. Да. Одлично слушам. Јадете спокојно.“

Што барааше овој ден на училиште? Во прва шамија? Признаваше бев гладен. И кифлата што ми ја донесе ја јадел. Во мисли. Прости. Никако не смееш да ти се јавиш. Бев градско дете. Знаеш. И се' сакав градско да ми биде. Мораши да видеш ист како другарчнината ако сакаш да си со нив. Инаку лесно можат да те отфрлат. Или во најдобар случај да те земат на удуду. И секогаш да лежиш на мијкитата. На долга магарница да си седало. Во фудбалот последна резерва. Сакав да те сречаш. И заобиколиши еден круг околу зградата. Кога се вратиш не сакаше. Исчезна низ отворените порти твоешто чисто суштество. И некако беше скрекен. И немав грижа на совеста.

Еве и ова цвек' почнало да вене. Дали оваа жена тура вода редовно? Па да не мислиш се' да ми учиниш низ кук'ава? К'е морам нешто да превземам. Чувствуваше нешто треба да се направи паметно. Да ми се исчисти некако душава од овие стари работи што ме мачат. И не ми даваат да се смирам. А не чини ни премног модернизам. Уште помалку некаква средина од двете.

„Да се залија цвек' со свежа вода.“

„Сите цвек'на да се залијат. И еден нов карактес да се донесе... К'е дојдам. Добро.“

Кога Јордан ми ја ладе кифлата на час се стопиши. Ти си имала и познати. И тоа меѓу учениците. Ми рече сте биле соседи. Ми најдојде руменило на лице. Посакав да излезам. И с'е така како улав трчав низ двориштето. Срек'ата беше поголема од срамот.

„Оставете ме на мир!“

„Не сакам никој да ме вознемира. Молам? Професор по музика? Кажете ми нека оди по г'аволите. Немам јас никаква врска со него. Токму така.“

Ги сакаше лут'ето и животот. Тие што ти нек'еа. И доаѓаше често на улица. Ние игравме. А ти не' викаше на ручек. Вечера. Ти мразевши. Не си научила дека дете мрази ако ми ја прекинеш играта. И се жалевме нормално против тебе. Дома ти викаш. Ти го загорчуваши и така теснот живот. Срам да ни с'е. Често се караше со Марика. Наашата газдарница. За ситнина. Таа беше во право.

И трошавме на глава. Татко ми знаеше "ко што ќе напишат на глава". Кутрата таа. И мајка и' така замини. Недосфатена. Кајко некоја вентија исклучена от нормалното постоење. А ти то имаше своето право во себе. Ова да искона што го носеле претпите. И знам нок'еа к'е катиче. И пошија сутубина навистина ја сијаде. Неубаво от тебе.

„Престанете со тоа трошавче. Престанете!“

„Се слуша ли барем малку мојот збор во оваа кук'а?“

На улица врвеше човек. Јас одозгора го пукнаваше. Опака прикрило. Со точна аглова пресметка. И мојот косинус се' залепи среде неговата к'ела. И тој сфати. И дојде горе. И избезумен се нафоли врз нашата простачка култура. И с'е така низ пропашаше. А ти се испокараси со него. Опака обично. Бранеши го своето. И разни полелици излегаа от после.

„Што не излезете малку на чист воздух? Градот престанаша. Излезете. Зашто друг да го дишне озочот?“

На Христула го скршивашамот. Сакав таа отпрама чврката на прчината. Побар беше нишанинија. Но таа ме љофати. Иако купа. И убаво ми го испердаши газот. Плачејќи дој-

дов дома. И ти пак ја колнеше. Ами набрзо не и отиде и другата нога? Неубаво.

„Не ги трескајте вратите. Тишина малку ме молам. Пет грама обична тишина молам.“

И многу бабини деветини знаеше. Еднаш ми потече левото маде. На доктор ми далоа бурова вода. Не помогна. Вечерта ти почна да плаќаш по него. Мирмореше. Јајаше. Што ли правеше? Три вечери исто. На четвртиот ден отидов на училиште со здрави мадиња. Ти благодарам.

„Ужасно е ова парно греење. Ме гуши безмилосно. Страв ми е да легнам. Може утре к'е ме најдете пупунец. Што има од човекот?“

На зима шпоретот на дрва не собираше без договор. И чајот го пневме со голема сласти. Понекогаш забораваше да ставиш шек'ер. Па к'е се втурневме на тебе. И ти беше помошно мрдаше со главата. И к'е ја спуштеше нервозно шамијата. Не знам зашто не миши пријатели. Да си појдеш на поседок. Грбата Алц'и доаѓаше по некогаш. И ти чушеш негоди. Не те сакаше. И јас ја не њев'и. И често и ставаш сопки на железнот мост. И со тенгдалца качев скочиш во нејзините чорапи. Знам кога еднаш сериозно те нападна. Те колнеше. Што ти требало да кажуваш дека е слугинка? И тоа на нејзиниот љутоовник?

„Захо, црина Захо... Земјата да ти гојни. Еламија да ти изгори. Да не прокопаш. Среќата ми ја зеде...“

Но и таа си го најде своето. А и ти. Нијакој од писанието не побегнал, три дена пашаше при дожд по к'епените. Како да ти беше колнат часот на заминувањето.

„Молам? Телефонот? Исклучете го. Ве молам се' исклучете. Не сакам парно греење. Не сакам телефони. Не сакам кола. Ништо не сакам. Не можам да ве слушам. Никого не можам да слушам. Себе си не можам да се слушам.“

Прости ми. Знаеш и почвави работи за тебе. Но го загризаш животот и заборавиш.

Сега уште можам да ја слушам улавата хармонија на сферите. И последниот повик што и не мора да го чујам.

● драги михајловски

ПОРИЈЕКЛО

Одлазеши понекад
Своме магловитом поријеклу
Кај пропочекту
Не стигниси
Даје од оца
Дједа
И
Даје се губим
Меѓу көјнинма
Можда се једном
Нечу знати вратити
Меѓу своје
Далеке потомке.

● божидар филиповиќ

ПЛАЧУ ОЧС

Плаче, оче, малишан
Плаче за црвеним сунцем
За хладном изворском водом
Празан танир лиже малишан
Зима је прошла топли дан је стигао
Црвено сунце иже велико како што је било
Беже, оче, лутаји Роми, оче
На тежак с пут. Роми кренули
Блатњави пут чергу зауставља
Кој за којсем, нога за ногом
Кости стараца на путевима смо остављали
Сузе над њымы ронили
Бабе су плетенице расипале
Богу руке длизале
С песном звезде дозивале
Киша лије, оче
Жуто жито, оче, расте
Дена кралу класје, оче
На великој ватри класје теку
Ромске песме певају
Лутаји, оче, Роми
Читаву земљу смо газили
а опет Роми остали
Плаче очи Рома, оче
Жене, девојке, деца плаче и жале
За својим великом сунцем
За својом великим трапом
За ромским песмама
За ромским пустим, друмовица.

● иевад ганин

***

Ходам
или ме кроз олују
носе
први из костију
прахедова изронили

дрхте капилари
разбеснелот мора
туп удар погледа
сломљена епрувата вакуума
Жена је застала
ослушкује слушну дальношти
пенео оргија по ватри
а она би студа да минира

Ходам
или ме време вуче
ко излоканој писти јаве

● станко смиљи

elegija br. 68

Poštovana madame,

hoćeš li da se udaš za mene,
bez obzira na radne tjude i građane, narodči i
narodni, stanovništvo naše zemlje i naših
građova
na jezera, reke, brda i planine,
na poštovanu publiku,
svetske tokove istorije,
na vašu ideološku opredeljenost, građanske
dužnosti,
građanske norme ponašanja, rasnu, klasnu i
političku
pripadnost
veroispovest
obojenost važeće kože
na javne manifestacije
preglede anatomije
bez obzira na to što nisu mnogo pametna
na twoje životne stavove
bez obzira na ljubav
i na to što cili opravdava sredstvo
na bologe
na to što ti trnu noge šljampave
čak i na to što nam se mišljenja razlikuju
i što nema puno sličnosti između mog i tvog
rasudišnica
bez obzira na protivrečnost naših pogleda na
svet
bez obzira na društveni položaj
i raslojavanja
i priznatost aktivne miroljubive
koegzistencije
u svetskim okvirima
bez obzira na pozicije sa kojih deluješ
na revolucionarne promene
na životne sitnice
na birokratsku frazeologiju
na evolutivni razvoj
na rat
na razlike u postojanju
bez obzira na potreškoće
bez obzira na seksualnu sigurnost
erotski naboj
jasno opredeljene stavove
na nesanicu
slobodu
povratak iz tame
različitu kutiju cigareta
politikantske manipulacije sa ljubavlju
književne pamflete
spekulativno stanje duha
programe
ništa
početak vođenja međudržavnih razgovora
društveni dogovor o ubijanju kauboja i
indijanaca
gladne dece afrike i azije
na suštinu
na neprijateljstvo u našim redovima
na stalnu budnost
bez obzira na pol.

● dorde savić

këngë malli

Babloku im i dashuri bablok
I veshur si stërgjyshir e mi
Me shajak e kësulë të bardhë
Zemërgjerë, katundar
Babloku im gasterbajter
Si të gjithë gasterbajterët
Zemërplasur
Faqengjyer
Ballin plot djersë

Ai me pash i mat kohet
Në dhomën ku ai kohët i kalon
Në një vend vetem pér katër kurbetçarë
Rrijnë varur fotografatë e familjes
Fotografia e nënës, motres, imja
Dhe natyra e përfjetshme e vendlindjes
Atje matanë deti matanë bote ...
Pra mos thuani se Babloku im
Vajti të mos kthehet
Ai shkoi vetem që ta ndryshojë mënyren e
jetës sonë
Këtu na e la dashurinë e madhe, zemër
Kur shkoi na that: të rroni me mirë të dashurit
e mi
Dhe na vijnë tash letrat palë palë
Plot mall

Zemrat tona presin që të kthehet

Edhe nëse jetës kahjet s'a ndryshojmë ...

● selajdin xhezairi

kulla e ajfelit

Ajfel
U ngjita shkallëve të hekurta të Kullës
Oë konstruktive
Parisin e pashë si në pëllëmbë të dorës
Gabave që e bëre Kullën nga hekuri
Guri eshtë më i fortë

Ajfel
Shpella e Gadimes do të qëndrojë më gjatë
E kur të takohen Romeo e Giulietta
(stalaktiti e stalagmiti me emra dashnorësh)
Kulla jote do të ndryshket

Ajfel
Si nuk të vjen inat

● behxhet haliti

МОСТ

У реку закопчан с дугим ногама
изгледа како балсамована рода
На кичми осећа смртне прободе
гребљиве спондалозе настале од мука
По њему пролазе и газе људи,
животиње, возови
с дуб

УЗРОК СМРТИ ПОЗНАТ

Ријеч ми је застала у груди. Немојан сам, забезекнут, пренеражен. Тло ми њамиче под ногама, сљепоочнице тутње, лака измаглица игра пред очима. Господе, па ли је то могуће?

Удала се моја баба! А тек јој је леведесет шеста!

Њен изабраник, којег су ми представили одмах по мом доласку, има бриљантином премазану прну косу, леден осмјех, и однекуд ми је познат. Да, да, сјетио сам се: са огромне слике гледа ме Гарн Купер.

У кући је үрнебес добили смо новог члана фамилије, па нам је тијесно. Бакин млади мјесец увелико је измијенио давно уврбен распоред: мати сала спава на ормару у дневној соби, брат је одселио код тетке, сестра се присилно уплала за ћовјека који није волео. Само је стрији остао са бабом у соби; он нам вјутро, као бијету кађу претпричава бакин љубавне игре с племом Гаријем. Бака је прича стрији, отаџи у кревету — по сну ној ропаје, стое, прочеже се и излазија дједа Гарија, а овај се, јопи от првог занята, само олентаво умире са големе слике. Наслоњен је на шанку, и из чапе коју је високо подигао, вади, шије виски.

Ја и стрији смо љубоморци — у кући одавно немамо ни лозоваче.

Одскора немамо ни баку: она, која је претрпела многе суровости живота, за коју смо вјеровали па је ћувовија као корњача, као хрст као камен — умрла је.

Високи лекар, ропног лица, одмах је јасно узрок смрти. Нијесу у питању честе главоболје, како је хујела па објасни мајка: није ријеч о повишењем притиска и слабом раду срца, што је намјешавало па каже стрији: није био ни чекакав гумор, одати Божје, што сам научио да опглумим ја. Баба је умрла од неузвраћене љубави.

● шћепан вуковић

МОЈИМ ПУТЕМ

Дедине њиве зову
У очима ми свеглаца
Златно зрно

Они који крену мојим путем
Чека их печена погача

Плутови преврћу бразде
У свакој ме има

Муњом облак заплака
И ту ме има

Муте се бујице
И ту јесам

Сеоски путеви блатњави
Магле притискају извор
Рођење и плач

Бујица жури
И стике
Да напоти њиве

● шахим цуцевић

УБИСТВО

Незнанац је ушао кроз широм отворен прозор, пагао ме прмне за раме, пренувиши ме из поподневног пријемежа. Наслонио ми је револвер ка потиљак и, гласом који не трпи противљење, рекао:

— Без панике! Захтијевам ситици. Хоћу да ме убијеш!

Нијесам се двојнио: лијевом руком прихватио сам „берет”, ухватио га за косу, хланокрвно припнуо гијев његовом челу.

Уместо пунја из цијеви се разлегоше званични пјесме. Само лва триј акорда непознате, лалеке мелодије која сјећа из пјихање дрвени колијевке — проћеној прокрпом, и топли звук звучке. Пин-пиз, пин-пиз.

Незнанац паде као покошен. Из избуђених очију читам му пресијечено и недоживљено задовољство.

● шћепан вуковић

ЦИГАНСКО ЛЕТО

Сончето и песокот се врзуваат со ветрови
Презреаните крушки мирисајат на црви
Последните пеперуги го поплаваја небото
Со боп на њивите „бубновини”
Дената ти кралат кралата па птиците
Не сакаат да порасна најгор од себе
Преку јапојкото облакот отворија бразди
Птанината пораснала од модри камења
Потни со матли

Којот и циганот се бркаат по небото
Зад нив молњи светкајат
И водат њубови со громовите
Зурти завивајају како војводи
И се прањаја дај свалби
Возлухот е птијан от миригси
И жарига от запојомаји
Бури се најавувајуја
Житото треба да се собере
Жетварите слегувају от небото
Мамурулви мавтају со српот
Нерасконети ги пческојегетровите
Сончето во капки крви
Се истури зал птанината
А таа порасна и го покори небото

● Јордан данаиловски

sled

napet
u održavanju ravnoteže
uz kozju stazu
nezbrišiv trag pratim
trag opor ko što vazduh
beše onomad

evo sad priličnog zraka
i mir šume je u meni
nedokuciv i istrajan
oprobavam plamen što se
u dimu rasplamsava
postaje steciste srodnosti
dok za runolistom
u planinu nepoznatu odlazim
svojeglav do poslednje granice
izdubljen prostor
pri dnu planine

zove
tad jednak svim visovima
sa novčićima bakarnim igram se
ne primjećujući
igrom zabavljen
kako sve redi vazduh postaje
što u visine odlazim

● радијој станивук

lovac

ne beži zverko hitronoga
sticiću te
ne varaj prosto ne zavlaci se
pod grmlje
puška mi odavno otkočena stoji
ne skreći zverko na potok
nećeš piti
omamlijen u slepom lov
ubiču te
ne leti zverko skokovima
noge ćeš slomiti
u trenu kada zemlju dočitnes
ne beži zverko
čujes
bićeš moja —
plen ludog lovca i njezove planine

● radijoj stanivuk

кроз ВЕЧНОСТ

Прелиставам ти вечношт
Да не останеш гамо где си
Повратнишмо се истим путем
Покрај колибе мојих родитеља
До првог извора

Само да не позледимо земљу
И реку да не замутимо
Само да не пробудимо чарни
И можемо љубити
Колико хоћемо
И можемо волети
И можемо волети
И можемо умрети као људи

Прелиставам ти вечношт
И преводим те на другу страну
Да не останеш сама
Да те не ударају прутем

● радомир димић

круг

Заспана во постела ол, чвек се изморена спиши
и се повек се тониш во немирот на плачнати
стреа.
Врзана во шамитвче од небо на смешката ја
клиш
да не ја пронајдат крадците на полног на
смеа.

И се си мислиш дека си далеку од секаква
тага
на во сонот вистината ја закопуваш меѓу
твоја брега.
Но штом к' се разбулиш к' се стигнеш на
истага тага
зашто од тој круг надвор-нема каде да се бега.

● славеј банэр

стариот делфин

Што размишљаваше стариот морнар Гаврило
чодека го гледај
из рајската насеља рачкомотенит делфин?
Река немаше, езеро немаше, море немаше
но седак тој подирнување
пени на бранот
треви на брегот.
Што си размишљаваше.
кога виде
кога виде
маченикот?

Што размишљаваше стариот морнар Гаврило
властувајќи
сам во собата на староста:
делфин немаше, бранови немаше, ишишо
немаше

но селак тој подирнување
капки на бранот
школка на брегот
Што си мислеши
кога виде
кога виде
дека умира.

● васо николовски

пред страшну ноћ

Душе се купе око Великог извора
И лебде над отрованом водом
Баволи искојијежили из грела
Накостијешеле се траве
Кости се превршија по гробовима
Као да је бог дигао руке од свијета.

Цвијет мијења своју царав
Крије се иза плотова и првена
Да би био пијек за несрћу љубав
А земља ће му оправити гријех

Моји људи остају тужни
Слични са ирним кишама
Нераздојни са својим ибом
(Штета што сваки човјек
Није бар мало сличан цвијету)

Моју кућу пруждише страшна ноћ
Мајка поноси воду са Великог извора
Коју са страхом пијемо
И једно за другим отворимо
Бјежимо у нејасни свијет.

● милија пајовић

гласот на фосилите

Ние сме ви уште тајна,
уште прашање:
што имало времето
во нашите душни.

И пред да дознаете
к' је бидете и вие
само иста тајна,
само исто прашање.

Оти сите сме исчезнале
во нужноста на бескрајот.

● трајан мартиновски

СОЛЗИ НАМЕСТО НЕМОК'ТА ДА СИ КАЖЕМЕ ШТО НЕ БОЛИ

На Владо Плевић

Ај, нека плови Пријателе по нив
Време со нашите од ламча се што боли
И злив нека ни биле барем сонот
До гронот на нивното потајно семе

Ко парина бели во мракот ги видов
И само чувство на притисна вина
Што се обидов а не бев втасал
А сум вјасал слеп без искуство.

Сега стицаше себе си се земнам
Од зад некој простор в летството винчен
И само земнам во тој прелем стубен
Ко почуден збунет и немок'ен створ

(1960)

(Од единствената книга „Тестамент”,
Мисла, Скопје 1923)

● Јујчо Сивески

(1961—1981)

ništavilo

svud videh ništavilo
i videh
grobiljem silazi pas
to nema psa i ničeg naoko
devojko u travu zagledana
ni tebe nema
ni gospoda koji te u odaje svoje
mami

tvoja senka beskonačna
jedina dotiče kamen
kamen će jednom vodi razneti
već ni vode ni kameneta netra

zvuk i plamen nikada začeti
daleki i nestvarni odsjaji
grobilja i lavež sve dalji
sve što se rada /čega nema/
vod je
maglina penušava
strava sveopšta

● živko nikolić

književnost 19

прича са аутобуске станице

Подивљали дани моје младости не траже мрвице са стола нога оца. Њему сам забио ексер у главу зато што није хтео да призна да је отровао мајку. Глад, парује у кући сноја. Ја, подстанар, свакога дана сачекујем смиљене сусрете и отварам врату учмалој сва кодиници. Путују на обласним оплакани људи мојих сноја. Одавно сам отерао све слуте. Брага ћу убити данас у пег по подне само зато што ће сестра иркнити од туге. Ко јој је крив што је млађег брата увек више волела од мене.

Оче, заборавио сам твоје лопте дане. Заборавио сам ти очи. Глас. Понекад, оче, када на улици сртнем твој корак помислим да се ништа није променило и да ме још чекате. Можда си пошао да ме тражиш, баш као у пимизији када сам ноћима опијао ситне сате. Помислим, оче, да се не плашим наших година, већ да ме је страх од свега што није било, а у међувремену се догодило. И како сада да упознајемо један другога после двадесет година проведених заједно. Нећу доћи.

Долазе ноћи преbijених вукова. Гладни пшаки напуштају канализацију и рупе у асфалту. Убијени и пун месец отварају балкоњем песном. Дивно. Тишина, кујба сима знала ноћас истим начином побеснеле звери до замке мали. Јутро је испито свим другима. Тада престаје игра. Играчима рано изјутра остаје право да сами изaberu костим и игру за нову ноћ. Време је поноћ. Место сајет. Посматрача нема. Све се догађа из затворених врата ноћи.

Алкохол је соловај жену и родило се дете. Касније је та шерпа меса постала наследница љубави и допадања у нашој фамилији. Али, то је баволска ствар. Јесте, ко са баволом тикве сали у рају их продаје, рече ми много касније деда који је осам пута био абортан. Често ми је, пијан, причао како је соловај био баба па га је после окенској страх од бабине браће. Баба је била живи акреп, али „духа од човека“. Деда је бабину душу продао баволу за боцу ракије а због своје се није трезнио. Он ј

JUĆE ZAJEDNIČKI
BOJ, DANAS ZAJED-
NIČKI BROJ

● jov

nezaposleni

Kod nas ima mnogo nezaposlenih. Ipak, svi ti nezaposleni su naši ljudi i zato ih ne damo vama. Naši nezaposleni su potrebniji nama nego vama. Mi imamo čitavu armiju nezaposlenih. Armija nezaposlenih je armija heroja.

Heroji rada nisu bili nezaposleni.

Nezaposleni ne mogu da nadu ni sifirov posao. Jer sifirov posao je dobro plaćen. Nezaposleni se svako jutro bude umorni. Jer cele noći sanjuju — posao. Armija nezaposlenih ima crno na belo. Armiju nezaposlenih nije sve tako crno-na belo!

Kod nas ima mnogo nezaposlenih. Oni bi radili prljave poslove, ali i takve poslove su uželi drugi, sposobniji, pametniji. Među nezaposlenima je mnogo mudihi, a to je generacija koja raste. Mi se mnogo brinemo o generaciji koja raste. I da bi ta generacija još više porasla mi joj ne damo da radi. Generacija koja raste treba da raste a ne da radi. Nezaposleni ne rade ni u prvoj ni u drugoj smeni. Generacija.

Međutim, istina je i to da nj jedna generacija ne može tek tako da bude sменjena. — Niko nije kompetentan da smeni jednu čitavu generaciju. A generacija neće da podnesе ostavku. Armija nezaposlenih ima crno na belo. Crno-bela armija Nezaposlenih. Mnogi nezaposleni zapucali su preko grane. A mnogi i nisu jer neće da sek Granu na kojoj sedi. Za razliku od zaposlenih koji imaju svoje poslovne prijatelje — nezaposleni imaju poslovne — neprijatelje.

Naša zemlja je nekad sa Nemačkom delila viškove. Radne snage. Tada su našim radnicima sva vrata bila otvorena, jer naši radnici su dobri radnici. Naši radnici su tada obradivali kapitalističku Zemlju. Kapitalistička zemlja je tvrda tako da nisu mogli tako da je obrade.

Kapitalistička zemlja se obrće oko sunca, zakucili su naši radnici u inostranstvu koji su imali pune ruke posla.

Nezaposleni nemaju pune ruke posla. Oni imaju prazne ruke. Ima i kod nas takvih koji imaju pune ruke posla. I opet drže sve konce u svojim rukama. I njima niko ne sme da pogleda u oči i ruke i njima niko nikad ne kaže: pune ruke posla u vis.

Nezaposleni kod nas mogu slobodno da se šetaju i da gledaju kako drugi rade za njih. Nezaposleni i dalje idu i traže posao iako im svi kažu: nezaposleni ostavite se čorava posla.

S druge strane mi imamo mnogo vredne penzionere. Našim penzionerima nikada nije dosta. Posla. Penzioneri! Idite u... penziju! Naši penzioneri su nezamenljivi. Oni su sve nas zadužili. U inostranstvu. Mnogi penzioneri rade prekovremeno, jer vreme radi u njih.

Nezaposleni, ništa vi ne treba da radite jer vreme radi za vas!

Nezaposleni godinama oblijaju pragove. A neki oblijaju i vrata. Nezaposleni su ateisti koji mole. Nezaposleni su ateisti koji pišu molbe. Kad ih oblijaju nezaposleni imaju pravo žalbe. Jer pravo žalbe je veliko pravo ali i obaveza svih nezaposlenih. I kad čitaju žalbe svi zaposteni žale nezaposlene. I idu dalje redovno na posao.

Mnogi naši radnici kasne na sifirov posao.

Svi naši radnici i rukovodioci vole da rade u kancelarijama kao kancelarijski pacovi. Ali i kancelarijski pacovi su počeli da napuštaju brod koji tone i prelaze u proizvodna zanimanja. Kod nas, ruku na srce, niko neće u proizvodna zanimanja, jer niko neće da proizvodi Gubitke.

Obustava proizvodnje! Gubitaka.

Pozivam za svedoka pero i mastioniku i ono što se perom piše, pozivam za svedoka sudnili dan i dušu sto samo od sebe kori da je svako preduzeće uvek na gubitku.

Nezaposleni kod nas, ponekad primaju i socijalnu pomodu. Oni koji ne primaju socijalnu ponudu primaju hitnu pomodu. Mada ima i onih koji ne primaju ni hitnu i ni socijalnu pomodu. I tako nezaposleni i dalje putuju od mesta do mesta. Ali ta mesta nisu radna mesta.

Nezaposleni su se snasli i otišli su u prosjake. Za stare ljude je štap, a za mlade prosjake prosjački štan. Nezaposleni su na vreme otkrili da je prosjački štan siguran oslonac u životu. Prosjaci su imali uvek pune ruke posla. Prosjacil! U komunizmu će vaše prosjake torbe biti pune.

Prosjacil! U komunizmu će vaše prosjake torbe biti pune! Olova. Neki od nezaposlenih su osetili žansu pa su na vreme otišli u prosjake. Jer zlo bilo vad bi armija nezaposlenih postala armija prosjaka. Nezaposleni, oni koji nisu postali prosjaci, koji nisu ponutili kengura okačili prosjačke torbe se i dalje nude. Bez obzira na zakon ponude i potražnje. Oni i dalje prodaju svoju radnu snagu jako je to snage svakim danom sve manje. Nezaposleni tako postaju socijalni slučajevi, postaju izgubljeni slučajevi, počinju da se drogiraju sve dok na kraju ne postanu smrtni slučajevi. Tako nezaposleni na kraju ipak prihvataju sifirov posao drogiranja. Obično se misli da oni to rade iz kukavičuka, mada je to ne verujem i mislim da i među narkomanima ima heroina i heroina. Jer narkomani su na svoju ruku. Zaboli iglu. Narkomani se ljujaju ulicom kao aveti, oni nisu stabilni, oni nisu za stabilizaciju. Inače mršavi ljudi su aveti, a aveti su u duhu. Stabilizacije.

Neki su uspeli posle mnogo godina mukotrpog rada da pronađu opijum za narod i za nezaposleni narod. Ali su pronašli opijum za narkomane. Uostalom narkomane, treba lečiti injekcijama.

Narkomani popušte. Marihuanu.

Poslovni prijatelji našeg društva su nezaposleni.

● iva mažuranić

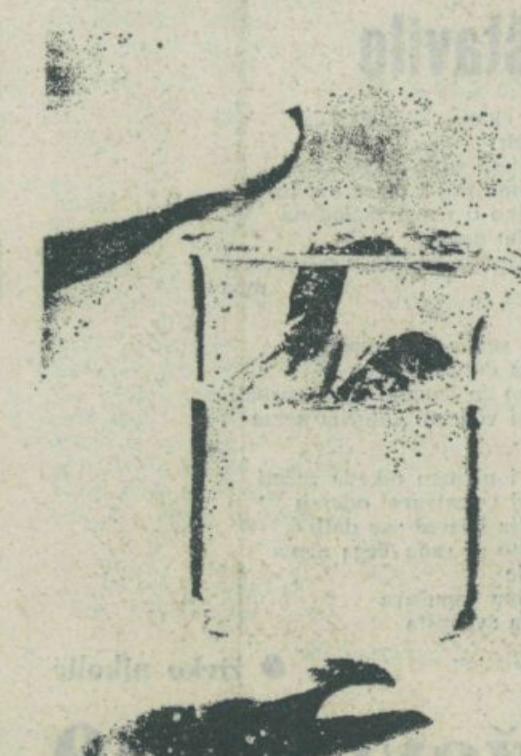
злоупотребио је
сваки положај,
па чак и гео-
графски

● blagoj popović

Митови и легенди за краљ Артур дне Балаков

● a. baljak
● b. taljevski
montaža: d. jerković

● jedan konj je diskvalifikovan, stigao je na cilj
bez jahača

crevca za novinara

— Znate, nije on ukrao ta creva. Deđa ta žena a ona je malo luda, ima dve mačke u kući, a bolje bi bilo da nađe nekog muškarca pa da joj napravi deču. Čeđa, dode ona u prodavnicu i kaže tom mom šuraku, daite mi kilogram iznutrice i on joj izmeri, bila gužva u prodavnicu, reko neko ljudima da će stići kafa, a vi bar znate kako kod nas stvar stoji sa kašom. Deviza nema na nema, ni za vreme rata nismo svi mogli da imamo kafu, to ste juče dobro rekli, sve imamo pa smo besni. Čeđa, on, taj moj šurak, baci iznutricu na tas vase i odmah je skine, žurio da usluži druge, i nije ni video dobro bilo osam sto grama a kazaljka otkočila, učinilo mu se kilo. Tu ta žena nada dreku, pozov ve inspektora, on dode, istina, samo osam sto grama iznutrice, naplati mu jednu kaznu, vidi, neki proizvodi nemaju cenu, naplati mu još jednu kaznu i ode. A ona žena kaže mom šuraku sam mi izmerite tačno kilogram, a njemu pukne film, i sva ona creva joj baci u lice. Posle jedan novinar napiše da se moj šurak neprijeđno ponašao i kaže da joj je bacio ta creva u lice. Ono, nije veliki članak, ko kurje šibice, al pročitali neki mangup u njegovom komšiluku i sad ga zovu crevar. Ne može u kafanu da uđe, svi ga, iz vinite, zajejavaju. Vi mi recite, bar vi to znate, jel to za novine. Misle ti novinari, ako im se ime pojavi u novinama, da su ne znam šta. Dobro ste rekli ono prošle nedelje da je novinar javni radnik i da stoga mora da ima istaćan osjećaj za pisano reč, da ne sme da zapadi u mutne vode kritizerstva, da treba pisati i o uspesima koje smo postigli od rata pa na ovamo. Sto taj novinar nije napisao da je moj šurak sa svojih deset prstiju uspeo da napravi kuću, nesreća pa creva. Pa sad, ako vi možete da pozovete direktora tog novinara pa da mu kažete da to više ne može tako, da on može izribu tog novinara i da objavi ispravku, znate kako je, zovu ga crevar. A znam ja, možete vi to, i vi ste bili direktor tamo pre nego što ste otišli na novu dužnost i pre nešto što ste došli da vas ja vozim, ako, bolje ćete da služite naoruđu i svetlim ciljevima enobe i revolucije ovde, što tamo vas da zivkaju stalno neki drugi i da vam kažu šta da ispravljate. Nije to ništa za vas, znam ja, a on, taj njegov direktor, ima odmah da objavi tu ispravku, da ga više ne zovu crevar. Znam ja, imate vi njegov kućni telefon u svom tefeteretu, a ovde vam je i telefon, mnogo dobra stvar ovi telefoni u kolima. Ako je kasno, ima da se uplaši kad ga probudite, da nikog više ne naziva crevar.

— E mnogo vam hvala. Znao sam ja da to za vas ništa nije. Znao sam da ste dobro raspoloženi posle večere. Mnogo dobra stvar ta kalifornijska pastrmka. A i pevačica je bila dobra. Video sam kako vam se oči sijaju dok je gledate. Samo se vi ispacavate. Sutra ću ja da dodem u pet do deset. Ima da stignemo do Nemanjine za pet minuta. A i što da žurite, nek vas čekaju.

Crna limuzina klizi kroz noć. U mračku su sve limuzine crne.

● r. popadić

● p. lažić

ГОВОРНИК

У сали чуђење на сваком лицу
кад нијеми Симо стаде за
говорницу
поклони се попи мало воде
опет се поклони и оде

НОВА МАТЕМАТИКА

онај Максим и његово братство
направили су математици
неприлике
сабирајући пруштвено
богатство

● blagoj popović